

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

TOKOVI OSIGURANJA

**DUNAV
OSIGURANJE**

za Vaše dobro!

BEOGRAD 2012 / BROJ 3
GODINA XXVIII

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

BEOGRAD 2012 / BROJ 3 / GODINA XXVIII

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

TOKOVI OSIGURANJA

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

DUNAV
OSIGURANJE

za Vaše dobro!

Izdavač:

KOMPANIJA „DUNAV OSIGURANJE“ A.D.O.
Beograd, Makedonska 4

Izdavački savet:

dr Milenka Jezdimirović, dr Rajko Tepavac,
prof. dr Predrag Šulejić, dr Jovan Ćirić,
dr Zoran Radović, dr Milica Slijepčević,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Redakcijski odbor:

dr Zoran Radović, Margerita Bošković-Ibrahimpasić,
dr Dejan Drljača, mr Vladimir Gajović,
Jovanka Jovanović, Ljiljana Lazarević-Davidović

Glavni i odgovorni urednik:

dr Zoran Radović

Redaktor:

Ljiljana Lazarević-Davidović

Lektura:

Draško Vuksanović, Janko Medić

Sekretar Redakcije:

Julija Pejaković

Redakcija:

Makedonska 4/VI, 11000 Beograd
Tel. 011 3245 142;
e-mail: redakcija@dunav.com

Kreativni koncept i grafički dizajn:

Kreativni tim Agencije „Profile“
www.eu-profile.com

Štampa:

↻ **Stojkov**, Novi Sad

Tiraž:

1000 primeraka

Publisher:

DUNAV INSURANCE COMPANY
Makedonska 4, Belgrade

Publishing Board:

Milenka Jezdimirović, PhD, Rajko Tepavac, PhD,
prof. Predrag Šulejić, PhD, Jovan Ćirić, PhD,
Zoran Radović, PhD, Milica Slijepčević, PhD,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Editorial Board:

Zoran Radović, PhD, Margerita Bošković-Ibrahimpasić,
Dejan Drljača, PhD, Vladimir Gajović, M. Sc,
Jovanka Jovanović, Ljiljana Lazarević-Davidović

Editor-in-chief:

Zoran Radović, PhD

Sub-editor:

Ljiljana Lazarević-Davidović

Language Editors:

Draško Vuksanović, Janko Medić

Editorial Office Secretary:

Julija Pejaković

Editorial Office:

Makedonska 4/VI, 11000 Belgrade
Phone: +381 11 3245 142;
e-mail: redakcija@dunav.com

Concept and Design:

Creative team „Profile“ Agency
www.eu-profile.com

Print:

↻ **Stojkov**, Novi Sad

Circulation:

1000 copies

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
368

TOKOVI osiguranja: časopis za teoriju
i praksu osiguranja / glavni i odgovorni urednik
Zoran Radović. – God. 16, br. 1 (2002) –
Beograd (Makedonska 4): Kompanija „Dunav
osiguranje“, 2002 – (Novi Sad: Stojkov). – 30 cm

Tromesečno. – Nastavak publikacije
Osiguranje u teoriji i praksi = ISSN 0353-7242
ISSN 1451-3757 = Tokovi osiguranja
COBISS.SR-ID 112095244

ČLANCI, RASPRAVE, ANALIZE, PRIKAZI

- ARTICLES, DISCUSSIONS, ANALYSES, REVIEWS

Zoran Radović

GRAĐANSKI ZAKONIK REPUBLIKE SRBIJE

CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA 5

Nataša Petrović Tomić

OSIGURANJE OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI ADVOKATA

- SRPSKA VERZIJA NOVOG OBLIKA OBAVEZNOG OSIGURANJA –

INSURANCE OF LAWYERS' PROFESSIONAL LIABILITY

- SERBIAN VERSION OF NEW FORM OF COMPULSORY INSURANCE 17

Ivan Radojković

ZNAČAJ I IZGLEDI DOBROVOLJNIH PENZIJSKIH FONDOVA U SRBIJI

SIGNIFICANCE AND PROSPECTS OF VOLUNTARY PENSION FUNDS IN SERBIA 41

Snežana Videnović

NAJVAŽNIJI FAKTORI UTICAJA NA LJUDSKE RESURSE

MOST IMPORTANT FACTORS AFFECTING HUMAN RESOURCES 48

ZAKONODAVSTVO – LEGISLATION

Zoran Radović

ZAKON O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA

LAW ON THE PREVENTION OF MONEY LAUNDERING 57

PRIKAZI SAVETOVANJA – REVIEWS OF THE CONFERENCES

GODIŠNJA KONFERENCIJA SORS 2012

SORS 2012 – ANNUAL CONFERENCE 60

SAVETOVANJE SLOVENAČKOG UDRUŽENJA OSIGURAVAČA

CONFERENCE OF THE SLOVENIAN INSURANCE ASSOCIATION 66

PRIKAZ KNJIGE – BOOK REVIEW

„OSIGURANJE I REOSIGURANJE“

„INSURANCE AND REINSURANCE“ 70

INOSTRANO OSIGURANJE – FOREIGN THEORY AND PRACTICE***Prikazi inostranih članaka – Reviews of International Articles:*****IZMENJENO LICE TERORIZMA****THE CHANGING FACE OF TERRORISM 73****TRI DEZENIJE POSTOJANJA SIDE****30 YEARS OF AIDS 76*****Propisi Evropske unije – EU Regulations*****SOLVENTNOST OSIGURAVAČA PREMA DIREKTIVAMA EU****SOLVENCY OF INSURERS UNDER EU DIRECTIVES 79*****Vesti iz sveta – Foreign News* 81*****Sudska praksa – Court Practice* 85*****Pitanja i odgovori – Questions and Answers* 90*****Bibliografija – Bibliography* 121**

Dr Zoran D. Radović, doktor pravnih nauka,
glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“
zoran-radovic@hotmail.com

GRAĐANSKI ZAKONIK REPUBLIKE SRBIJE

Poštovani čitaoci, u pripremi je donošenje građanskog zakonika Republike Srbije. Već je objavljen prednacrt zakonika, u kome su pojedina pitanja ostala otvorena. Predočićemo ih radi otvaranja diskusije za iznalaženje adekvatnih rešenja. Redakcija vas poziva da u ovom poduhvatu učestvujete pismenim priložima.

Zbog velikog obima relevantnih odredaba prednacrtu zakonika, nećemo moći da iznesemo sva otvorena pitanja. Odredbe koje se odnose na životno osiguranje objavićemo u narednom broju časopisa.

Ključne reči: građanski zakonik, osigurač, ugovarač osiguranja, osiguranik, slučaj pokriven osiguranjem

1. Uvod

Prvi građanski zakonik Kraljevine Srbije donet je 1844. godine i predstavljao je skraćenu recepciju austrijskog građanskog zakonika, uz odredbe srpskog običajnog prava.¹ Posle Drugog svetskog rata, u nedostatku zakonskih normi o osiguranju, značajan izvor prava bila su pravna pravila iz bivših građanskih i trgovačkih zakona stare Jugoslavije. Ona su se mogla primenjivati ograničeno.² Najvažniji izvori našeg

1 Aleksandar Goldštajn, *Privredno ugovorno pravo*, Zagreb, 1967, str. 21

2 Predrag Šulejić, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005, str. 39-41.

prava koje reguliše oblast osiguranja obligacionog karaktera jesu Zakon o obligacionim odnosima iz 1978. godine (ZOO) i Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi. Za razliku od Zakona o obligacionim odnosima, odredbe Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, koje se odnose na osiguranje, uglavnom su dispozitivnog karaktera.³

Za građanski zakonik naše zemlje od velikog je značaja rad profesora Mihaela Konstantinovića „Obligacije i ugovori – skica za zakonik o obligacijama i ugovorima” iz 1969. godine. Konstantinović je u obzir uzeo stvarnost našeg pravnog života, savremene teorije iz oblasti obligacionog prava, kao i najznačajnija rešenja građanskih zakonika pojedinih zemalja.⁴ Izradi prednacrtu Zakonika prišlo se sa idejom da to bude ono što pravnici zovu „popularan zakonik”, čije će odredbe u najvećoj meri biti razumljive i nepravnicima.

2. Materijalne odredbe zakonika

U primeni ZOO i ZPUP problemi su nastali prvenstveno stoga što je ZPUP donet pre ZOO. Bilo je prirodno da se prvi zakon prvi i donese. No problemi u vezi sa njihovom primenom ni danas nisu savladani. Citiraćemo značajna mesta.

Skica profesora Konstantinovića:

Odredbe ovog odeljka ne primenjuju se na transportna osiguranja.

ZOO:

Odredbe ove glave neće se primenjivati na plovidbeno osiguranje, kao ni na druga osiguranja na koja se primenjuju pravila o plovidbenom osiguranju.

ZPUP:

Odredbe ove glave Zakona primenjuju se i na osiguranje brodova u gradnji i stvari namenjenih njihovoj izgradnji, na osiguranje stvari koje se pre ili posle prevoza brodom nalaze u skladištima, stovarištima ili na drugim mestima, ili se prevoze drugim prevoznim sredstvima, na reosiguranje predmeta navedenih u ovome članu, kao i na slična osiguranja i reosiguranja ako su zaključena po polisama ili uslovima uobičajenim za plovidbeno osiguranje.

3 Ivica Jankovec i Zoran Miladinović, *Pravo osiguranja*, Niš, 2006, str. 35.

4 Bor. T. Blagojević, Predgovor skici profesora Konstantinovića, str. 6.

Prednacrt zakonika predviđa više varijanti o isključenju nekih osiguranja:

Odredbe ove glave neće se primenjivati na pomorsko osiguranje i na druga osiguranja na koja se primenjuju odredbe o pomorskom osiguranju, na osiguranja u vazдушnom saobraćaju i na osiguranja potraživanja.

I varijanta: Stav 1. se menja tako da glasi:

Odredbe ove glave neće se primenjivati na pomorsko osiguranje, na osiguranja u vazдушnom saobraćaju, na osiguranja potraživanja i na reosiguranje.

Odredbe ove glave neće se primenjivati ni na osiguranja koja su regulisana posebnim zakonom.

II varijanta: Dodaje se stav 2. koji glasi:

Odredbe ove glave primenjivaće se kao opšta pravila u osiguranjima koja su regulisana posebnim zakonom.

Opšte odredbe

Ugovorom o osiguranju obavezuje se ugovorač osiguranja da osiguraču plati određenu svotu (premiju), a ovaj se, ako se desi ugovorom predviđeni događaj (slučaj pokriven osiguranjem) obavezuje da ugovoraču ili nekom drugom korisniku isplati određenu svotu novca ili nešto drugo.

Kad je ugovor zaključen

Ugovor o osiguranju zaključen je kad je ponuda o osiguranju prihvaćena. (Ako osigurač u roku od osam dana odbije ponudu ponuđača, smatraće se da je ponudu prihvatio i da je ugovor o osiguranju zaključen.)

O zaključenom ugovoru o osiguranju osigurač je obavezan da ugovornoj strani bez odlaganja preda sastavljenu i potpisanu polisnu ili neku drugu ispravu o osiguranju (list pokrića i drugo).

Polisa se prenosi cesijom ili indosamentom sa dejstvom ustupanja.

Polisa se može izdati i u elektronskoj formi i sadržati mehanički potpis.

Rizik

Rizik koji je obuhvaćen osiguranjem (rizik s osiguravajućim pokrićem) mora biti budući, neizvestan i nezavisan od volje ugovorača osiguranja i osiguranika.

Osigurani slučaj

Osigurani slučaj jeste događaj koji nastaje ostvarenjem rizika sa osiguravajućim pokrićem.

Kad je ugovor zaključen

Ugovor o osiguranju zaključen je kada je ponuda prihvaćena.

Novi član:

Ugovor o osiguranju lica zaključen je kada strane potpišu polisu osiguranja.

Alternativa: Kada je osiguranik fizičko lice koje ne zaključuje ugovor za svoje profesionalne ili komercijalne delatnosti (kada je u svojstvu korisnika usluga) ugovor je zaključen kada ugovorne strane potpišu polisu osiguranja.

Alternativa: Dodaje se novi član koji glasi: Pre zaključenja ugovora o osiguranju osigurač je dužan da zainteresovanoj strani dostavi informacije o poslovnom imenu i organizaciono-pravnom obliku osigurača i poslovne jedinice koja zaključuje ugovor; opštim uslovima osiguranja, kao i merodavnom pravu za ugovor o osiguranju; vremenu trajanja ugovora o osiguranju; pravilima i uslovima kada se može odustati od ugovora; visini premije osiguranja; načinu plaćanja premije; visini doprinosa, poreza i drugih troškova koji se zaračunavaju pored premije osiguranja u ukupnom iznosu ovih plaćanja; roku na koji ponuda vezuje ponudioca; telu koje je nadležno za nadzor nad društvom za osiguranje.

U slučaju životnog osiguranja, ugovornoj strani, pored navedenih informacija koje se dostavljaju u vezi sa ugovorima koji se zaključuju u svim vrstama osiguranja, moraju se, kao dopunski, saopštiti sledeći podaci: o osnovici i merilima za učešće u dobiti; o tabelama ukupne vrednosti polise; o pravima na kapitalizaciju ugovora o životnom osiguranju i pravima iz takvog osiguranja.

Ukoliko osigurač prekrši obavezu davanja informacija u smislu prethodnih stavova ovoga člana, osiguranik (ugovorač osiguranja) ima pravo da pismenim putem raskine ugovor u roku od mesec dana od dana kada je saznao za neispunjenje ove obaveze osigurača, a najkasnije u roku od godinu dana posle zaključenja ugovora o osiguranju. U tom slučaju, osiguranik ima pravo na naknadu štete koju je pretrpeo zbog raskida ugovora.

Polisa osiguranja

O zaključenom ugovoru o osiguranju osigurač je obavezan da ugovornoj strani osiguranja bez odlaganja preda uredno sastavljenu osiguravajuću polisu ili drugu ispravu o osiguranju (list pokrića i drugo).

Prema sporazumu ugovornih strana, polisa može glasiti na određeno lice, po naredbi, ili na donosioca.

Polisa se prenosi cesijom ili indosamentom sa dejstvom ustupanja.

Polisa osiguranja života ne može glasiti na donosioca.

Polisa može biti izdata i u elektronskoj formi i sadržati mehanički potpis.

Opšti i posebni uslovi osiguranja

Opšti uslovi osiguranja, koji su sastavni deo ugovora o osiguranju, moraju da sadrže potpunu informaciju o događajima na osnovu kojih nastaje obaveza osigurača na isplatu naknade iz osiguranja i o slučajevima u kojima je njegova obaveza isključena; o načinu određivanja visine premije i posledicama neplaćanja ili neurednog plaćanja premije; o obavezama prijavljivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika pre i posle zaključenja ugovora; o obavezama osiguranika posle nastanka slučaja pokrivenog osiguranjem i njegovog dokazivanja; o pravu ugovornih strana na izmenu ili otkaz ugovora; o mesnoj nadležnosti suda u Republici Srbiji.

Upoznavanje osiguranika sa opštim i posebnim uslovima i s predajom opštih uslova osiguraniku

Osigurač je dužan da upozna ugovorača osiguranja da su opšti i posebni uslovi sastavni deo ugovora, kao i da mu preda njihov tekst ako uslovi nisu štampani na samoj polisi.

Ukoliko osigurač ne ispuni obavezu iz stava 1. ovog člana, smatraće se da je ugovor zaključen na osnovu sastojaka sadržanih u samoj polisi, bez isključenja ili ograničenja pokrića koja sadrže uslovi osiguranja ako osiguranik za njih nije znao, niti je kao savesno lice morao znati.

Alternativa: Stav 3. se menja tako da glasi: Klauzule koje predviđaju ništavost, gubitak prava ili isključenja pokrića punovažne su ako su vidljivo odštampane u polisi.

Plaćanje premije

Ako se premija ne plati o dospelosti, dejstvo osiguranja obustavlja se po samom zakonu po proteku mesec dana od roka dospelosti.

Ako ugovorač osiguranja, na poziv osigurača, koji mu mora biti dostavljen preporučenim pismom, ne isplati dospelu premiju u roku određenom u pismu, a koji ne može biti kraći od mesec dana računajući dan kad mu je pismo uručeno, niti to učini drugo zainteresovano lice, osigurač, izuzev u osiguranju života, može tražiti njenu isplatu sudskim putem ili raskinuti ugovor.

Ugovor se može raskinuti po prethodnom stavu samo ako je osiguranik u istom pismu upozoren da se ugovor može raskinuti ako ne dostavi dužnu premiju osiguraču u ostavljenom roku.

Ako se osiguranje ne raskine po prethodnim stavovima ovoga člana, ono ponovo dobija svoje dejstvo za ubuduće, i to narednog dana po isplati zadocnele premije.

Trajanje osiguranja

Ako ugovor o osiguranju ima određeno trajanje, prestaje da važi s protekom naznačenog roka – osim ako je ugovoreno da se može prećutno produžiti.

Takvo produženje ne može se ugovoriti za period duži od godinu dana.

Po isteku ugovorenog roka, osiguranje se prećutno produžava svaki put za godinu dana ako polisom nije određen kraći rok.

Ugovor koji se prećutno produžava ne smatra se novim ugovorom, već nastavlja da proizvodi dejstva pod istim uslovima kao i prvobitno zaključeni ugovor, od momenta produženja (kontinuitet pokrća).

Osiguranje imovine

Interes osiguranja

Ugovor o osiguranju imovine može zaključiti svako lice ili se može zaključiti u korist svakog lica koje ima interes da se ne dogodi slučaj pokriven osiguranjem, pošto bi inače pretrpelo neki materijalni gubitak.

Prava iz osiguranja pripadaju samo licima koja su u času nastanka štete na osiguranom predmetu imala pravno dozvoljen materijalni interes da se slučaj pokriven osiguranjem ne dogodi.

Svrha imovinskog osiguranja

Pri utvrđivanju iznosa štete izmakla dobit uzima se u obzir samo ako je to ugovoreno.

Alternativa glasi: Pri utvrđivanju iznosa štete uzima se u obzir izmakla dobit ukoliko ugovorom nije isključena.

Štete prouzrokovane ratnim operacijama i pobunama

*Osigurač nije dužan naknaditi štete prouzrokovane ratnim operacijama ili pobunama, osim ako nije drukčije ugovoreno. Alternativa glasi: *Osigurač nije dužan naknaditi štete prouzrokovane ratnim operacijama, osim ako nije drukčije ugovoreno.**

Osiguranje od odgovornosti

Osigurani slučaj

U osiguranju od odgovornosti osigurani slučaj ostvaren je u momentu štetnog događaja za čije posledice postoji odgovornost osiguranika.

Smatra se da je slučaj pokriven osiguranjem nastao onog momenta kada je takav događaj počeo da se ostvaruje.

Jednim osiguranim slučajem smatra se i više vremenski povezanih šteta ako su one posledica istog uzroka.

Alternativa: Na kraju stava 1. dodaju se reči: Ukoliko nije drukčije ugovoreno.

Vremenska važnost osiguranja

Osigurač je u obavezi samo ako je osigurani slučaj nastao za vreme važnosti osiguranja.

Osigurani slučaj koji je nastao za vreme važnosti osiguranja, a čiji je uzrok postojao u periodu koji prethodi zaključenju ugovora o osiguranju, pokriven je osiguranjem samo ako ugovoraču osiguranja nije bio poznat ili nije mogao biti poznat uzrok od koga osigurani slučaj potiče.

Za štetne posledice prouzrokovane pri ostvarenju osiguranog slučaja koje nastanu po isteku osiguranja ugovorom se može ograničiti odgovornost osigurača za određeni vremenski raspon.

Prethodna dva člana zamenjuju se sa tri nova stava koji glase:

Ugovorom o osiguranju određuje se da li će obaveza osigurača nastupiti u momentu štetnog događaja ili u momentu podizanja odštetnog zahteva. Međutim, ako je pokrivena odgovornost fizičkog lica van njegove profesionalne aktivnosti, obaveza osigurača nastupa u momentu štetnog događaja.

Zakonom se može odrediti jedan od načina nastanka osiguranog slučaja kod pokrića posebnih vrsta osiguranja.

Osigurač je obavezan da prilikom zaključenja ugovora posebnom pismenom izjavom u polisi osiguranja od odgovornosti obavesti osiguranika o tome koji se događaj smatra relevantnim za nastanak obaveze osigurača (štetni događaj ili podizanje odštetnog zahteva), kao i o posledicama koje nastaju u jednom od ova dva slučaja kod sukcesije ugovora.

Osigurani slučaj u momentu štetnog događaja

Ukoliko nije drukčije ugovoreno, obaveza osigurača nastaje u momentu štetnog događaja za čije posledice postoji odgovornost osiguranika (osigurani slučaj).

Smatra se da je osigurani slučaj nastao onog momenta kada je takav događaj počeo da se ostvaruje.

Osiguranim slučajem smatra se i više vremenski povezanih šteta ako su posledica istog uzroka.

Osigurač je u obavezi samo ako je štetni događaj nastao za vreme važnosti osiguranja.

Odgovornost osigurača odnosi se i na štete koje su u uzročnoj vezi sa štetnim događajem, a koje se mogu ostvariti i posle prestanka ugovora o osiguranju.

Štetni događaj nastao za vreme važenja osiguranja, a čiji je uzrok iz perioda koji prethodi zaključenju ugovora o osiguranju, pokriven je osiguranjem samo ako ugovoraču osiguranja ili osiguraniku do početka osiguranja nije bio poznat ili nije mogao biti poznat uzrok štetnog događaja.

Alternativa: Stav 5. se menja tako da glasi: Za štetne posledice prouzrokovane osiguranim slučajem koje nastaju po isteku osiguranja ugovorom može se ograničiti odgovornost osigurača za određeni vremenski period. Ovo ograničenje nema uticaja na zastarelost potraživanja iz čl. ...

Osigurani slučaj u momentu podizanja odštetnog zahteva

Ugovorom o osiguranju može se predvideti nastupanje obaveze osigurača u momentu podizanja odštetnog zahteva oštećenog lica pod uslovom da se štetni događaj dogodio u vreme trajanja ugovora, kao i kada je prvi odštetni zahtev upućen osiguraniku ili njegovom osiguraču između prvog dana kada pokriće zasniva dejstvo i isteka osiguranog roka od dana prestanka ugovora.

Ugovoreni dodatni rok ne može biti kraći od tri (ili: pet), (ili: deset) godina.

Visina pokrića u dodatnom roku ne može biti manja od pokrića koje se zahteva u godini koja prethodi datumu prestanka ugovora.

Zakonom mogu biti određeni uslovi dužeg roka i većeg dodatnog pokrića za pojedine vrste osiguranja.

Osigurač neće pružiti osiguraniku pokriće za štetu ako utvrdi da je osiguranik znao za štetni događaj u vreme zaključenja ugovora o osiguranju.

Prestaje pravo na naknadu iz osiguranja ako do isteka ugovornog dodatnog roka ne bude podignut odštetni zahtev prema osiguraču.

Pravna zaštita osiguranika

Osigurač snosi troškove spora i druge opravdane troškove radi utvrđivanja osiguranikove obaveze u granicama svote osiguranja.

Iz osiguranja se naknađuju i troškovi mera preduzetih na zahtev osigurača ili u dogovoru sa njim, radi zaštite od neopravdanih i preteranih zahteva trećih lica.

Nova rešenja u prednacrtnom zakoniku, u delu imovinskog osiguranja, jesu sledeća:⁵

- preciziranje pojma interesa osiguranja
- redukcija osigurane sume i smanjenje premije savesno zaključenog nadosiguranja
- osiguranje izgubljene dobiti
- osiguranje za slučaj štete koju prouzrokuje od organa pravnog lica

Nova rešenja u prednacrtnom zakoniku, kod osiguranja od odgovornosti, jesu sledeća:

- regulisanje momenta nastupanja osiguravajućeg slučaja
- vremenska važnost osiguranja
- regulisanje troškova pravne zaštite.

3. Zaključak

Uvidom u prednacrt zakonika moguće je sagledati predložena rešenja i probleme koji mogu nastati u vezi sa primenom zakonika.

U odnosu na ZOO, menja se terminologija. Umesto „osiguravač” predlaže se „osigurač”. Kod zaključenja ugovora o osiguranju prednacrt predviđa „zainteresovanu stranu” i „ugovornu stranu”. Bilo bi celishodnije predvideti samo „ugovarača osiguranja”.

Prva odredba prednacrta propisuje obavezu osigurača kada se desi ugovorom predviđeni događaj (osigurani slučaj). Štetni događaj je uži pojam od osiguranog slučaja. Osigurani slučaj je šteta koja je konkretnim osiguranjem pokrivena i za koju osiguranik može tražiti naknadu saglasno uslovima ugovora o osiguranju. Bilo bi bolje zadržati „osigurani slučaj” bez „događaja”.

⁵ Predrag Šulejić, „Predlog tema za javnu raspravu o novim rešenjima koja sadrži prednacrt građanskog zakonika Republike Srbije u odnosu na ugovor o osiguranju”, Pravni život, Beograd, br. 11/2010, Tom III, str. 608.

Prednact u odnosu na ZOO sužava osiguravajuće pokriće. Za razliku od ZOO, u kome su pokrivenne štete prouzrokovane ratnim rizicima i pobunama, u prednactu, u jednoj varijanti, izostale su pobune. Pojam pobune obuhvata organizovani i otvoreni otpor prema postojećoj vlasti.⁶ Međutim, i šire, on treba da obuhvati građanske nemire kako bi se izbegli nesporazumi u vezi s primenom relevantne zakonske odredbe. Navešćemo primer iz nedavne prakse. Ukoliko demonstranti zapale zgradu nacionalne televizije i zatim nastave da demonstriraju na ulici, u pitanju je rizik od građanskih nemira. Ukoliko bi demonstranti zauzeli zgradu televizije i ostali u zgradi, postavljajući političke zahteve, radilo bi se o pobuni. Trebalo bi zadržati rizik od „pobune“.

Prednact: „Osiguravajući slučaj je događaj koji nastaje ostvarenjem osiguravajućeg rizika.“ Ostvarenje osiguravajućeg događaja predstavlja važan element slučaja pokrivenog osiguranjem. Potrebno je izvršiti uvid u širinu osiguravajućeg pokrića i naročito sagledati isključene rizike.

Na primer, požar u imovinskom osiguranju predstavlja jedan od osnovnih rizika. Šteta na imovini usled požara pokrivena je osiguranjem ukoliko uzrok požara nije isključen iz pokrića. Šteta od požara prouzrokovana ratnim dejstvima nije pokrivena. Isključene štete su štete koje su izričito isključene iz osiguranja zakonskim propisom ili ugovornom odredbom.⁷

U prošlosti su zabeležene teškoće u vezi s tumačenjem odredbe iz ugovora o osiguranju koja je slična odredbi u prednactu: „Jednim osiguravajućim slučajem smatra se i više vremenski povezanih šteta ako su posledica istog uzroka.“

Primeri:

U terorističkom napadu 2001. u Njujorku srušene su dve zgrade Svetskog trgovinskog centra kada su dva putnička vazduhoplova udarila u njih u vremenskom rasponu od dvadesetak minuta. Postavljeno je pitanje tumačenja jednog štetnog događaja.⁸ Da li je osiguravajući slučaj i šteta koju je pretrpeo prodavac robe (duty free shop) na Floridi, šteta nastala zbog terorističkog napada u Njujorku? Da li je napad 500 japanskih aviona na Perl Harbor (Havaji) u Drugom svetskom ratu, koji je trajao dva dana, predstavljao jedan slučaj pokriven osiguranjem? U Indoneziji, za vreme građanskih nemira, bilo je pljački na više mesta. Da li se pojedine pljačke mogu prihvatiti kao jedan osigurani slučaj? Isto važi za zemljotres u SAD. Da li je u Engleskoj krađa automobila za vreme građanskih nemira slučaj koji je pokriven osiguranjem od građanskih nemira?

6 E. R. H. Ivamy, *General Principles of Insurance Law*, London, 1970, str. 224.

7 Veljko Tomašić, *Ugovor o plovidbenom osiguranju*, Beograd, 1990, str. 174.

8 Steve Reynaldson and Barnie Heinze, *Law and Effects, SAD*, 27.11.2001.

Predloženo rešenje prema kome polisu osiguranja ne treba da potpišu ugovorne strane treba pozdraviti. Ugovor o osiguranju zaključen je pre izdavanja polise. Takođe, način prenosa polise osiguranja jasno je regulisan.

Prednacrta sadrži obimne odredbe o opštim i posebnim uslovima osiguranja, uz obavezu osigurača da o njima upozori ugovorača osiguranja. Interesantna je sledeća odredba u prednacrta: „*Nadležni organ koji vrši kontrolu delatnosti osiguranja može da proširi ili smanji broj obaveznih sastojaka koje opšti i posebni uslovi osiguranja treba da sadrže, zavisno od vrste osiguranja i svojstva osiguranika.*” Daju mu se, smatramo, prevelika ovlašćenja.

U prednacrta se ograničava pravo osiguranika na naknadu troškova preduzetih mera radi zaštite od neopravdanih i preteranih odštetnih zahteva trećih lica, uz uslovljavanje ove naknade odobrenjem osigurača. Bilo bi bolje rešenje da osiguranik ima pravo na ovu naknadu ukoliko je troškove podneo razložno i ako takvu saglasnost osigurača nije mogao blagovremeno da dobije. Osiguranik nije uvek u prilici da prethodno konsultuje osigurača. Ovo pravo osiguranika predstavljalo bi izuzetak od opšteg pravila, prema kojem je visina naknade iz osiguranja ograničena visinom osigurane sume.

U osiguranju od odgovornosti predviđena je odredba prema kojoj osigurani slučaj može nastati kao posledica uzroka koji se ostvario pre zaključenja ugovora o osiguranju – pod uslovom da ugovorač osiguranja nije znao, niti je mogao znati za štetni događaj. Primer: postepeno curenje ulja iz skladišta osiguranika koje s vremenom zagadi čovekovu sredinu. Ne postoje razlozi zbog kojih bi osigurač morao snositi posledice štetnog događaja započetog pre zaključenja ugovora o osiguranju.

Da je potrebno doneti građanski zakonik Republike Srbije, ne treba dokazivati. Dugo smo bez njega bili. Komisija koja je radila na izradi prednacrta zakonika vodila je računa o pravu Evropske unije i zaštiti interesa osiguranika. Pred osigurača su stoga postavljene veće obaveze.

Summary

Civil Code of the Republic of Serbia

Zoran Radović, Ph. D

It is of utmost importance that the Republic of Serbia regulates private law by promulgating the Civil Code. The first Civil Code was enacted in 1844, influenced by the Austrian Civil Code including the Serbian custom law.

Insurance law covering property and life insurance is regulated in detail. When enacted, the Code will replace the Law of Obligations. The Code will be a modern one, taking into account the European Union regulations and protection of assured.

Novelties in the Code will be the following:

- insurable interest will be more precisely defined
- insurance of profit
- in liability insurance
- regulating moment when the insured event occurred
- period of insurance in detail
- regulating expenses covering legal protection.

When the Code comes into force the insurers will, beyond any doubt, have more obligations towards the assured.

Dr Nataša Petrović Tomić,

docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

OSIGURANJE OD PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI ADVOKATA - SRPSKA VERZIJA NOVOG OBLIKA OBAVEZNOG OSIGURANJA -

Iako već odavno odomaćen u uporednom pravu, institut osiguranja od odgovornosti advokata tek od nedavno (od donošenja novog Zakona o advokaturi), čini deo našeg pozitivnog prava. Novi zakon reguliše osiguranje od odgovornosti advokata kao obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti i svrstava ga u odeljak o pravima i dužnostima advokata. Članak je posvećen kritičkoj analizi odredbe pomenutog zakona kojom se kod nas uvodi ovo vrlo značajno osiguranje. Budući da zakon samo određuje ko je dužan da kupi ovo osiguranje, ko je nadležan da odredi minimalne sume na koje se kupuje, kao i kakve su posledice neizvršenja pomenute dužnosti, autor iznosi mišljenje da je takva odredba prilično nedorađena i da može postati izvor problemskih situacija u praksi. Uvođenje nove vrste osiguranja, naročito ako je obavezno, zahteva da se što preciznije odrede i zakonski definišu elementi od kojih zavisi njegova primena u praksi. Stoga, autorka nastoji da otvori sva pitanja koja bi se mogla javiti kao sporna u primeni ove odredbe i uticati na diskreditaciju nove vrste osiguranja u očima kako advokata, tako i celokupne javnosti. Najveći deo rada posvećen je analizi pitanja koja se mogu javiti u praksi osiguranja od odgovornosti advokata: na kome je obaveza zaključenja ovog osiguranja i u kom momentu se mora ispuniti, ko su ugovorne strane i druga lica u ugovoru, ko su treća oštećena lica, pravilo direktne tužbe, kakva je forma ugovora, koliki je obim pokrića, ko su lica čija odgovornost može biti pokrivena ovim osiguranjem, šta predstavlja osigurani slučaj, na koju minimalnu sumu treba pribaviti ovo osiguranje, koje štete mogu biti isključene iz pokrića. Autorka zaključuje da je osiguranje od odgovornosti

advokata od ključnog značaja za dalji razvoj advokature kod nas i za pružanje advokatskih usluga u skladu sa standardima Evropske unije.

Ključne reči: advokat, pravno savetovanje, odgovornost, osiguranje, zaštita korisnika usluga.

1. Uvod

Osiguranje od profesionalne odgovornosti svakako obeležava dvadeset prvi vek. To se u najvećoj meri odnosi na profesionalnu odgovornost tzv. pripadnika intelektualnih profesija.¹ Danas se podrazumeva da je osiguranje neophodno ako je reč o profesionalnom pružanju intelektualnih usluga.² Međutim, relativno kasni razvoj ove vrste osiguranja i skorašnja ekspanzija profesionalne odgovornosti doveli su do toga da u ovoj vrsti poslova osiguranja nema posebnih i prirodi posla prilagođenih principa i standarda, već se primenjuju neki opšti principi karakteristični za osiguranje od odgovornosti.³

2. Zašto u našem pravu nije razvijeno osiguranje od profesionalne odgovornosti?

Osiguranje od profesionalne odgovornosti koje građanima pruža zaštitu od propusta i grešaka lekara, advokata, revizora, direktora korporacija i pripadnika

1 Od opšteg pojma profesije kao delatnosti kojom se neko bavi i stiče prihode, tzv. intelektualne profesije razlikuju se po nekim bitnim karakteristikama, zbog kojih i pravila o odštetnoj odgovornosti pripadnika profesije moraju biti nešto izmenjena u odnosu na opšta pravila. Prvo, reč je o profesijama u kojima se obavljanje posla sastoji isključivo ili pretežno u intelektualnim uslugama. Drugo, delatnost profesionalca je uvek lične prirode (ugovor *intuitu personae*). Treće, visoki stepen autonomije koji se profesionalcu mora osigurati u obavljanju posla. Stoga se često ovakvi poslovi obavljaju na temelju ugovora, a ne radnopravnog odnosa. U: J. Poll, „Die Haftung der Freien Berufe“, WP/StB/RA, str. 1; J. Poll, *Die Haftung der freien Berufe*, Paderborn, 1994, str. 164.

2 K. D. Syverud, „What Professional Responsibility Scholars Should Know About Insurance“, *Connecticut Insurance Law Journal*, Vol. 4:1, 1997, str. 19-20.

3 Osim toga, na ovakvu sliku osiguranja od profesionalne odgovornosti utiče i činjenica da u savremenom građanskom pravu ne postoji opšti pojam profesionalne odgovornosti primenljiv na sve intelektualne profesije, već se pravila kreiraju prema potrebama konkretnih profesija. Detaljnije: R. Hadgin, *Professional Indemnity Law*, Sweet & Maxwell, London, 1996, str. 84.

drugih profesija, u evropskim zemljama i SAD dugo je sastavni deo poslovnog života. Za razliku od njih, ovo osiguranje kod nas tek počinje da se razvija.⁴ Prema podacima iz osiguravajućih društava, samo nekoliko njih nudi ovu vrstu osiguranja, a broj osiguranika je na nivou statističke greške.⁵ Postavlja se pitanje: šta je uzrok ovako nezavidnog stanja stvari u našem osiguranju od profesionalne odgovornosti?

Razlozi slabog korišćenja osiguranja od profesionalne odgovornosti su brojni. Prvi i možda najvažniji uzrok je *neefikasno sudstvo*. Analizom sudske prakse dolazi se do saznanja da se retko dešava da bude osuđen advokat, lekar ili revizor za greške nastale vršenjem posla.⁶ Drugo, *nepotpuna zakonska regulativa*. ZOS, koji predstavlja *sedes materiae* za ovu oblast, samo krajnje površno i u naznakama reguliše ovu oblast. Osiguranje od profesionalne odgovornosti je vid neživotnog osiguranja.⁷ Analizom odredbe koja nabroja neživotna osiguranja može se primetiti da se osiguranje od profesionalne odgovornosti *explicite* ne pominje. Međutim, smatramo da je „greh“ sudske prakse veći. Naime, da sudovi češće dosuđuju naknade štete oštećenima, to bi uticalo na povećanje spremnosti osiguravača da profesionalcima ponude osiguranje svojim opštim uslovima i bez posebnog zakonskog uređivanja te vrste osiguranja, a na osnovu opštih pravila i načela slobode ugovaranja. Nespremnost zakonodavca da uredi zakonski okvir osiguranja od profesionalnih rizika, s jedne strane, i nadovezujuća nespremnost sudstva da sankcioniše profesionalne propuste, s druge strane, predstavljaju podstrek za davaoce usluga da se ne izlažu troškovima „nepotrebnog“ osiguranja od profesionalne odgovornosti.⁸

Treći razlog nerazvijenosti osiguranja od profesionalne delatnosti je *nepostojanje razvijenog tržišta ovog osiguranja*. Nepostojanje adekvatne ponude osiguranja od profesionalne odgovornosti i slabo prisustvo stranih društava za osiguranje na tom tržištu destimulativno deluju na potencijalne osiguranike. Četvrti

4 Detaljnije o pitanjima koje otvara ovo osiguranje: P. Šulejić, „Osiguranje od odgovornosti davalaca usluga“, *Osiguranje u susret procesu pridruživanja Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji (zbornik radova)*, Palić, 2006, str. 83-92.

5 Kod nas postoje: osiguranje od profesionalne odgovornosti lekara, osiguranje od profesionalne odgovornosti posrednika u osiguranju, osiguranje od profesionalne odgovornosti revizora, osiguranje od odgovornosti stečajnih upravnika, itd.

6 Poslednjih nekoliko godina se beleži samo porast osuđujućih presuda protiv lekara, što se pre može objasniti pritiskom medija i negativnim imidžom koji lekari uživaju, nego promenom stava sudske prakse! Nepostojanje velikog broja tužbenih zahteva protiv advokata i ostalih vršilaca slobodnih profesija svakako ne znači da oni svoje poslove obavljaju bez propusta i profesionalnih grešaka. To je pre posledica neupućenosti potencijalno oštećenih lica u njihova prava.

7 V. Zakon o osiguranju Srbije (dalje: ZOS), „Sl. glasnik RS“, br. 55/04, 70/04, 61/05, 85/05, 101/07 i 107/09, čl. 10.

8 Iz njihovog ugla posmatrano, profesionalni rizik kao da ne postoji!

razlog je nepostojanje razvijene svesti o odgovornosti za greške koje mogu nastati vršenjem delatnosti.⁹ Reč je o *etičkoj komponenti profesionalne odgovornosti*, koja se ne može razviti ukoliko ne postoji pritisak javnosti i društva da se bude odgovoran u vršenju profesije.

Peti i za naše prilike vrlo važan razlog nezastupljenosti ovog osiguranja je *nepostojanje razvijene svesti ili nedovoljno razvijena svest građana* o tome da neuspešno pružanje usluga treba sankcionisati podnošenjem tužbenog zahteva za naknadu štete pretrpljene usled toga. Za razliku od drugih zemalja gde se beleži porast broja tužbi protiv vršilaca mnogih profesija i pravi bum osiguranja od odgovornosti, naše pravo u tom pogledu zaostaje. Promena situacije bi se mogla očekivati usled usvajanja novog Zakona o zaštiti potrošača i postepenog delovanja trenda konzumerizma i na našim prostorima.¹⁰

3. Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata u srpskom pravu

3.1. Da li je (tj. kada je) pravo vreme za ovo osiguranje?

Iako će uvek biti protivnika „rasipanja“ novca na osiguranje, ma koliko ono bilo korisno, postavlja se pitanje da li je srpskim advokatima, zaista bilo neophodno nametnuti obavezu kupovine osiguranja od profesionalne odgovornosti i pre nego što se pristupi EU? Naime, novim Zakonom o advokaturi (u daljem tekstu ZA) propisano je obavezno osiguranje advokata od profesionalne odgovornosti na minimalnu sumu koju odredi Advokatska komora.¹¹ Ovo osiguranje može da se pribavi po modalitetu pojedinačnog osiguranja tj. da ga pribavi sam advokat ili po modalitetu kolektivnog osiguranja, kada ga za sve advokate upisane u njen lmenik pribavlja Advokatska komora.¹² U skladu sa uporednopravnim standardima, Advokatska komora uskraćuje izdavanje ili produženje važenja advokatske legitimacije advokatu koji nije zaključio ovo osiguranje.¹³ Ali, prelaznim odredbama

⁹ U nerazvijenom društveno-ekonomskom ambijentu kakav je naš, na osiguranje se gleda kao na nepotreban trošak.

¹⁰ Zakon o zaštiti potrošača, „Službeni Glasnik RS“, broj 73/10. Osnovno geslo ovog koncepta, koji je prihvaćen u svetskim razmerama, je da onaj ko ne pruži zadovoljavajuću uslugu za to mora da plati. U: V. R. Hadgin, *Professional Liability: Law and Insurance*, LLP Limited, London, 1996, str. 677.

¹¹ ZA, čl. 37.

¹² ZA, čl. 37, st. 2.

¹³ ZA, čl. 37, st. 4.

ostavljen je rok od godinu dana od stupanja na snagu zakona da se ispune uslovi za operacionalizaciju obaveze zaključenja osiguranja od profesionalne odgovornosti.¹⁴

Ovakvo rešenje dalo je povoda da se postavi pitanje zašto je ostavljen baš rok od godinu dana? Zakonodavac sigurno nije mogao imati iluzije da će Srbija u tom roku pristupiti EU. Ako već za godinu dana nećemo imati formalnu obavezu da obezbedimo obaveznu primenu osiguranja od profesionalne odgovornosti, da li je bilo neophodno žuriti u toj meri i „stavljati advokate na još jedan trošak“? Ovo posebno ako se ima u vidu trenutna ekonomska situacija, koja se odražava na sve profesije, pa i na advokaturu, i koja najviše pogađa nedovoljno iskusne i po pravilu mlađe advokate. Da li će uvođenje ove obaveze – koja postoji u svim državama članicama EU – uticati na poboljšanje kvaliteta pružanja advokatskih usluga, odnosno da li će podići poverenje javnosti u advokate? Da li je, možda, broj odštetnih zahteva koji nezadovoljne stranke podnose protiv advokata razlog intervencije zakonodavca i ostavljanja relativno kratkog roka advokatima, njihovoj komori, kao i osiguravačima da se pripreme za uvođenje ove vrste osiguranja? Ili se radi o odomaćenoj praksi odlaganja uvođenja rešenja opšteprihvaćenih ne samo u državama članicama EU, već i u svim državama iz našeg okruženja, koje svakako nisu dostigle stupanj članstva, sve do časa dok dalje odlaganje ne postane nemoguće, jer predstavlja formalni uslov za pristupanje evropskoj porodici prava.

Smatramo da je ostavljeni rok prekratak i da predstavlja amaterski pokušaj ponašanja po principu „i vuk sit i ovce na broju“. S jedne strane smo novim ZA uveli obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata, a sa druge strane odlažemo njegovu primenu još godinu dana, kao da ne postoji potreba da se advokati, pogotovu mlađi, naviknu na bavljenje advokaturom u skladu sa evropskim standardima. Obaveza kupovine osiguranja, odnosno troškovi koje ona nosi samo na prvi pogled mogu otežati bavljenje advokaturom. Ali, upravo ti mlađi i nedovoljno iskusni advokati su potencijalno najizloženi i imaju veću potrebu za zaštitnom funkcijom ovog osiguranja. Ako ne žele da se suoče sa situacijom u kojoj „nisu platili na mostu, ali će platiti na ćupriji“, novim ZA, između ostalog, treba podstaći razvoj njihove svesti o odgovornosti za profesionalni rizik i potrebu za njegovom kontrolom putem osiguranja. U tom smislu se može reći da je za osiguranje uvek pravo vreme.¹⁵ Što pre se naši advokati uozbilje i u smislu

¹⁴ ZA, čl. 90.

¹⁵ Uostalom, i *Povelja o osnovnim načelima evropske advokatske profesije i Kodeks ponašanja evropskih advokata* izričito pominju osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata. U delu koji nosi naslov *Odnos prema strankama* *explicite* se kaže da advokat *treba da osigura svoju građanskopravnu profesionalnu odgovornost u meri u kojoj je to razumno imajući u vidu prirodu i*

upravljanja profesionalnim rizikom izjednače sa evropskim kolegama, to će im biti lakše da opstanu kada i formalno postanemo deo tržišta Evropske unije.¹⁶ Uvođenje osiguranja od profesionalne odgovornosti se može posmatrati kao deo procesa povećanja kvaliteta advokature i usluga koje ona pruža, što treba da predstavlja jedan od prioriteta samih advokata i njihovog esnafskog udruženja.¹⁷

U zemljama Evropske unije osiguranje od odgovornosti advokata je vrlo razvijeno.¹⁸ Uvrežena je svest advokata da su dužni da zaključe ugovor o osiguranju od odgovornosti, koji pokriva imovinske štete koje mogu nastati obavljanjem njihove delatnosti. Osiguranje od profesionalnog rizika je uslov za dobijanje dozvole za rad (i upis u lmenik advokata) i ono se mora održavati sve vreme obavljanja delatnosti.¹⁹ Obaveza zaključenja ugovora u nekim zemljama leži na samim advokatima kao pojedincima ili advokatskim društvima, dok u drugim tu obavezu vrše advokatske komore.²⁰ U potonjem slučaju reč je o kolektivnom osiguranju advokata.²¹

Postojanje ovog osiguranja opravdava ne samo zaštitna funkcija, koja se ostvaruje kako u pogledu oštećenih lica, tako i u pogledu samih advokata kao potencijalnih štetnika, već i potreba obezbeđenja poverenja u advokaturu i uvođenja

veličinu preuzetih rizika. Advokat koji nije u stanju da obezbedi ovo osiguranje, treba o toj situaciji da informiše stranku i da je upozori na posledice toga (čl. 3.9.1. i 3.9.2). V: *Charte des principes essentielles de l'avocat européen et code de déontologie des avocats européens*, Édition 2008, CCBE, Bruxelles.

16 U kontekstu izmena zakonodavstva o zaštiti potrošača i usaglašavanja domaćeg prava sa standardima Evropske unije, na obavezno osiguranje od odgovornosti advokata se može gledati kao na deo legitimnih očekivanja potrošača usluga osiguranja. Stvari stoje drugačije kada se radi o angažovanju advokata od strane lica koja se ne mogu smatrati potrošačem usluge, tj. koja su iste ili čak veće ekonomske snage.

17 M. Hensler, „Die Haftung der Rechtsanwälte und Wirtschaftsprüfer“, *AnwBl*, 1996, str. 3.

18 Za detaljan pregled ovog osiguranja u svim zemljama članicama EU: *Conférence sur l'assurance responsabilité professionnelle pour les avocats européens*, Bruxelles, Conseil de Barreaux de l'Union européenne, 2002. Dostupno na: www.ccbbe.org.

19 M. Haller, *Organhaftung und Versicherung, Die aktienrechtliche Verantwortlichkeit und ihre Versicherbarkeit unter besonderer Berücksichtigung der D&O-Versicherung*, Dike Verlag, Zürich, 2008, str. 300-301.

20 V. M. Bogdanović, „Odgovornost advokata i osiguranje za štetu od advokatske delatnosti“, *Pravo osiguranja u tranziciji* (zbornik radova), 2003, str. 135.

21 Vrste osiguranih šteta i minimalne sume određene su zakonima ili uslovima osiguranja koje osiguravači donose u dogovoru sa advokatskim komorama i ministarstvima pravde. Pošto obavlja slobodnu profesiju, advokat može posledice svojih propusta osetiti ne samo na svojoj karijeri i profesionalnom statusu, već i na svojoj privatnoj imovini protiv koje mogu biti upereni zahtevi nezadovoljnih korisnika njegovih usluga.

još jednog mehanizma jačanja samostalnosti i nezavisnosti advokature kao službe pružanja pravne pomoći.²²

3. 2. Predlog modela uslova osiguranja od odgovornosti advokata

- a) Obaveza zaključenja ugovora, lica na kojima je ta obaveza i moment nastanka obaveze

Budući da je novim ZA osiguranje od odgovornosti advokata regulisano kao obavezno,²³ ova obaveza odnosi se na sve advokate, bez obzira na to da li se u tom periodu zaista bave advokaturom i bez obzira na visinu prihoda koje ostvaruju.²⁴ Postavlja se pitanje kako će se pomenuta obaveza operacionalizovati u praksi. Da li će sami advokati zaključivati ugovore ili će to činiti Advokatska komora? ZA ostavlja i jednu i drugu mogućnost. Ali, imajući u vidu da pravo na upis u lmenik advokata može biti uskraćeno advokatu ili advokatskom društvu koje ne dostavi dokaz o pribavljenom osiguranju, čini se da bi u ovom trenutku bilo mudro prepustiti Advokatskoj komori zaključenje ugovora o osiguranju.

U zavisnosti od toga ko se javlja kao kupac ovog osiguranja, advokat ili komora, ono se zaključuje kao individualno ili kao kolektivno.

Što se tiče momenta nastanka obaveze zaključenja ovog osiguranja, on je vezan za početak bavljenja advokaturom. Kako se advokati ne mogu baviti poslovima pružanja pravne pomoći bez posedovanja licence tj. rešenja o upisu u lmenik advokata, to oni zajedno sa ostalom dokumentacijom od koje zavisi sadržina rešenja moraju pružiti i dokaz o zaključenom osiguranju od odgovornosti. Pitanje momenta nastanka obaveze zaključenja ugovora o osiguranju mora biti posebno

22 Ustavni sud Hrvatske je imao priliku da se izjasni o svrsishodnosti osiguranja od odgovornosti advokata: „Ustavni sud nastavno ocjenjuje da je propisujući dužnost odvjetnika da sa osiguravateljima zaključi ugovore o osiguranju od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećim osobama u obavljanju odvjetničke djelatnosti, zakonodavac omogućio efikasniju naplatu eventualno počinjene štete korisnicima odvjetničkih usluga. Navedena zakonska odredba predstavlja jamstvo strankama da će uspješno naplatiti štetu koju su pretrpjeli zbog eventualno nesavjesnog rada odvjetnika, a što pridonosi jačanju pravnog poretka Republike Hrvatske“. Rešenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-I-1080/2002, Narodne novine, br. 50/2008.

23 Pored svih država EU, ovo osiguranje je obavezno još od 1994. godine i u hrvatskom pravu. Hrvatska advokatska komora je preuzela rešavanje odštetnih zahteve stranaka i osnovala posebno telo *Komisiju za naknadu štete iz osiguranja advokata*.

24 E. Hartmann, „Haftung und Berufshaftpflichtversicherung des Anwalts“ u H. W. van Bühren (hhgb), *Handbuch Versicherungsrecht*, 4. Auflage, Deutscher Anwalt Verlag, Köln, 2009, str. 1162.

regulisano za još nekoliko, u praksi vrlo čestih i značajnih situacija. Prvo, u kom momentu nastaje obaveza za advokate koji pristupaju advokatskim kancelarijama ili advokatskim društvima upisanim u Imenik advokata. Ova lica bi morala, najkasnije do formalnog pristupanja advokatskoj kancelariji, odnosno advokatskom društvu, pribaviti osiguranje svoje odgovornosti. Drugo, u kom momentu nastaje obaveza za advokate koji nastavljaju da se bave advokaturom nakon privremenog prekida u smislu ZA, kao i nakon isteka privremene zabrane bavljenja advokaturom.²⁵ Posedovanje osiguranja od odgovornosti bi svakako bio jedan od uslova od koga zavisi prestanak privremenog prekida bavljenja advokaturom. Regulisanjem svih ovih pitanja sprečiće se nastanak praznina u pokriću.

b) Ugovorne strane i druga lica u ugovoru

Budući da se prema ZA osiguranje od odgovornosti advokata može kupiti kao individualno ili kao kolektivno, to je moguće razlikovati dve ili tri ugovorne strane. Ako se pokriće pribavlja kao individualno, ugovorne strane su osiguravač i advokat koji kupuje osiguranje i koji je istovremeno osiguranik. Ako se, pak, iskoristi mogućnost za koju se zalažemo i pribavljanje pokrića poveri Advokatskoj komori, postojaće tri ugovorne strane: osiguravač, ugovarač osiguranja i korisnik osiguranja. Što se tiče osiguravača kao strane koja je prisutna u oba modaliteta ugovora, potrebno je skrenuti pažnju na greške u formulaciji ZA. Naime, ovaj zakon obavezuje advokata da osiguranje zaključi „kod organizacije registrovane za ovu vrstu osiguranja“. Moramo primetiti da prilikom izrade ove odredbe ZA očigledno nisu konsultovani stručnjaci za osiguranje. Nijedna organizacija tj. društvo za osiguranje nisu registrovani za pružanje konkretnih vrsta usluga osiguranja, već se dozvolava za rad odnosi na oblast imovinskih ili životnih osiguranja.²⁶ Imajući u vidu ovo preciziranje, mora se takođe ukazati na još jednu potencijalno problematičnu stavku društava osiguranja. Kod nas još uvek nema društava koja nude ovo pokriće (što je sasvim razumljivo u odsustvu permissivnog zakonskog okvira), tako da očekujemo da donošenje novog zakona izvrši uticaj na društva osiguranja da u svoju ponudu uvrste i osiguranje od odgovornosti advokata.²⁷ Jasno je da će u početku postojati

²⁵ ZA, čl. 39, čl. 40 i čl. 42.

²⁶ Zakon o osiguranju, čl. 14 u vezi sa čl. 25. Od toga za koje poslove se dozvolava izdaje zavisi i visina osnivačkog kapitala društva osiguranja.

²⁷ Slična je situacija i u uporednom pravu, uprkos dugogodišnjem praktikovanju ovog osiguranja. Razlog tome je relativno mali broj osiguranika, što ovo osiguranje čini nedovoljno unosnim u poređenju sa drugim vrstama osiguranja i iziskuje specijalizovana znanja osiguravača neophodna

veliki uticaj stranih uslova osiguranja, da bi tek nakon nekoliko godina primene osiguravači mogli „osetiti“ domaće tržište i izraditi uslove koji bi u većoj meri bili prilagođeni duhu domaćeg prava.²⁸

Advokat koji zaključuje osiguranje u svoje ime i za svoj račun je osiguranik. Iako zakon ne isključuje mogućnost da advokat, odnosno advokatsko društvo bude ugovarač osiguranja, smatramo da u početnoj fazi treba forsirati korišćenje zakonske mogućnosti ugovaranja pokrića od strane Advokatske komore. Za to postoji nekoliko razloga. Prvo, advokatima treba pružiti vreme da se upoznaju i naviknu na svoju novu obavezu. Biće potrebno bar nekoliko godina kako bi se među advokatskom populacijom razvila kultura izvršavanja obaveze zaključenja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti. Drugo, ako se želi obezbediti jednoobraznost uslova osiguranja, bar među advokatima iz iste kancelarije, treba isključiti mogućnost kupovine pokrića kod različitih osiguravača po neujednačenim uslovima.²⁹ Treće, pribavljanje ovog osiguranja tehnikom kolektivnog, takođe može doprineti i pojeftinjenju osiguranja, tj. povoljnijim premijama u odnosu na slučaj kada advokat sam kupuje pokriće. Četvrto, postavlja se pitanje kontrole izvršenja obaveze od strane advokata, tj. na kome će biti kontrolna funkcija? Umesto vršenja kontrolne funkcije samo *post festum* i preduzimanja mera represivnog kakaraktera poput odbijanja produženja advokatske legitimacije, poništaja upisa advokata u lmenik ili brisanja iz lmenika zbog ovog propusta, Advokatska komora treba da se postara da svi advokati sa njenog područja imaju uredno zaključeno ili produženo osiguranje od profesionalne odgovornosti.

Budući da se zalažemo za to da se Advokatskoj komori Srbije poveri osiguranje svih advokata, ona bi se u ovom slučaju smatrala ugovaračem osiguranja, dok bi advokati - njeni članovi imali status korisnika osiguranja. Ovakva mogućnost je dragocena naročito u početnoj fazi, jer će se u praksi neizbežno dešavati da pojedini advokati propuste da pribave ili pravovremeno produže osiguranje od odgovornosti. Da se ne bi dešavalo da oštećena strana u tom slučaju ostane bez naknade štete iz osiguranja, a advokat bez osiguravajućeg pokrića ako je osigurani slučaj nastupio u

za pravilno regulisanje odštetnih zahteva. U: M. Schnyder, „Überblick über den Deckungsbereich der Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte“, *AnwaltsPraxis*, No. 4, 2007, str. 151.

²⁸ Na domaće uslove osiguranja od odgovornosti advokata svakako će uticati i sudska praksa, koja bi svojom politikom dosuđivanja previsokih naknada oštećenima mogla dovesti do poremećaja u funkcionisanju ovog osiguranja.

²⁹ U suprotnom bi se moglo dešavati da klijent jednog advokata može računati na osiguravajuću zaštitu pod potpuno drugačijim uslovima u odnosu na klijenta drugog advokata. Ovo samo zato što su njihovi advokati osigurani kod različitih društava za osiguranje.

tom međuperiodu, brigu o ugovaranju i produžavanju osiguravajućeg pokrića treba prepustiti Advokatskoj komori.³⁰ Budući da u ovom slučaju dolazi u obzir primena pravila osiguranja za tuđ račun, komora kao ugovarač osiguranja nije dužna predati polisu osiguranja advokatu kao korisniku dok joj ne budu nadoknađene premije, kao i drugi troškovi osiguranja. To ima za posledicu da advokati ne mogu koristiti prava iz osiguranja bez posedovanja polise, tj. dok ne izmire obaveze prema Advokatskoj komori.³¹ Dakle, posebni uslovi domaćih osiguravača bi morali biti tako koncipirani da uvažavaju obe mogućnosti.

c) Treća (oštećena) lica: direktna tužba protiv osiguravača,
krug trećih oštećenih lica

Budući da u svim vrstama obaveznih osiguranja od odgovornosti u našem pravu postoji pravo na direktnu tužbu trećih oštećenih lica, isto važi i za obavezno osiguranje advokata.³² Kako je pravo oštećenog lica na neposredni zahtev protiv osiguravača zakonsko, nije neophodno unositi odredbu o tome u posebne uslove osiguranja.³³ Ali, da bi se zaštita oštećenih lica učinila kompletnom, a usluga advokata konkurentnom, potrebno je posebnim uslovima *explicite* uvesti zabranu osiguravaču da oštećenom u sporu po direktnoj tužbi ističe prigovore koje bi mogao isticati osiguranom advokatu. Reč je kako o prigovorima koji proizlaze iz zakona (npr: da je ugovor o osiguranju ništav, jer je ugovarač osiguranja namerno prijavio lažne ili netačne podatke koji utiču na ocenu rizika), tako i o prigovorima koji proizlaze iz ugovora (npr: da je ugovorena franšiza). Ali, ovakva odredba ne bi mogla uticati na pravo osiguravača da ističe prigovore koje bi mogao isticati osiguranik da se oštećeni direktno obratio njemu (npr: prigovor zastarelosti potraživanja). Isto tako,

30 U nemačkom pravu postoji zakonska obaveza osiguravača da komoru obaveštava o zaključenju, prestanku ili otkazivanju ugovora o osiguranju, kao i o bilo kojoj izmeni ugovora koja utiče na zakonom propisanu osiguravajuću zaštitu. To je jako značajna odredba, koja bi morala postojati i u našem pravu ako već postoji mogućnost da osiguranje od odgovornosti advokata bude individualno! V: E. Hartmann, *nav. delo*, str. 1162.

31 ZOO, čl. 929.

32 ZOO, čl. 965.

33 Postojanje prava na direktnu tužbu ne utiče na pravo oštećenog lica da se za naknadu štete obrati direktno štetniku (advokatu). Ali, ako se opredeli da naknadu potražuje od osiguravača – što će često biti slučaj – njegovo pravo ne može biti ugroženo isticanjem prigovora koji se mogu istaći prema osiguraniku (štetniku) zbog kršenja zakonskih ili ugovornih obaveza. Sa ovim je povezano i pravo osiguravača na regres prema osiguraniku, tj. pravilo da osiguravač koji je naknadio štetu oštećenom licu stupa u njegova prava prema osiguraniku za iznos plaćene naknade, kamate i troškova, ako prema uslovima osiguranja od odgovornosti advokata nije nastupila njegova obaveza.

osiguravač bi se mogao koristiti prigovorima koji proizlaze iz ZA (prigovor minimalne sume osiguranja).

Za primenu prava na direktnu tužbu najbitnije je pitanje ko se smatra trećim oštećenim licem. Na ovo pitanje se mora odgovoriti prolazeći od razlike između ugovorne i vanugovorne (deliktne) odgovornosti advokata. Budući da advokati mogu biti adresati i jedne i druge odgovornosti, u zavisnosti od toga ko se javlja kao podnosilac odštetnog zahteva, pitanje određenja trećih oštećenih lica u osiguranju od odgovornosti mora biti usklađeno sa ciljevima zakonodavne politike. Propustivši da *explicite* kaže da se osiguranjem od odgovornosti advokata pruža zaštita od odgovornosti za štetu koju bi mogao prouzrokovati trećima obavljanjem advokature, naš zakonodavac je odškrinuo vrata nesigurnosti. Nepreciziranjem kruga oštećenih lica obuhvaćenih osiguravajućom zaštitom omogućava se da osiguravači uslovima osiguranja izmene zakonom propisanu zaštitu. Da li je uvođenjem ovog osiguranja kao obaveznog zakonodavac imao u vidu zaštitu samo korisnika usluga advokata (tj. klijenata koju su sa njim u mandatnom odnosu) ili i šireg kruga lica, koja mogu biti oštećena radnjama advokata iako nisu sa njim u ugovornom odnosu?³⁴ Ili je cilj zakonodavne politike bio povećanje poverenja javnosti u advokaturu kao službu pružanja pravne pomoći? Smatramo da ovo pitanje treba urediti u posebnim uslovima na takav način da se obezbedi najširem krugu lica mogućnost dobijanja osiguravajuće zaštite za štete koje su im naneli advokati. Samo tako se može podići poverenje celokupne javnosti (a ne samo korisnika usluga) u advokaturu i doprineti njenom još samostalnijem obavljanju delatnosti.

d) Forma ugovora

Ugovor o osiguranju od odgovornosti advokata je po pozitivnim propisima formalni ugovor. On je zaključen tek kada se potpiše polisa (ili lista pokrića) i plati premija osiguranja prema sporazumu strana.³⁵ Smatramo da ovakva odredba nije prilagođena potrebama prakse imovinskih osiguranja i podržavamo inicijativu za

³⁴ Odgovornost advokata prema prilično širokom krugu lica objašnjava se postojanjem obaveze posebne pažnje i zaštite interesa ne samo stranaka, već i trećih lica. Naime, kako su advokati profesionalci, koji imaju monopol na pružanje usluga pravne pomoći i u čiju kompetentnost i stručno obavljanje posla se mogu pouzdati sva lica korisnici njihovih usluga, to je logično nametanje obaveza koje se po sadržaju izjednačavaju sa ugovornim obavezama i onda kada ugovora nema. Detaljnije: S. Petrić, „Odgovornost odvjetnika za savjet i mišljenje“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, Vol. 31, br. 1, 2010, str. 32.

³⁵ Prema našoj sudskoj praksi: „Ugovor o osiguranju mora da bude zaključen u pismenoj formi. Ugovor koji nije zaključen u propisanoj formi nema pravno dejstvo i ne uživa sudsku zaštitu“. Rešenje

njenu promenu. Kako je u Prednacrtnu GZ predložen konsenzualni karakter ugovora o osiguranju, to treba naglasiti da ovakvo rešenje treba iskoristiti prilikom izrade posebnih uslova za osiguranje od odgovornosti advokata.³⁶ U skladu sa ovim predlogom, predaja i potpisivanje polise služice samo radi dokazivanja postojanja i sadržaja ugovora o osiguranju.

e) Obim pokrića (pokrivene štete): predmet osiguranja,
čisto imovinske štete, proširenje pokrića

Predmet osiguranja od odgovornosti advokata je zakonska građanskopravna odgovornost advokata za štetu koju obavljanjem advokatske delatnosti prouzrokuje trećim licima. Drugim rečima, obaveznim osiguranjem pokriva se advokatski profesionalni rizik. Iz ovoga proizlazi da su dve pretpostavke primene osiguranja *rationae materiae*: prvo, odgovornost advokata zasnovana na privatnopravnim propisima;³⁷ drugo, da je šteta izazvana vršenjem advokature. Ispunjenost prvog uslova podrazumeva da je advokat oglašen odgovornim za kršenje neke od svojih dužnosti (npr. savetovanja, davanja pravnog mišljenja) predviđenih privatnopravnim propisima, kao i da je pružen dokaz uzročne veze između kršenja dužnosti i nastanka štete za treće lice.³⁸ Iz ovoga proizlazi da pokrićem nisu obuhvaćeni zahtevi zasnovani na ugovoru, nezakonitom ponašanju ili javnopravnim propisima.³⁹ Ispunjenost drugog uslova tj. nastanak štete prilikom obavljanja delatnosti u svojstvu advokata je ključalno za ovo pokriće.⁴⁰ Dakle, u posebne uslove treba uneti izričitu odredbu

Višeg privrednog suda, Pž. 8934/97, od 28. 01. 1998. godine, Sudska praksa privrednih sudova, Bilten br. 4/1998.

36 Formalni karakter ostaje u oblasti osiguranja lica, kao i u slučaju zaključenja ugovora sa licima koja se u smislu pozitivnih propisa (tj. Zakona o zaštiti potrošača) smatraju potrošačima usluga osiguranja. Detaljnije: P. Šulejić, „Ugovor o osiguranju u Prednacrtnu građanskog zakonika Srbije od 2010. godine“, *Evropske (EU) reforme u pravu osiguranja Srbije* (zbornik radova), Palić, 2010, str. 166.

37 Ugovorne klauzule o proširenju, ograničenju ili isključenju odgovornosti advokata nemaju nikakav uticaj na osiguravajuće pokriće. One, naime, ne mogu poslužiti kao osnov osiguravaču za pružanje ograničenog pokrića.

38 Pri tom, zakonska odgovornost advokata ne mora nužno biti ustanovljena sudskim putem. Budući da se danas insistira na korišćenju vansudskih tj. alternativnih metoda rešavanja sporova iz osiguranja, moguće je odgovornost advokata utvrditi i na osnovu sporazuma osiguravača i advokata. Detaljnije: M. Ćurković, „Osiguranje od odgovornosti pri obavljanju profesionalne delatnosti“, *Pravo i porezi*, Vol. 6, 5/1997, str. 40.

39 E. Hartmann, *nav. delo*, str. 1167.

40 M. Schnyder, „Überblick über den Deckungsbereich der Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte“, *AnwaltsPraxis*, No. 4, 2007, str. 153.

da se pokrće odnosi samo na akte učinjene u svojstvu advokata.⁴¹ Budući da postoje različite vrste osiguranja od profesionalne odgovornosti i da treba izbegavati sukob u njihovoj primeni, štete koje advokat prouzrokuje obavljanjem neke druge profesionalne delatnosti moraju izričito biti isključene iz pokrća.⁴² Za ostvarenje ovog cilja je značajna klauzula supsidijariteta, koja isključuje primenu ovog osiguranja u svim slučajevima koji se mogu podvesti pod okvir nekog drugog tipa osiguranja.⁴³ Osnovni značaj ove klauzule iz ugla prava osiguranika je što ona sprečava nastanak nadosiguranja ili dvostrukog osiguranja i svih nepovoljnih posledica po osiguranika.⁴⁴ Budući da je nadosiguranje kod nas regulisano imperativnim odredbama ZOO, postavlja se pitanje: da li je neophodno ugovaranje klauzule supsidijariteta? Iako je zakonska zaštita značajna, ovakva klauzula može imati značajnu ulogu. Ona posebno može koristiti u početnom stadijumu razvoja ovog osiguranja. U cilju izbegavanja kolizije različitih vrsta osiguranja i negativnih posledica u vidu nadosiguranja, opravdano je preuzimanje uporednopravnih iskustava i unošenje u posebne uslove osiguranja klauzule supsidijariteta.⁴⁵

41 Postavlja se pitanje kako tumačiti pojam u svojstvu advokata?! Nesporno je da se ovim pojmom iz pokrća najpre isključuju štete izazvane radnjama u privatnom svojstvu, tj. štete koje advokat može izazvati kao bilo koje drugo lice. Međutim, šta je sa brojnim radnjama koje advokat vrši, a kojima se ne bi mogao kvalifikovano baviti bez posedovanja stručnog (pravničkog) znanja? Ovo zato što se danas paleta usluga koje advokati pružaju sve više proširuje i što i vršenje drugih profesija od strane advokata počiva na korišćenju pravničkih znanja! Smatramo da za potrebe primene osiguranja od odgovornosti advokata treba početi od razlikovanja između tzv. osnovnih i tzv. sporednih (dodatnih) poslova advokata. U osnovne poslove advokata ubrajaju se poslovi pružanja pravne pomoći, kojima se advokati tradicionalno bave. Međutim, u savremenom društvu polje angažovanja advokatskih kancelarija je dosta promenjeno, tako da umesto zastupanja pred sudovima mnoge od njih (naročito veće) teže specijalizaciji za savetovanje u vezi sa statusnim promenama (fuzijama i pripajanjima), rizici u vezi sa ulaskom na domaće tržište stranim investicijama i uopšte savetovanje privrednog karaktera. Osiguravajuće pokrće svakako mora biti prilagođeno tim promenama. Detaljnije: G. Peiniger, „Berufshaftpflichtversicherung für Anwälte und Notare“, *Versicherungswirtschaft*, Heft 3, 2002, str. 1.

42 Advokati, naime, mogu biti članovi organa privrednih društava (direktori, članovi upravnog ili nadzornog odbora, prokuristi), stečajni upravnici, itd. Ukoliko žele da osiguranjem bude obuhvaćen i rizik kome su izloženi prilikom obavljanja ovih profesija, moraju kupiti posebno osiguranje.

43 Ova klauzula se koristi i u drugim vrstama osiguranja od profesionalne odgovornosti (eng. *other insurances clause*; nem. *Supsidiaritätsklausel*; fran. *déclaration des autres assurances*). Osiguravačima je ova klauzula značajna, jer sprečava nastanak njihove obaveze u svim slučajevima kada osiguranik raspolaže portfoliom osiguranja, od kojih se neka poklapaju.

44 R. Plück, A. Lattwein, *Haftungsrisiken für Manager, Deckungskonzepte und Praxisbeispiele für Geschäftsführer und Vorstände*, 2. aktuelisierter Auflage, Financial Times Deutschland, Wiesbaden, 2004, str. 210.

45 Smatramo da u fazi uvođenja nekog instituta u naše pravo treba učiniti sve kako bi se izbegle situacije koje mogu delovati kompromitujuće na taj institut i dovesti do izneverenih očekivanja konzumenata tog instituta!

Pošto smo prihvatili stanovište o pokriću samo onih šteta koje su nastale vršenjem advokatske delatnosti, potrebno je precizirati koje su to tačno štete. Usporedna iskustva nas uče da su u ovoj vrsti osiguranja pokrivene samo tzv. čisto imovinske štete.⁴⁶ To su imovinske štete nanete trećim licima propustima u bavljenju advokaturom, a koje nisu nastale zbog smrti ili telesne povrede tog lica ili zbog uništenja, oštećenja ili nestanka stvari.⁴⁷ To su, dakle, štete koje nisu štete na stvarima, niti štete na licima, niti su iz njih proizašle.⁴⁸ Drugim rečima, ovim osiguranjem pokriva se samo finansijski rizik kome su korisnici usluga advokata izloženi.⁴⁹ Sve ostale štete koje klijenti mogu pretrpeti – a koje se ne mogu kvalifikovati kao čisto imovinske – ostaju van opsega pokrića. Zarad celovitosti osiguravajuće zaštite potrebno je posebnim uslovima predvideti i mogućnost dobijanja tzv. *proširenog (dodatnog) pokrića*, koje bi se odnosilo i na štete koje nisu čisto imovinske. Dakle, u našem pravu je potrebno – uz plaćanje dodatne premije – pružiti mogućnost advokatima da dobiju pokriće i za štete na stvarima i licima nanete vršenjem advokatske delatnosti, kao i za ovakve štete izvan obavljanja profesionalne odgovornosti. Proširenje pokrića bi se moglo odnositi i na štete iz odgovornosti advokata kao stečajnog, likvidacionog ili prinudnog upravnika, člana odbora poverilaca, izvršioca testamenta, medijatora, punomoćnika za prijem pismena, itd.⁵⁰

46 Pojam imovinske štete u ovom osiguranju je znatno uže određen i obuhvata čisto imovinske štete (nem. *reine Vermögensschaden*; fran. *les conséquences pécuniaires*) nastale vršenjem delatnosti advokata.

47 U uporednom pravu se pojam ovih šteta uvek negativno određuje.

48 Međutim, ako advokat zaključi ugovor na veću sumu od minimalne, osiguravači mu mogu izaći u susret ugovaranjem pokrića i za štete na stvarima. Štetama na stvarima smatraju se štete na aktima i drugim pismenima koja su značajna za obradu određenog predmeta. Iz ugla našeg prava koje tek treba da normira osiguranje od odgovornosti advokata kao obavezno, značajno je navesti primer francuskog prava i razgraničenja koje se pravi u pogledu šteta koje su obuhvaćene ovim osiguranjem. Naime, sve štete koje mogu nastati vršenjem aktivnosti i funkcija koje su povezane sa advokatskom profesijom nisu pokrivene redovnim osiguranjem od odgovornosti. Advokat koji je u isto vreme član nadzornog odbora nekog privrednog društva, zastupnik, administrator, pravni savetnik ili likvidator mora pribaviti zasebno osiguranje koje mora biti ugovoreno na njegovo lično ime ili grupno za sve advokate koji obavljaju iste funkcije. V. A. Rogers et al., *nav. delo*, str. 57.

49 Primera radi, u ovu grupu šteta ulaze: štete usled propuštanja rokova za preduzimanje procesnih radnji, propuštanje ročišta, propusti u sastavljanju ugovora zbog kojih je stranka pretrpela štetu, neobaveštavanje stranke o izgledima za ishod postupka naročito s obzirom na izmenu okolnosti u toku postupka, itd.

50 U ovom slučaju se radi o tzv. stranim mandatima. Ali, pošto se sastoje u pravnom savetovanju, opravdano je pružanje mogućnosti advokatima da za rizike povezane sa njima dobiju dodatno pokriće. Po ovoj logici, advokat koji je preuzeo funkciju savetnika upravnog odbora neke kompanije mogao bi kupiti pokriće za rizik koji prati ovu aktivnost, ali ne bi mogao proširenim pokrićem obuhvatiti svoju odgovornost ako je postao član upravnog odbora. Za taj rizik mora imati posebno

Budući da u osiguranju od odgovornosti postoji opšteprihvaćena praksa pokrića troškova pravne zaštite osiguranika (nem.) *Abwehr- und Entschädigungsfunktion*), to bi trebalo uvažiti prilikom izrade domaćih posebnih uslova osiguranja. Ovim osiguranjem treba da budu obuhvaćeni i troškovi odbrane (pravne zaštite) osiguranika od neosnovanih ili prekomernih odštetnih zahteva u vezi sa njegovom profesionalnom odgovornošću. Samo ovakvim koncipiranjem pokrića tj. uvrštenjem troškova odbrane u osigurane štete osiguraniku se pruža kompletna zaštita, a osiguravač se u ne malom broju slučajeva ograničava samo na pokriće ovih troškova.⁵¹

f) Lica čija je odgovornost obuhvaćena pokrićem

Budući da je osiguranjem od odgovornosti advokata pokriven advokatski profesionalni rizik, postavlja se pitanje što to u stvari znači? Da li su pokrićem obuhvaćeni samo advokati, odnosno advokatska društva? Ili se pokriće proteže i na ostala lica u advokatskoj kancelariji za koja on odgovara? Nema sumnje da osiguranje mora pratiti svrhu propisa o odgovornosti. Stoga standardno pokriće mora biti tako regulisano da, pored advokata, obuhvata i odgovornost svih lica zaposlenih u kancelariji, odnosno onih koja su u poslovnom odnosu sa advokatom. To obuhvata najpre advokatske pripravnike, jer po ZA advokati odgovaraju za njihov rad.⁵² Drugo, pokriće treba da obuhvata i sva druga lica koja su u advokatskoj kancelariji, odnosno advokatskom društvu zaposlena. Budući da u skladu sa obligacionim propisima, advokat odgovara za rad lica zaposlenih u njegovoj kancelariji, to se oni moraju smatrati osiguranicima.⁵³ Reč je o zaposlenim pravnicima, konsultantima, prevodiocima, ali i ostalim licima koja čine administrativno osoblje (tzv. ostalo osoblje). Njihova odgovornost je obuhvaćena osiguranjem samo u meri u kojoj je ona posledica šteta nanetih strankama u pružanju pravne pomoći od strane advokatskog pripravnika, odnosno posledica šteta koje su ostali zaposleni prouzrokovali trećim

osiguranje od odgovornosti direktora. U: G. Peiniger, „Berufshaftpflichtversicherung für Anwälte und Notare“, *Versicherungswirtschaft*, Heft 3, 2002, str. 2.

⁵¹ Budući da se uspešna odbrana osiguranika vrlo često okončava donošenjem presude o odbijanju tužbenog zahteva, ispravno je govoriti o funkciji osiguranja pravne zaštite. U skladu sa tim, u Prednactu GZ se funkcija pravne zaštite percipira kao ravnopravna ekonomskoj zaštiti i predviđa da se pokriće odnosi ne samo na troškove spora, već i na sve druge opravdane troškove radi utvrđivanja odgovornosti osiguranika. V: P. Šulejić, *nav. delo*, str. 181.

⁵² ZA, čl. 22. st. 2.

⁵³ ZOO, čl. 170. i 171.

licima na radu ili u vezi sa radom. Ali, za svrhu primene ovog osiguranja, advokat čija je odgovornost osigurana ne može se smatrati trećim licem.⁵⁴

g) Osigurani slučaj

U osiguranju od odgovornosti advokata je prihvaćen princip nastanka štete kao osigurani slučaj. Osigurani rizik u obavljanju advokatske profesije predstavljaju radnje pružanja pravne pomoći fizičkim i pravnim licima u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i pravnih interesa. To su sledeće radnje: 1) davanje pravnih saveta; 2) sastavljanje isprava i pravnih akata (ugovora, testamenata, izjava); 3) sastavljanje tužbi, žalbi, predloga, zahteva, molbi i drugih pravnih podnesaka; 4) zastupanje stranaka. Ako je ovim radnjama učinjena greška ili je propuštena neka od navedenih radnji, nastupio je osigurani slučaj. Drugim rečima, osigurani slučaj u osiguranju od odgovornosti advokata je nastupio onoga dana kada je advokat preduzeo štetnu radnju ili kada je propustio da preduzme radnju na koju je bio obavezan. Kršenje dužnosti advokata, bila ona pozitivna ili negativna, predstavlja osigurani slučaj i aktivira obavezu prijave osiguranog slučaja. Budući da je u ovom osiguranju prihvaćen princip nastanka štete kao osigurani slučaj, za postojanje osiguravajuće zaštite bitno je kada je advokat preduzeo štetnu radnju, odnosno kada je istekao rok za njeno preduzimanje, a ne kada je oštećeni klijent podigao odštetni zahtev zbog toga. Ako se taj događaj desio za vreme važenja ugovora, postojaće osiguravajuća zaštita.

Ovako određen osigurani slučaj je u interesu advokata, jer oni mogu računati na osiguravajuću zaštitu u neograničenom periodu pod uslovom da se kršenje dužnosti u svojstvu advokata desilo za vreme važenja ugovora.⁵⁵ Kršenje dužnosti kao osigurani slučaj nesumnjivo pogoduje i boljoj i svestranijoj zaštiti oštećenih lica, koja uživaju sve blagodeti osiguravajuće zaštite ako su osiguravaču blagovremeno prijavili nastanak osiguranog slučaja.⁵⁶

⁵⁴ U advokatskim kancelarijama po pravilu radi i određeni krug lica koja nisu u radnom odnosu. Pošto i ona svojim radom mogu naneti štetu klijentima (ili trećim licima), postavlja se pitanje kakav je njihov položaj? Da li i njih obuhvatiti osiguravajućom zaštitom? Čini se da bi i lica angažovana na osnovu ugovora o pružanju usluga mogla biti obuhvaćena pokrićem u meri u kojoj je njihova usluga značajna tj. od uticaja na pružanje pravne pomoći.

⁵⁵ E. Hartmann, *nav. delo*, str. 1173.

⁵⁶ Nasuprot principu nastanka štete stoji princip podizanja zahteva kao osigurani slučaj. Pokriće, koje obezbeđuju ovakve polise aktivira se kada stranka podnese zahtev protiv osiguranika u toku perioda osiguranja. Za dejstvo pokrića u ovom slučaju, dakle, nije važno kada se šteta dogodila, već kada je odštetni zahtev podignut. U tome se ogleda najveća mana ovih klauzula: neisticanjem

h) Minimalna suma osiguranja i franšiza

Kako osiguravači odgovaraju prema osiguraniku, odnosno prema trećem oštećenom licu koje je direktno uperilo odštetni zahtev protiv njih samo do određenog limita, za praktični značaj obaveznog osiguranja vrlo je bitno odrediti koji je to limit (minimalna suma) ispod koga se ne može ići.⁵⁷ Naš ZA propisuje obavezu Advokatske komore da propiše minimalne sume na koje osiguranje od odgovornosti advokata mora biti zaključeno. Ova odredba je samo u izvesnoj meri dobra. Dobra strana navedene odredbe ogleđa se u tome što doprinosi praktičnom funkcionisanju ovog osiguranja. S obzirom na praksu domaćih društava za osiguranje da praktikuju vrlo niske sume osiguranja, Advokatska komora mora obezbediti minimalne sume koje će biti garant pružanja adekvatne zaštite kako advokatima kao profesionalcima izloženim sve većem riziku utuženja, tako i korisnicima njihovih usluga kao potencijalno oštećenim licima. Postavlja se pitanje kolike su to sume osiguranja, tj. da li će Advokatska komora biti u stanju da ih kvalifikovano odredi.⁵⁸ Po ugledu na uporednu praksu, potrebno je praviti razliku između minimalnih suma osiguranja koje se primenjuju na advokate pojedince (koji delatnost obavljaju samostalno ili u advokatskoj kancelariji) i suma koje se odnose na advokate osnivače advokatskih društava.⁵⁹ Smatramo da je našim prilikama najprimerenije određivanje sume osiguranja po ugledu na hrvatsko pravo.⁶⁰ Dakle, minimalna suma osiguranja na koju

odštetnog zahteva u određenom periodu (koji se proteže i posle isteka roka na koji je ugovor zaključen i koji je po pravilu limitiran) prestaje zaštita iz osiguranja oštećenom licu i pre zastarelosti njegove tužbe iz građanskopravne odgovornosti prema osiguraniku. Detaljnije: T. S. Pataki, „Der Versicherungsfall in der Haftpflichtversicherung“, *VersicherungsRecht*, Heft 19, 2004, str. 835-839.

⁵⁷ Zapravo, minimalna suma osiguranja je minimum zaštite i za advokata i za oštećena lica ispod koje se ne može ići.

⁵⁸ U direktivama EU nisu određene minimalne sume osiguranja od odgovornosti advokata, već je ostavljeno državama članicama da ih samostalno odrede.

⁵⁹ Na ovom mestu treba primetiti da se minimalne sume osiguranja određuju nezavisno od toga koliki su prihodi advokata, što će reći da se na istu minimalnu sumu osiguranje mora da osigura i neki advokat početnik i advokat koji ima razrađenu praksu i koji se po prihodima znatno može razlikovati od prvopomenutog kolege. Ovo zato što je rizik od odgovornosti imanentan profesiji advokata i društveno je opravdano da se advokati operete obavezom kupovine osiguranja, koje će garantovati pokriće odštetnih zahteva bar do određenog iznosa. Advokati koji se bave lukrativnijim, ali i rizičnijim poslovima, imaju mogućnost da osiguranje zaključe na veći iznos od minimalnog.

⁶⁰ Smatramo da minimalne sume osiguranja moraju biti primerene i prilagođene ekonomskim prilikama u zemlji. Ako se one odrede previše visoko, to će uticati na visinu premije osiguranja, koja za advokate predstavlja još jedan trošak poslovanja. Budući da po prirodi stvari oni nastoje da troškove prevale na korisnike usluga, to bi povećanje premija osiguranja imalo za posledicu povećanje advokatskih tarifa i poskupljenje advokatskih usluga.

bi bili osigurani advokati pojedinci mogla bi iznositi oko 150.000 evra u dinarskoj protivvrednosti, odnosno 1.000.000 evra ako se kao osiguranik javlja advokatsko društvo.⁶¹ Za efikasnost zaštite osiguranika i trećih oštećenih lica, korisno je bilo predvideti pravo Advokatske komore da povećava minimalne sume osiguranja ako se promene okolnosti koje utiču na visinu sume osiguranja (npr. inflacija).

Jedno od pitanja povezanih sa minimalnim sumama osiguranja je, da li je pored vezivanja iste za osigurani slučaj, potrebno odrediti i koliko najviše može da iznosi minimalna suma osiguranja za sve osigurane slučajeve koji nastanu u toku jedne godine. Smatramo da je dvostruko preciziranje minimalne sume osiguranja jako korisno za državu koja tek uvodi ovo osiguranje.⁶² Da li troškovi pravne zaštite osiguranika ulaze u minimalnu sumu, odnosno da li se pokrivaju u potpunosti? Budući da će u našem pravu minimalne sume biti najverovatnije određene po ugledu na države koje su nam najbliže po društveno-ekonomskom ambijentu, mislimo da je u ovom trenutku realno očekivati da se ograniči procenat troškova odbrane koji će osiguravači biti dužni da pokrivaju. Tek kada se privredna situacija popravi i stvore uslovi da i domaći advokati osiguraju svoju odgovornost na više minimalne sume može se razmišljati o obavezivanju osiguravača da troškove odbrane nadoknadi u potpunosti (čak i onda kada zajedno sa naknadom iz osiguranja premašuju iznos sume osiguranja).

Zalažemo se za ugovaranje učešća advokata u nastalim štetama u vidu franšize. Davanjem neograničene zaštite advokatima za štete nanete istupanjem u tom svojstvu mogla bi se poslati pogrešna poruka i doprineti hazardnom ponašanju. Uvođenje franšize u procentu koji se odnosi samo na mali deo štete uklapa se u svrhu i cilj osiguranja od odgovornosti advokata, čije uvođenje ne sme uticati na gubitak osećaja odgovornosti advokata.⁶³ Posebnim uslovima bi stoga trebalo predvideti franšizu u određenom iznosu (npr. u maksimalnom iznosu od 10 odsto

⁶¹ Minimalne sume osiguranja po jednom osiguranom slučaju su znatno veće u uporednom pravu. Tako ona u Nemačkoj iznosi 250.000 evra po jednom osiguranom slučaju, odnosno 2.500.000 evra za advokatska društva. U slovenačkom pravu je prihvaćena ista minimalna suma osiguranja za advokate pojedince, ali je za advokatska društva manja i iznosi 1.000.000 evra. U Austriji je minimalna suma 400.000 evra (s tim da, ako advokat deluje u zajedničkoj kancelariji, ovim iznosom pokrivena su i štete povezane sa njegovim položajem ortaka u zajedničkom advokatskom društvu), odnosno 2.400.000 za advokatska društva. Detaljnije: L. Belanić, „Osiguranje od odgovornosti odvjetnika“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, Vol. 31, br. 1/2010, str. 263-293.

⁶² Osim toga, ono je u skladu sa preporukama Federacije evropskih advokata, kao i sa tendencijama ispoljenim u direktivama EU.

⁶³ E. Hartmann, *nav. delo*, str. 1170.

od sume osiguranja) i na taj način isključiti makar i teoretsku mogućnost smanjenja dužne pažnje nakon zaključenja ugovora.⁶⁴

i) Isključene štete

Jedna od manjkavosti novog ZA je nedovoljno razrađena odredba o obaveznom osiguranju od odgovornosti advokata. Osim mogućnosti da se ovo osiguranje pribavi kao pojedinačno ili kolektivno i propisivanja minimalnih suma osiguranja od strane Advokatske komore, Zakon ne sadrži nikakvu konkretizaciju novog tipa osiguranja. Iako je u praksi osiguranja uobičajeno da se svaki novi tip osiguranja detaljno razrađuje posebnim uslovima, smatramo da je – radi izbegavanja unošenja u posebne uslove neprihvatljivih isključenja – bilo korisno u pomenutu odredbu uneti još jedan stav, kojim se imperativno određuje krug šteta koje obavezno moraju biti obuhvaćene osiguravajućim pokrićem. To je prilično rasprostranjena praksa u uporednom pravu, koja ima za cilj da osujeti osiguravače u nameri da krug isključenih šteta odrede preširoko i time izigraju svrhu ovog osiguranja.⁶⁵ Smatramo da osiguranjem od odgovornosti advokata moraju biti obuhvaćene štete nastale grubom nepažnjom,⁶⁶ greškom ili propustom, kako osiguranika, tako i onih koji su kod njega zaposleni.⁶⁷

Uporednopravna analiza posebnih uslova osiguranja od odgovornosti advokata pokazuje da se u krug isključenih šteta, pored šteta isključenih na osnovu imperativnih normi (tj. u našem pravu na osnovu ZOO), ubrajaju: štete usled odštetnih zahteva nastalih na osnovu ugovornog proširenja odgovornosti osiguranika (advokata) i na slučajeve za koje po zakonu ne odgovara; štete nastale

64 Ali, radi obezbeđenja celovite zaštite oštećenim licima, u posebne uslove treba uneti odredbu prema kojoj osiguravač ne može da ističe prema oštećenim licima postojanje franšize.

65 Tako u nemačkom zakonu o advokaturi postoji odredba koja određuje krug isključenih šteta koje mogu biti predviđene posebnim uslovima, dok se u slovenačkom pravu definišu štete koje ne mogu biti određene kao isključene štete.

66 Iako u uporednom pravu ima i drugačijih primera, smatramo da duhu osiguranja od odgovornosti odgovara pružanje pokrića za štete nastale grubom nepažnjom.

67 Štete nastale usled namere isključene su iz pokrića na osnovu imperativnih zakonskih propisa, a sa njima su izjednačene i štete nastale svesnim kršenjem zakona i drugih propisa, kao i kršenjem dužnosti zasnovanih na njima. Ovakvo isključenje je prihvatljivo i za naše pravo, jer treba raditi na razvoju svesti advokata da im pribavljanje osiguranja ne pruža *carte blanche* za nedovoljno pažljivo postupanje. Njihova struka iziskuje poznavanje prava, pa samim tim zaključenje osiguranja ne sme služiti kao izgovor za nedovoljno pažljivo postupanje! Naravno, ova isključena šteta se ne može isticati prema oštećenim licima, već omogućava osiguravaču da se koristi pravom na regres prema advokatu do visine iznosa isplaćenog oštećenima.

zbog nepoštovanja rokova za koje je odgovorna stranka koju advokat zastupa; štete nastale uskraćivanjem pravne pomoći kada je advokat ovlašćen da pravnu pomoć uskrati na osnovu zakona, statuta Komore ili etičkog kodeksa; u slučajevima kada ne postoji (ili se ne može utvrditi) odgovornost osiguranika ili ugovarača osiguranja; štete nastale u roku od 30 dana od otkazivanja punomoćja, a punomoćje se ne otkazuje iz opravdanih razloga, kao i za štete nastale prekoračenjem ovlašćenja po punomoćju; štete usled odgovornosti osiguranika prilikom raspolaganja primljenim novcem, hartijama od vrednosti i drugim primljenim vrednostima; štete usled odgovornosti iz obavljanja trgovačkih, finansijskih, špekulativnih ili organizacionih poslova osiguranika; zbog izazivanja smrti ili telesnih povreda lica i za oštećenje, uništenje ili nestanak stvari, uključujući i krađu stvari trećih lica; zbog neispunjenja dugova osiguranika, poslovnih ili ličnih, kao i zbog kršenja obaveza osiguranika, poslovnih ili ličnih; zbog novčanih kazni, penala i drugih novčanih kaznenih sankcija kojima je izložen osiguranik; zbog odgovornosti osiguranika za moralnu štetu; zbog odgovornosti osiguranika kao privatnog lica; zbog troškova nastalih u postupcima koji se vode protiv osiguranika zbog povrede pravila profesionalnog ponašanja; zbog pravne zablude osiguranika; štete na licima i stvarima zbog zagađivanja; za štete u vezi sa terorizmom, političkim ili drugim sukobima i ratom, bez obzira da li je rat objavljen ili ne.⁶⁸

j) Teritorijalno važenje pokriva

Pravilo teritorijalne primene propisa nalaže da se osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata odnosi samo na greške i propuste nastale vršenjem advokatske profesije na teritoriji Republike Srbije.⁶⁹ Ukoliko se radi o advokatu koji se bavi pružanjem pravne pomoći i van domaćih granica, koji želi da bude zaštićen i za te prekogranične aktivnosti, treba da pribavi dodatno pokriće. Smatramo da ovakvo dodatno pokriće treba predvideti posebnim uslovima, jer će za njim postojati velika potreba nakon pristupanja Evropskoj uniji. Osim toga, za ovo pitanje je značajna novina ZA kojom se prvi put kod nas uvodi pravo stranih advokata na upis u Imenik

68 M. Van Bühren, *Die Berufshaftpflichtversicherung der Rechtsanwälte*, Deutscher Anwalt Verlag, Köln, str. 131- 141; M. Schnyder, „Überblick über den Deckungsbereich der Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte“, *AnwaltsPraxis*, No. 4, 2007, str. 154.

69 Primera teritorijalnog ograničavanja važenja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata ima i u pravu evropskih država. Tako u Nemačkoj postoji zakonska odredba koja isključuje iz osiguranja odgovornost advokata za vođenje kancelarija u drugim državama, kao i u zastupanju pred sudovima država koje nisu članice EU.

Advokatske komore Srbije.⁷⁰ Postavlja se pitanje da li će oni, kao uslov za bavljenje advokatskom profesijom kod nas – između ostalog, morati da kupe i novo pokriće kojim je obuhvaćen advokatski rizik na našoj teritoriji? Čini nam se da za tim neće biti potrebe, ako se pokriće koje su kupili u matičnoj državi proteže i na vršenje advokatske profesije u inostranstvu, tj. konkretno u Srbiji i ako je ono istog opsega kao pokriće koje nude domaći osiguravači.⁷¹ Kako se u budućnosti može očekivati da će se mnogi domaći advokati početi da bave svojom profesijom i u EU, to će tada biti neophodno ponuditi dodatno dobrovoljno pokriće sa delovanjem u EU.⁷²

k) Okolnosti od značaja za utvrđivanje premije osiguranja

Uopšteno govoreći, na visinu premije u osiguranju od odgovornosti advokata utiču dve grupe činilaca. U prvu grupu se ubrajaju okolnosti koje se tiču samog osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja i to su: 1) visina sume osiguranja i vreme trajanja pokrića; 2) broj lica zaposlenih u advokatskoj kancelariji, čija je odgovornost pokrivena osiguranjem advokata; 3) broj advokata zaposlenih u advokatskom društvu i broj advokata članova tog društva; 4) ugovaranje dodatnog pokrića i 5) ugovaranje pokrića od odgovornosti advokata i za pružanje usluga van domaće teritorije. Drugu grupu čine okolnosti koje determinišu rizik vršenja advokatske profesije, tačnije stepen izloženosti advokata podnošenju odštetnih zahteva od strane nezadovoljnih klijenata i trećih lica. Tu ulaze: 1) da li je advokat koji se osigurava početnik ili ima određeno iskustvo; 2) da li se advokaturom bavi samostalno; 3) kojom oblašću prava se bavi, tj. da li je specijalizovan za određeni deo prava, itd? Imajući u vidu da se pomenute okolnosti mogu menjati, osiguravači obavezuju advokate da im prijave svaku promenu ovih okolnosti, kako bi osiguravači reagovali promenom visine premije.

⁷⁰ ZA, čl. 14.

⁷¹ To proizlazi iz odredbi Direktive 98/5/EZ, koju su već implementirale države članice, a koja će i za nas postati obavezujuća danom prijema u EU.

⁷² Reč je o tzv. pokriću sa evropskim delovanjem, što znači da prema propisima prava osiguranja advokati mogu računati na osiguravajuću zaštitu za poslove pravnog savetovanja i uopšte pružanja pravne pomoći u bilo kojoj državi Evropske unije, za zastupanje pred evropskim sudovima, kao i za podnošenje odštetnih zahteva protiv njih pred evropskim sudovima. Ovo pokriće, koje se uz plaćanje dodatne premije može dobiti u Nemačkoj, ne proizvodi dejstvo za bilo koju od navedenih aktivnosti pred američkim ili nekim drugim (neevropskim) sudovima.

2. Zaključna razmatranja

Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata predstavlja jednu od najznačajnijih novina Zakona o advokaturi. Zahvaljujući odredbi novog zakona može se reći da je i u Srbiji ovo osiguranje deo pravne regulative advokatske profesije. Iako za svaki novi tip osiguranja važi da se detaljno reguliše uslovima osiguranja, smatramo da je pomenutim zakonom trebalo preciznije i konciznije urediti elemente od kojih zavisi njegova primena u praksi. Zakonodavac je, naime, samo u naznakama i vrlo površno regulisao osiguranje od odgovornosti advokata. Smatramo da takav propust može imati za posledicu srozavanje zakonom propisane osiguravajuće zaštite. Zato se zalažemo da se donesu model uslovi ovog osiguranja u kojima bi najznačajnije odredbe bile sledeće: 1) iz razloga obezbeđenja jednoobrazne primene ovog osiguranja i kontinuirane osiguravajuće zaštite, izvršenje obaveze zaključenja ugovora treba poveriti Advokatskoj komori; 2) momenat izvršenja ove obaveze treba vezati za početak, odnosno nastavak bavljenja advokaturom; 3) budući da će ugovor zaključivati Advokatska komora, u obzir dolazi primena pravila kolektivnih i ugovora u korist trećih; 4) krug oštećenih lica treba odrediti široko, tj. svim potencijalno oštećenim licima treba omogućiti da se koriste osiguravajućom zaštitom; 5) osiguranje treba da pokriva građanskopravnu odgovornost advokata za štetu koju obavljanjem advokatske delatnosti prouzrokuje trećim licima; 6) osiguranje treba da pokriva samo čisto imovinske štete, dok uz plaćanje dodatne premije treba pružiti i mogućnost dobijanja dodatnog pokrića; 7) pokrićem treba da bude obuhvaćena i odgovornost svih lica zaposlenih u advokatskoj kancelariji, odnosno odgovornost lica za koja advokat odgovara; 8) osigurani slučaj treba definisati kao propust prilikom pružanja usluga pravne zaštite (činjenje ili nečinjenje); 9) minimalnu sumu osiguranja po zakonu treba da propiše Advokatska komora, i to kako po osiguranom slučaju, tako i po godini osiguranja; 10) isključene štete treba odrediti što uže, tj. na način da se ne kompromituje osiguravajuća zaštita.

Ali, manjkavosti odredbi novog zakona nisu takvog karaktera da umanjuju značaj uvođenja obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata u naše pravo. Uvođenje ovog osiguranja predstavlja korak dalje ka vršenju advokatske profesije u skladu sa osnovnim principima i standardima Evropske unije. U kojoj meri će naši advokati biti uvereni u korisnost ovog osiguranja zavisice od spremnosti i sposobnosti domaćih osiguravača da profesionalno pruže ovu uslugu osiguranja, tj. prvenstveno od brzine i obima isplate naknada šteta obuhvaćenih njime. U postupku prihvatanja novog vida osiguranja – koji iz ugla advokata predstavlja još jednu obavezu više – nezaobilaznu ulogu imaće i Advokatska komora, koja treba

da iskoristi zakonom poverena ovlašćenja na način koji će biti u interesu daljeg razvoja advokature. Ona, najpre, treba da u početnom stadijumu razvoja ovog osiguranja preuzme na sebe izvršavanje pomenute obaveze. Drugo značajno ovlašćenje Advokatske komore je propisivanje minimalne sume osiguranja u iznosu koji će biti „razuman“ kako iz ugla advokata, tako i iz ugla korisnika njihovih usluga i potencijalno oštećenih njihovim propustima. Ako se prethodna dva ovlašćenja iskoriste na adekvatan način, retko će biti potrebe za korišćenjem trećeg (tj. uskraćivanja izdavanja ili produženja advokatske legitimacije zbog neispunjenja obaveze osiguranja od odgovornosti).

Summary

Insurance of Lawyers' Professional Liability - Serbian Version of New Form of Compulsory Insurance -

Nataša Petrović Tomić, PhD

Although it has long been domesticated in comparative law, the institute of lawyers' liability insurance is only recently (after adoption of the new Law on Advocacy) the part of our positive law. A new law regulates the lawyers' liability insurance as a form of compulsory professional liability insurance and puts it in the section on rights and duties of lawyers. The paper is devoted to critical analyses of the provision of the said law that is introducing this very important kind of insurance into our country. Since the law only determines who is required to purchase this insurance, who is authorized to determine the minimum sums that must be bought, and what are the consequences of failure to meet such duty, the author expresses the opinion that such a provision is quite immature and it may become the source of problems in practical application. The introduction of the new type of insurance, especially if it is compulsory, requires the elements relevant for its implementation in practice to be determined as precisely as possible and legally defined. Therefore, the author seeks to open all the questions that may be disputable in the application of this provision and discredit the new types of insurance in the eyes of both lawyers and public. The biggest part of the paper is dedicated to the analyses of the issues that may arise in the practice of lawyers' liability insurance: who is obliged to conclude

this insurance and the time when it must be fulfilled, who are the contracting and the other parties to the contract, who are the third injured parties, the direct action rule, the form of the contract, the extent of coverage, who are the persons whose liability may be covered by this insurance, what is the insured event, the minimum sum of the coverage, losses that may be excluded from the coverage, and so on. The author believes that the lawyers' liability insurance is crucial for the further development of the lawyers' profession in our country, as well as for providing legal services in line with EU standards.

Mr Ivan D. Radojković,

direktor Regiona Jug „Dunav društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom“

ZNAČAJ I IZGLEDI DOBROVOLJNIH PENZIJSKIH FONDOVA U SRBIJI

Polazeći od dugogodišnje krize funkcionisanja penzijskog sistema u Srbiji i potrebe da se on ozbiljno reformiše i dovede u red, autor rada daje predlog za njegove izmene i posebnu pažnju posvećuje trećem stubu – dobrovoljnom penzijskom osiguranju.

Ključne reči: *penzijski sistem, dobrovoljno penzijsko osiguranje, penzijski fondovi, tržište kapitala.*

Uvod

Državno penzijsko i zdravstveno osiguranje već duže vreme u ozbiljnoj je krizi. Polazeći od brojnih problema s kojima se suočava penzijski sistem u Srbiji, ovaj rad ima za cilj da razmotri zakonske, ekonomske i finansijske osnove za njegovu reformu, razvoj i rast.

Usled dugogodišnjeg privrednog pada, nezaposlenost u zemlji raste, dok se sredstva za državni penzijski fond smanjuju. Državnih penzionera, međutim, sve je više: u poslednjih 15 godina taj broj raste po stopi od 1,5 odsto godišnje. Naime, aprila 2012. imali smo 1.689.160 isplaćenih penzija, pa je sistem državnog penzijskog osiguranja postao ekonomski neracionalan i socijalno nepravedan. Neracionalnost i neodrživost funkcionisanja državnog penzijskog osiguranja može se ilustrovati sledećim podatkom: oko 50 procenata sredstava obezbeđuje država, što znači da sredstva za isplatu jedne penzije izdvaja jedan zaposleni. Smatra se da za dugoročno funkcionisanje ovoga fonda odnos zaposlenih i penzionera treba da bude četiri

prema jedan u korist zaposlenih. Zbog svega ovoga, državno penzijsko osiguranje nije dovoljno da penzionerima obezbedi pristojan život u starosti.

Pored unutrašnjih problema u funkcionisanju penzijskog sistema, tu su i izričiti zahtevi MMF-a i Svetske banke da se prilikom trošenja sredstava iz budžeta obezbedi striktna štednja u oblasti javne potrošnje, kao i smanjenje sredstava koja se iz budžeta izdvajaju za finansiranje državnog penzijskog fonda. Sve su to razlozi da Srbija započne stvarnu reformu penzijskog sistema, dakle ne samo na rečima, već i na delu.

Strateški cilj u ovoj oblasti jeste uvođenje zdravog penzijskog sistema sa više stubova, koji će u opštem ekonomskom smislu i na polju ekonomskog razvoja biti dugoročan, kao i u životu sadašnjih i budućih penzionera.

Donošenjem Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, usvojenim septembra 2005. godine – čija je primena počela 1. aprila 2006. godine, dok je njegova prva dopuna i izmena izvršena 17. maja 2011. godine – dati su pravni okviru za reformu penzijskog sistema u Srbiji. Ovim se zakonom uvodi dobrovoljno penzijsko osiguranje (treći stub PO).

Karakteristika i značaj dobrovoljnih penzijskih fondova

Kako je rečeno, dugoročni cilj reforme penzijskog sistema jeste da postane stabilan i održiv, te da bude u funkciji ekonomskog razvoja. Da bi se to dogodilo, treba reformisati prvi stub penzijskog osiguranja, uvesti drugi stub (obavezno privatno penzijsko osiguranje) i raditi na daljem razvoju trećeg stuba PO.

Predmet daljeg interesovanja ovoga rada jesu dobrovoljni penzijski fondovi.

Treći stub osiguranja čini dobrovoljno penzijsko osiguranje. Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima postavio je okvire za uvođenje i funkcionisanje trećeg stuba. Privatne penzije potpuno su nezavisne od uplata u obavezno penzijsko osiguranje i zasnivaju se na principu ličnih računa.

Sredstva privatnog penzijskog fonda investiraju se u finansijske instrumente koji obezbeđuju optimizaciju portfelja, to jest najbolji odnos između rizika ulaganja i stope ostvarene dobiti. Sredstva dobrovoljnog penzijskog fonda investiraju se u skladu sa sledećim načelima:

- načelo sigurnosti, koje se ostvaruje investiranjem u hartije od vrednosti izdavaoca sa visokim rejtingom
- načelo diverzifikacije portfelja, koje se ostvaruje ulaganjem u različite finansijske instrumente (državne obveznice, korporativne obveznice, trezorske zapise); primenom različitih kvantitativnih metoda vrši se i horizontalna

Značaj i izgledi dobrovoljnih penzijskih fondova u Srbiji

diverzifikacija, to jest odabir konkretnih hartija od vrednosti u okviru različitih vrsta instrumenata u ponudi; najznačajniji emitenti finansijskih instrumenata jesu država, poslovne banke, preduzeća, lokalna samouprava

– načelo održanja likvidnosti, koje se postiže ulaganjem u hartije od vrednosti takve da se brzo mogu prodati i kupiti po stabilnoj ceni; cilj fonda jeste da u portfelju bude dovoljan procenat likvidnih finansijskih instrumenata kako bi fond u svakom trenutku mogao da ispuni obaveze.

Investiciona politika dobrovoljnog penzijskog fonda, pored navedenih investicionih načela, zasniva se i na investicionim ograničenjima utvrđenim Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, te Odlukom Narodne banke Srbije o maksimalnim visinama ulaganja imovine, kao i uslovima i načinu ulaganja te imovine u inostranstvu.

U skladu s tim, imovina Fonda može se ulagati u zemlji i u inostranstvu:

a) Ulaganja u zemlji

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)	Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)
		do 30. 9. 2011.	od 1. 10. 2011.
1.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju Narodna banka Srbije i Republika Srbija, kao i dužničke hartije od vrednosti koje izdaju pravna lica uz garanciju Republike Srbije	Bez ograničenja	
2.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave u Republici Srbiji	do 20 %	do 50 % imovine, odnosno do 10 % u HoV jednog emitenta
3.	Dužničke hartije od vrednosti pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji	do 20 %	
4.	Hipotekarne obveznice koje se izdaju na teritoriji Republike Srbije	do 30 %	
5.	Kratkoročne dužničke hartije od vrednosti koje izdaju ili garantuju banke sa sedištem u Republici u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata		
6.	Depozitne potvrde koje izdaju banke sa sedištem u Republici Srbiji	do 20 %	do 10 %

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)	Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)
		do 30. 9. 2011.	od 1. 10. 2011.
7.	Akcije pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji koje su listirane na <i>prime marketu</i> Beogradske berze	do 40 %	do 40 %
8.	Akcije pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji koje nisu listirane na <i>prime marketu</i> Beogradske berze	do 10 %	
9.	Akcije domaćih (tačke 7. i 8.) i stranih pravnih lica	do 60 %	
10.	Nepokretnosti na teritoriji Republike Srbije	Ukupno do 5 % (do 2 % u jednu)	
11.	Novčani depoziti u bankama sa sedištem u Republici Srbiji	ukupno do 35 %, do 5 % u pojedinačnu banku	
12.	Investicione jedinice otvorenih investicionih fondova kojima upravljaju društva za upravljanje sa sedištem u Republici Srbiji	do 5 %	

b) Ulaganja u inostranstvu

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja
1.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju strane države i međunarodne finansijske institucije	do 10 %
2.	Dužničke hartije od vrednosti pravnih lica sa sedištem u državama članicama Evropske unije, odnosno u zemljama članicama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD)	
3.	Akcije stranih pravnih lica koje su listirane i kojima se trguje na berzanskim tržištima država članica EU, odnosno OECD	
4.	Depozitne potvrde koje izdaju banke sa sedištem u državama članicama Evropske unije, odnosno OECD, u skladu sa članom 31. stav 1. tačka 10. Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima	
5.	Investicione jedinice otvorenih investicionih fondova kojima upravljaju društva za upravljanje sa sedištem u državama članicama EU i OECD.	do 5 %

Značaj i izgledi dobrovoljnih penzijskih fondova u Srbiji

Maksimalnu visinu, uslove i način ulaganja imovine dobrovoljnog penzijskog fonda određuje Narodna banka Srbije.

Članovi Fonda sami biraju Fond u koji će uplaćivati novac, način i visinu uplate, kao i način isplate penzije. Time sebi obezbeđuju dodatne izvore prihoda u starosti uz državne penzije, ili kao jedini prihod u starosti.

Treba reći da je za uspešno funkcionisanje trećeg stuba penzijskog sistema, pored dobrih i preciznih zakonskih okvira, potrebno da država započne edukativnu kampanju stanovništva kojom će se objasniti značaj ove vrste osiguranja i podstaći stanovništvo da štedi za starost, da država proširi poreske olakšice za ovaj oblik osiguranja-štednje. U Srbiji je, nažalost, preovladao stav da treći penzijski stub predstavlja dobrovoljnu kapitalizovanu štednju, te da ga, shodno tome, ne treba oslobađati od poreza, koji u ovom trenutku iznosi 15 odsto na kapitalnu dobit. Smatram da je dobro i potrebno da država oslobađanjem od poreza podstakne penzijske fondove i brži razvoj trećeg penzijskog stuba, te da se i dinarska štednja u bankama oslobodi od plaćanja poreza na kapitalnu dobit.

U Srbiji trenutno posluje šest društava za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, a imamo i devet dobrovoljnih penzijskih fondova.

Dobrovoljni penzijski fondovi u Srbiji

	Broj članova po fondovima	NETO imovina u milionima RSD	Prinos u 2011. godini
Ukupno na nivou delatnosti	175.849	13.663,8	5,80 %
Delta Generali Basic	42.186	3.455,2	5,19 %
Delta Generali Indeks	3.336	182,4	4,17 %
Raiffaisen Future	17.856	1.542,9	7,42 %
DDOR Garant	58.952	2.540,4	2,34 %
DDOR Garant Dinar	22	1,9	
DUNAV	84.292	5.644,3	7,40 %
Triglav penzija	1.776	73,8	4,09 %
SoGe Štednja	6.624	124,8	7,41 %
SoGe Ekvilibrio	5.827	98,1	6,45 %

Izvori: Statistički aneks NBS za april 2012, kao i zvanična internet stranica NBS www.nbs.rs

Iz naziva dobrovoljni penzijski fond može se zaključiti da je njegovo osnovno načelo dobrovoljnost, što predstavlja rešenje da se na jednostavan način svakom čoveku pruži mogućnost da obezbedi jedini ili dodatni penzijski prihod u starosti. U tom pogledu, iznos buduće penzije zavisi od redovnosti i iznosa uplaćenih doprinosa.

Simulirani primer:

PERIOD UPLATE (GODINE)	MESEČNI PENZIJSKI DOPRINOS u RSD	AKUMULIRANA SUMA u RSD	PROSEČNA MESEČNA PROGRAMIRANA ISPLATA u RSD		
			5 godina	10 godina	15 godina
10 god.	1.000	176.207	3.550	2.111	1.655
	2.000	352.415	7.099	4.224	3.311
	3.000	528.622	10.648	6.336	4.967
	4.000	704.829	14.200	8.450	6.622
20 god.	1.000	556.625	11.212	6.671	5.230
	2.000	1.113.251	22.424	13.343	10.460
	3.000	1.669.877	33.636	20.015	15.690
	4.000	2.226.502	44.848	26.868	20.290
30 god.	1.000	1.377.920	27.755	16.515	12.947
	2.000	2.755.840	55.511	33.031	25.895
	3.000	4.133.760	83.267	49.546	38.841
	4.000	5.511.680	111.022	66.061	51.788

Napomena: Dati prinosi i iznosi nisu garancija budućih rezultata. Godišnja stopa prinosa uzeta za obračun simulacije jeste osam odsto. U tabeli su obračunate i sve naknade koje „Dunav DPF“ naplaćuje. Godišnja stopa prinosa varira u zavisnosti od ulaganja „Dunav DPF“ u hartije od vrednosti, kao i od kretanja na tržištu kapitala.

Zaključak

Funkcionisanje penzijskog sistema u Srbiji u ozbiljnoj je krizi. Koncept tekućeg finansiranja penzija, uz izrazito nepovoljan odnos broja zaposlenih i penzionera, i uz izraženu nezaposlenost i nepovoljne uslove poslovanja, predstavlja veliko finansijsko

opterećenje zaposlenih. Savremeni sistemi penzijskog osiguranja funkcionišu kao troslojni, ali je kod nas uvođenje drugog stuba ostavljeno za „bolje dane“.

Treći stub penzijskog sistema, dakle, zasniva se na dobrovoljnosti. Tako se funkcionisanje penzijskog sistema odvija u tri međusobno povezana procesa: uplate u dobrovoljni penzijski fond, investiranje slobodnih sredstava, te naposljetku programirane isplate – penzije. Stabilnost priliva u dobrovoljne penzijske fondove i predvidljivost isplata omogućavaju da se formira kvalitetan investicioni portfelj i ostvari dugoročan prinos od investicija.

Ključ uspeha srpskih dobrovoljnih penzijskih fondova jeste u izgradnji poverenja građana u ovaj način štednje.

Summary

Significance and Prospects of Voluntary Pension Funds in Serbia

Ivan Radojković, M.Sc.

Serbian pension system is facing a serious crisis. The concept of current pension funding, along with the extremely unfavourable ratio between the number of employed and the number of pensioners, significant unemployment and adverse business conditions pose a great financial burden on the employed population. Modern pension insurance systems are three-pillar systems, however the introduction of the second pillar in our country shall wait for better days.

The third pillar of the pension system is based on voluntariness. Thus, the pension system functions in three interrelated processes: payments to voluntary pension funds, investment of unemployed assets, and finally scheduled payments - pensions. Stability of voluntary pension funds inflow and payment predictability ensure building of a quality investment portfolio and realisation of a long-term return on investment.

Enhancing trust of citizens in this saving method is a key to success of Serbian voluntary pension funds.

Translated by: Maja Marković

UDK: 35.073.53 : 355.21: 591.555.3: 331.101.32: 331.101.3:316.46:687.016

Mr Snežana D. Videnović,

direktor Sektora za ljudske resurse, Kompanija „Dunav osiguranje“

NAJVAŽNIJI FAKTORI UTICAJA NA LJUDSKE RESURSE

U savremenoj organizaciji zadovoljni zaposleni najbitniji su za njen uspeh. Teorijska i empirijska istraživanja nalaze da na njih utiču mnogi faktori, među kojima se ističu mogućnost za razvoj i napredovanje u karijeri, stil menadžmenta, uslovi rada, međuljudski odnosi i mnogi drugi. Skoro sva istraživanja faktora koji motivišu zaposlene na radnom mestu ukazuju da je zadovoljstvo poslom na vrhu liste ili blizu vrha.

Ključne reči: *zadovoljstvo poslom, liderstvo, motivacija, razvoj zaposlenih, vođenje karijere, stil liderstva*

Brojni su faktori koji utiču na ljudske resurse, ali je najbitnije naglasiti da se koncept menadžmenta na tom polju temelji na principima uvažavanja čovekove prirode i povezivanja individualnih ciljeva sa onim organizacijskim. Organizaciju čine ljudi, a oni se među sobom razlikuju kao ličnosti, prema svojim ulogama i po ponašanju. Primarni zadatak menadžmenta organizacije jeste da otkrije i razvije ljudske potencijale i dovede ih u funkciju ostvarivanja ciljeva organizacije. Ovo otuda što se organizacija kao okruženje ujedinjuje i postaje produktivna samo zahvaljujući ljudima – menadžerima i radnicima, koji zajednički rade na tome da svi resursi budu delotvorni i da se ostvare ciljevi organizacije.¹ Ti ciljevi su prioritetno ekonomski:²

- poboljšanje produktivnosti
- stvaranje i održavanje kompetitivnosti
- obezbeđivanje konkurentnosti
- održavanje fleksibilnosti, tj. prilagođavanje ukupnih sposobnosti organizacije novim zahtevima okruženja.

1 Wreen/Voich, *Menadžment, Proces, struktura i ponašanje*, Grmeč, *Privredni pregled*, Beograd, 1994, str. 71

2 *The Handbook of Human Resource Management*, International Encyclopedia of Business&Management, Thomson Business Press Int, 1999, str. 122

Ostvarivanje ekonomskih ciljeva nije moguće bez respektovanja individualnih i socijalnih ciljeva, koji se odnose na sledeće:

- zadovoljavanje potreba zaposlenih
- poboljšanje socioekonomskog položaja pojedinca
- prihvatljivi radni uslovi i kvalitet radnog života
- razvoj i održavanje individualnih potencijala zaposlenih
- obezbeđenje povoljne radne klime i međuljudskih odnosa koji podstiču lični angažman i razvoj
- održavanje zdravlja zaposlenih.

Međuzavisnost ovih ciljeva trebalo bi da bude veoma očigledna – bez zadovoljnih zaposlenih nema produktivnosti, dakle ni uspešnih organizacija. Istraživanja su pokazala da se svi faktori **zadovoljstva poslom** mogu grupisati u organizacione i lične.³

Organizacioni faktori zadovoljstva poslom jesu sledeći:

Posao sam po sebi. Ljudi su zadovoljniji intelektualno izazovnijim nego rutinskim, jednostavnim poslom.

Sistem nagrađivanja. Ljudi su zadovoljniji ako je zarada viša. Ali percipirana vrednost sistema nagrađivanja važniji je faktor od visine plate. U svim istraživanjima sprovedenim u Srbiji ustanovljeno je da su radnici, po pravilu, zadovoljni ako opažaju da je sistem nagrađivanja pravedan i podjednako tretira sve zaposlene.

Prijatni radni uslovi. Što su uslovi rada bolji, zadovoljstvo je veće.

Kolege na poslu. Socijalna atmosfera bitan je faktor zadovoljstva na poslu. Nacionalna kultura može imati uticaj na značaj ovog faktora zadovoljstva poslom. U kolektivističkim kulturama kao što je naša, značaj prijatne socijalne atmosfere i odsustvo sukoba veoma je bitan faktor zadovoljstva zaposlenih, čak i važniji od visine plate. Ova konstatacija rezultat je koji se pokazao u svim istraživanjima.

Organizaciona struktura. Istraživanja u SAD pokazala su da su zaposleni zadovoljniji ako je organizacija više decentralizovana pa imaju veću mogućnost da učestvuju u odlučivanju. U nacionalnoj kulturi kao što je naša (visoka distancija prema moći), zaposleni ne očekuju uključivanje u odlučivanje, te bi decentralizacija verovatno ostala bez efekta na njihovo zadovoljstvo. Istraživanja u našim preduzećima pokazala su da je jedna druga karakteristika organizacione strukture izvor zadovoljstva – transparentnost i stabilnost.

³ Janićijević, N, *Organizaciono ponašanje*, Datastatus, 2008, str. 92-96

Lični faktori zadovoljstva poslom:

Sklad između ličnih interesovanja i posla. Poslom su zadovoljniji radnici čiji lični profil, znanja i sposobnosti bolje odgovaraju potrebama radnog mesta na kome se nalaze.

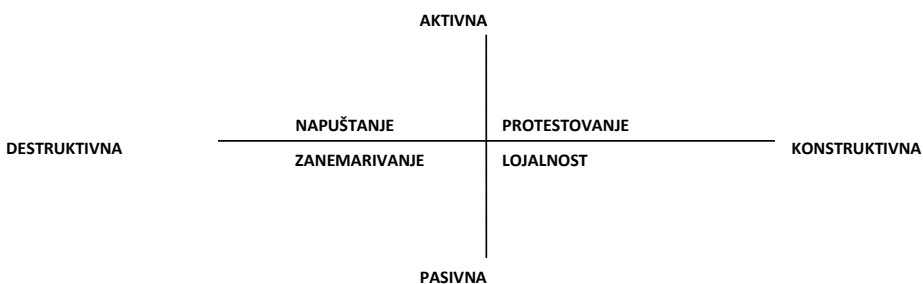
Radni staž i starost. Stariji ljudi i ljudi s dužim radnim stažom imaju tendenciju da budu više zadovoljni poslom nego oni s manjim stažom na određenom poslu.

Pozicija i status. Što je viši hijerarhijski nivo zaposlenog, on je zadovoljniji poslom.

Ukupno zadovoljstvo životom. Istraživanja su dokazala efekat „prelivanja zadovoljstva“. Zadovoljstvo ukupnim životom pozitivno se odražava na zadovoljstvo poslom kojim se čovek bavi i obratno.

Istraživanja odnosa zadovoljstva poslom i radnog učinka obuzela su ogromnu pažnju industrijskih psihologa. Stoga se ovaj odnos često opisuje kao „Sveti Gral“ industrijske psihologije. Mnoga istraživanja ističu zaključak da na radni učinak, pored zadovoljstva poslom, utiče i niz drugih, organizacionih i ličnih faktora, koji u određenoj meri utiču i na samo zadovoljstvo poslom. Dok neki istraživači pretpostavljaju da zadovoljstvo u poslu izaziva visoku produktivnost, drugi, na primer Porter i Lawler, zadovoljstvo poslom posmatraju kao posledicu, a ne kao uzrok visoke produktivnosti. Može se zaključiti da nezadovoljni radnici na raspolaganju imaju više načina da izraze nezadovoljstvo. Matrica prikazana na slici 1 pokazuje da se reakcije zaposlenih na nezadovoljstvo poslom mogu klasifikovati u dve dimenzije: aktivna – pasivna, odnosno konstruktivna – destruktivna reakcija.

Slika 1: strategije rešavanja nezadovoljstva poslom

Tako dobijamo četiri tipa reakcije zaposlenog na nezadovoljstvo poslom kojim se bavi:⁴

⁴ Janićijević, N, *Organizaciono ponašanje*, Data Status, Beograd, 2008, str. 95

napuštanje – aktivna destruktivna reakcija, odlazak iz preduzeća zbog nezadovoljstva

zanemarivanje – pasivna destruktivna reakcija, puštanje da se situacija pogoršava, povećava se odsustvovanje sa posla, redukuje zalaganje, povećava škart

protestovanje – aktivna konstruktivna reakcija, zalaganje da se otklone uzroci nezadovoljstva

lojalnost – pasivna konstruktivna reakcija, čekanje da se stvari poprave.

Uspešnost preduzeća ne meri se samo ostvarenim profitom, već i zadovoljenjem interesa različitih internih i eksternih grupa. Nove koncepcije merenja performansi preduzeća počivaju na pretpostavci o mnoštvu posebnih indikatora i potrebi merenja performansi u prioritetoj listi pokazatelja. Osnovni zahtev pri izgrađivanju novih modela merenja performansi konkretnog preduzeća jeste fleksibilnost i izbalansiranost kvantitativnih i kvalitativnih merila s ciljem adekvatnijeg i bržeg odgovora i prilagođavanja dinamičnom i tržišnom okruženju. Pri tome je u centru svih merenja u preduzeću merenje zadovoljstva zaposlenih.

Slika 2: najbitniji faktori zadovoljstva poslom

Ključni faktori zadovoljstva zaposlenih		
Državna firma	Privatna domaća firma	Privatna strana firma
1. Plata	1. Plata	1. Plata
2. Međuljudski odnosi	2. Međuljudski odnosi	2. Međuljudski odnosi
3. Mogućnost usavršavanja	3. Odnosi nadređenih	3. Odnosi nadređenih
4. Uslovi rada	4. Mogućnost napredovanja	4. Mogućnost napredovanja
5. Odnosi nadređenih	5. Uslovi rada	5. Mogućnost usavršavanja
6. Mogućnost napredovanja	6. Mogućnost usavršavanja	6. Uslovi rada
7. Sigurnost radnog mesta	7. Dinamičnost posla	7. Dinamičnost posla
8. Slobodno vreme	8. Sigurnost radnog mesta	8. Sigurnost radnog mesta
9. Dinamičnost posla	9. Slobodno vreme	9. Bonusi i nagrade
10. Bonusi i nagrade	10. Bonusi i nagrade	10. Slobodno vreme

(izvor: www.poslovi.infostud.com)

Najnovije istraživanje koje je tim „Infostuda“ sproveo 2012. godine, na uzorku od 1.530 ispitanika, od kojih je 49 odsto zaposleno u privatnom domaćem preduzeću, 27 procenata u državnom preduzeću i 24 odsto u privatnom stranom preduzeću – pokazalo je koji su faktori zadovoljstva poslom u Srbiji najviše rangirani.⁵

Nezavisno od profila preduzeća u kom su zaposleni, svih 1.530 učesnika u ovom istraživanju kao ključni faktor zadovoljstva naveli su platu i međuljudske odnose u firmi, a visoko na listi našli su se i odnos s nadređenima, mogućnosti napredovanja i uslovi rada.

Adekvatan sistem merenja omogućava da se oceni zadovoljstvo zaposlenih, kao i da se stvore uslovi za povećanje tog zadovoljstva i budućih odnosa s njima. Univerzalni sistem merenja zadovoljstva zaposlenih ne postoji. Različiti uslovi poslovanja, različite strategije i ciljevi zahtevaju od svakog preduzeća da kreira sopstveni sistem merenja. Merenje zadovoljstva poslom predstavlja i ključni uslov postizanja ciljeva kvaliteta i put ka *poslovnoj izvrsnosti*. Stoga i problem merenja zadovoljstva poslom signalizira orijentaciju preduzeća prema kvalitetu, postizanju poslovne izvrsnosti organizacionih performansi, pre svega fokusiranjem na ljude. Istraživanja zadovoljstva zaposlenih daju osnov za definisanje koncepcija motivisanja, uvažavanja potreba i nivoa zadovoljenosti potreba u organizaciji, a osnov su i za preduzimanje akcija i mera radi poboljšanja zadovoljstva zaposlenih. Naglasak se stavlja na aktivno upravljanje ljudskim potencijalima. U kontekstu unapređenja korišćenja ljudskih resursa razvijaju se i različite šeme za povećanje zadovoljstva onih koji rade.

Ove se tendencije, međutim, nedovoljno prelamaju u našim organizacijama. Tranzitorna privreda nužno inicira restrukturiranje preduzeća, a to uključuje i aktiviranje ljudskih potencijala. Stoga je u pravcu poboljšanja efikasnosti preduzeća vrlo bitan preduslov proces kontinuiranog merenja performansi zadovoljstva zaposlenih. Danas se u našim preduzećima sve više smatra da je zadovoljstvo zaposlenih ključ njihovog uspeha. Ali istovremeno, gotovo da nema preduzeća u čijem sistemu merenja postoji formalizovan način za merenje tog zadovoljstva. Jedan od najčešće korišćenih upitnika za merenje zadovoljstva poslom jeste Job Description Index (JDI), koji uključuje pet skala za merenje zadovoljstva radom, platom, napredovanjem, saradnicima i rukovodiocima. Takođe, često korišćena skala u istraživanju zadovoljstva poslom jeste Minnesota Satisfaction Questionnaire (MSQ), koja ispituje zadovoljstvo sa dvadeset različitih faktora.

⁵ <http://www.infostud.com/>

Sledeći faktor koji značajno utiče na sadašnje i buduće ljudske resurse jeste mogućnost za **razvoj zaposlenih**. Taj faktor dobija na značaju zbog sve veće potrebe organizacija da se prilagođavaju brzim promenama u svetu, izazvanim pre svega razvojem informacionih tehnologija. Promene postaju jedine nepromenljive kategorije. Sa sve bržim tempom promena, spremnost i sposobnost da se neprestano razvijamo dobija suštinski značaj za profesionalni uspeh pojedinca i ekonomski uspeh organizacija. Osobe koje uče celoga života prihvataju rizike. Mnogo više od ostalih, one teraju sebe da napuste „zonu udobnosti“ i oprobaju nove ideje. Prihvatanje rizika, nesumnjivo, vodi ka većim uspesima i neuspesima. Preuzimanje rizika donosi neuspehe, isto kao i uspehe, dok nepristrasno razmišljanje, otvorenost i sposobnost da slušamo druge doprinosi ličnom razvoju.

Ljudi koji neprestano uče, skromno i iskreno razmišljaju o svojim iskustvima da bi se tako dalje usavršavali. Oni takođe celoga života veoma aktivno prikupljaju stavove i ideje drugih. Ne polaze od pretpostavke da znaju sve ili da ostali ljudi mogu malo toga da im ponude. Naprotiv, smatraju da, uz pravi pristup, od svakoga ponešto mogu da nauče, u gotovo svim okolnostima. Mnogo više od svih drugih, ljudi koji uče celoga života pažljivo slušaju i to čine s tolerancijom jer znaju da će im pomoći da dođu do tačnih povratnih informacija o efektima svojih postupaka. Bez autentičnih povratnih informacija, učenje postaje gotovo nemoguće. Učenje i razvoj komplementarni su pojmovi pošto učenje koje se definiše kao trajna promena ponašanja predstavlja osnovu razvoja.

U tom kontekstu i pitanje **vođenja karijere** nije više individualno pitanje pojedinca, već istovremeno organizacijsko (upravljačko). Za savremene organizacije važno je da pojedinac organizaciju percipira kao sredinu gde može da ostvari svoje profesionalne ciljeve i ambicije, čime se povećava identifikacija sa ciljevima organizacije, koja je kod zaposlenih osnova posvećenosti. Savremene organizacije shvatile su da su koristi od usmeravanja karijere za organizaciju sledeće:⁶

- bolje korišćenje unutarnjih potencijala zaposlenih
- očuvanje kvalitetnih ljudskih potencijala u organizaciji (zadržavanje sposobnih)
- bolja alokacija, odnosno stalna briga da svaki zaposleni zauzima radno mesto i obavlja poslove koji odgovaraju njegovim potencijalima i kompetencijama
- povećanje identifikacije i lojalnosti zaposlenih
- povećanje zadovoljstva zaposlenih

6 Pržulj, Ž, *Menadžment ljudskih resursa*, Beograd, 2007, str. 251

- smanjenje fluktuacije i apsentizma
- povećanje osećaja sigurnosti posla, dugoročna perspektiva
- jačanje motivacije za veće zalaganje, učenje novih veština i razvoj sposobnosti
- obezbeđenje sukcesije za ključne poslove u organizaciji.

Za zaposlene, planiranje i razvoj karijere ima sledeće prednosti:

- osećaj brige organizacije za pojedinca i njegov profesionalni razvoj
- prilika za raznovrsnije poslove
- mogućnost bolje zarade
- jačanje samopouzdanja i osećaj sopstvene vrednosti
- podrška i oslonac u ključnim profesionalnim odlukama.

Savremeni koncept karijere u okviru upravljanja ljudskim resursima za organizaciju i menadžment znači promenu odnosa i odgovornosti. To se pre svega odnosi na praćenje i identifikovanje profesionalnih sklonosti, rezultata i ciljeva zaposlenih, povezivanje sa ciljevima organizacije i partnerstvo u usaglašavanju individualnih i organizacionih profesionalnih ciljeva. Shein razlikuje dva aspekta karijere: objektivni, po kojem je karijera sled pozicija koje osoba zauzima u profesionalnom kretanju, i subjektivni, koji čine osećanja koja čoveka usmeravaju u radnom životu i koja su podržana samokonceptom utemeljenim na: 1) percipiranim talentima i sklonostima, 2) bazičnim vrednostima i 3) motivima i potrebama.⁷ Bez obzira na to da li se radi o objektivnom ili subjektivnom aspektu, fokus je na individualnom. Uvek se radi o tome da ljudi imaju mogućnost da izaberu put koji je u skladu s njihovim verovanjima, potrebama i stavovima.

U kulturi kakva je naša, više je izražena lojalnost prema organizaciji i stabilnost, a ljudi nerado prihvataju rizike kao što je prilagođavanje novim poslovima, dodatno usavršavanje i uklapanje u nove profesionalne zahteve. Zaposleni kojima je bitna socijalna pripadnost i harmonični odnosi u kolektivu tim vrednostima verovatno će dati prednost nad samoaktuelizacijom, pa čak i ako ona podrazumeva bolji materijalni status.

Rukovodioci kompanija u borbi sa sve oštrijom konkurencijom i teškim uslovima poslovanja pokušavaju da pronađu dobitnu kombinaciju kako bi opstali na tržištu: grade različite pristupe za motivaciju, mere i unapređuju zadovoljstvo zaposlenih, usmeravaju organizacionu kulturu jačajući sistem interne komunikacije radi stvaranja određenih stavova, vrednosti, ponašanja i akcija radnika u skladu sa ciljevima i potrebama organizacije.

⁷ Shein, E, *Career anchors revisited: Implication for career Development in the 21st centry*, Academy of Management Executives, 10/96, str. 80-88

Zajednički imenitelj za sve te mere i pokušaje jeste da se sve više okreću ljudskoj strani rada. Sadašnje, a naročito buduće vreme, u kome su ljudi najznačajniji resurs i ujedno najznačajniji faktor efektivnosti i efikasnosti organizacija, a time i njene konkurentnosti, rasta i razvoja – promoviše **motivaciju** zaposlenih u sam vrh interesovanja svih nosilaca odgovornosti u preduzeću. Ostvarivanje vizije, misije i ciljeva, u veoma velikoj meri, uslovljeno je adekvatnom motivacijom zaposlenih. Dakle, ne bilo kakvom motivacijom, već motivacijom koja ih podstiče na ponašanje koje omogućava iznalaženje uspešnih odgovora na izazove sve dinamičnijeg radnog okruženja. Značaj motivacije ogleda se u činjenici da preduzeća ostvaruju ciljeve i rezultate na osnovu radnih učinaka zaposlenih. Razumevanje motivacije može služiti kao važan instrument za razumevanje ponašanja u organizacijama, za predviđanje efekata bilo koje menadžerske akcije i za usmeravanje ponašanja tako da se postignu organizacioni i individualni ciljevi. Podsticanje zaposlenih izuzetno je složena aktivnost, i da bi u tome uspeli, menadžeri moraju da poznaju prirodu, ulogu i značaj motivacije, da imaju adekvatna teorijska i praktična saznanja o tom fenomenu – o procesu i posledicama motivacije, da primenjuju adekvatne motive i procenjuju efekte svojih pokušaja da motivišu zaposlenog, te da uspostavljaju efikasan *feedback*. Motivacija se ne može videti, već se na osnovu ponašanja zaposlenih može izvesti zaključak. Ipak, motivacija i radni učinak nisu isto. To što neko dobro izvrši određeni zadatak ne mora značiti da je visoko motivisan, ili to što neko loše izvrši zadatak ne znači da nije uložio izvestan napor i trud u njegovo izvršenje. Ovdje treba istaći i razliku između motivacije i zadovoljstva. Motivisan zaposleni ne mora da bude i zadovoljan radnik, dok je zadovoljan radnik uvek motivisan. Druga važna stvar u vezi s motivacijom jeste da ona ima više lica. Ljudi mogu imati mnogo različitih motiva koji se javljaju istovremeno, a oni mogu da budu u sukobu. Na primer, motiv za dokazivanjem usmerava zaposlenog da radi više i da duže ostaje na poslu, dok ga lični motivi istovremeno navode da više vremena provodi s porodicom. U ovakvim okolnostima pobeđuje motiv koji je u određenom trenutku jači. Kao i svaka druga aktivnost, motivaciono delovanje na zaposlene ima svoju vremensku dimenziju.

Menadžerima na raspolaganju stoje različite strategije za motivisanje zaposlenih. Međutim, veoma je teško reći koja je od strategija najefikasnija, jer svaka pokazuje određene efekte u različitim organizacionim situacijama.

Stil menadžmenta takođe predstavlja jedan od značajnih pokretača ljudskih resursa. Argumenti za prethodno navedeno mogu se pronaći u okviru rezultata rada Rensisa Likerta, poznatog teoretičara menadžmenta. Profesor Rensis Likert i njegovi saradnici sa Univerziteta u Mičigenu proučavali su načine i stilove vođstva nekoliko vrsta organizacija različite veličine. Pri tom se posebna pažnja usmeravala ka uticaju stilova menadžmenta na produktivnost grupa, odnosno ka organizaciji u

celosti. Istražujući performanse menadžmenta u različitim industrijskim granama, Likert je naglasak stavio na odnose između menadžera i izvršilaca posla, smatrajući ih ključnim za ostvarivanje efikasnosti menadžmenta, odnosno za povećanje produktivnosti grupa, to jest cele organizacije. Rezultat tridesetogodišnje analize jeste spoznaja da postoje različiti stilovi menadžmenta (autokratski, dobroćudno autokratski, konsultativni i participativni) te da se pomeranjem naniže – od stila jedan ka stilu četiri – ljudske potrebe unutar organizacije efikasnije zadovoljavaju. Tako organizacija koja se kreće prema stilu četiri pruža najveće mogućnosti za dobru motivaciju i zadovoljstvo zaposlenih. Međutim, nacionalna kultura i ovde je od veoma velikog uticaja na izbor stila upravljanja, a samim tim i na uspešnost rukovođenja.

Zaključak

Uspešne organizacije u svetu na zaposlene gledaju kao na primarni razvojni resurs. Motivacija i zadovoljstvo zaposlenih postaju njihov savremeni osnov. Najvažniji među svim stavovima ljudi koji rade jeste stav prema sopstvenom poslu. Zadovoljstvo poslom složen je stav koji uključuje određene pretpostavke i verovanja (kognitivna komponenta), osećanja (afektivna komponenta) i ocenu posla (evalutivna komponenta). Zadovoljstvo poslom predstavlja jednu od najviše istraživanih tema u oblasti upravljanja ljudskim resursima.

Summary

Most Important Factors Affecting Human Resources

Snežana Videnović, M.A.

Successful organisations in the world regard their employees as the most important development resource. Employee motivation and satisfaction have become their modern backbone. Attitude to one's own work is the most important of all employee attitudes. Job satisfaction is a complex attitude that includes particular assumptions and beliefs (cognitive component), feelings (affective component), and job evaluation (evaluative component). Job satisfaction is one of the most explored topics in the field of human resources.

Translated by: Jasna Popović

UDK: 343.851:347.413:36.741.236:343.97(497.11)

Dr Zoran D. Radović,

doktor pravnih nauka, glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“
zoran-radovic@hotmail.com

ZAKON O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA

Delo pranja novca specifična je kriminalna aktivnost i posledica je prethodno izvršenog krivičnog dela. Istovremeno, to je polazna tačka za buduće krivične aktivnosti. Legalizuje se, naime, novac stečen na protivzakonit način. Zbog toga je osnovna svrha pranja novca prikrivanje izvršenja drugih krivičnih dela. Krivično delo pranja novca ima mnogo širi negativan uticaj na društvo u celosti.¹ Narodna skupština Republike Srbije usvojila je 28. novembra 2005. godine Zakon o sprečavanju pranja novca.

O Zakonu

Zakonom se propisuju radnje i mere koje se preduzimaju radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca, nadležnost Uprave za sprečavanje pranja novca i nadležnost drugih organa za sprovođenje ovog zakona.

Pod pranjem novca podrazumeva se sledeće:

- konverzija ili prenos imovine, sa znanjem da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela, u nameri da se prikrije ili netačno prikaže nezakonito poreklo imovine
- prikrivanje ili netačno prikazivanje činjenica u vezi sa imovinom, sa znanjem da je ta imovina stečena krivičnim delom
- prikrivanje, u procesu svojinske transformacije preduzeća i drugih pravnih lica, nezakonito stečene društvene ili državne imovine i društvenog ili državnog kapitala.

¹ Marko Savković, Uprava za pranje novca, Impresum, Beograd, 2009.

Radnje i mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca preduzimaju se pre, u toku i nakon prijema, zamene, čuvanja i korišćenja imovine, polaganja i podizanja gotovog novca i efektivnog stranog novca sa računa, prenosa imovine ili drugog postupanja sa imovinom (dalje: transakcije).

Dužnost preduzimanja radnji i mera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca određeni su Zakonom. Obveznici, u smislu ovog zakona, jesu sledeća pravna i fizička lica:

- banke i druge finansijske organizacije
- menjači
- poštanska preduzeća
- osiguravajuće organizacije
- investicioni fondovi
- berze, brokersko-dilerska društva
- priređivači klasičnih i posebnih igara na sreću
- zalagaonice.

Obveznici su i druga lica nabrojana u Zakonu, među kojima su navedena fizička i pravna lica koja se bave posredovanjem i zastupanjem u osiguranju.

Obveznik ima obavezu da utvrdi identitet stranke, prikupi podatke o stranci i transakciji, kao i druge podatke značajne za otkrivanje i pranje novca u slučajevima navedenim u Zakonu. Kod poslova u vezi sa životnim osiguranjem ova obaveza postoji u sledećim slučajevima:

- kada vrednost pojedine rate premije ili više rata premije, koje je potrebno platiti u jednoj godini, iznosi 1.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti
- kada plaćanje jednokratne premije prelazi vrednost od 2.500 evra u dinarskoj protivvrednosti
- kada se pojedina rata premije ili više rata premije, koje je potrebno platiti u jednoj godini, poveća ili pređe vrednost od 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Prilikom identifikacije stranke, obveznik je dužan da od nje zatraži izjavu o tome u čije ime i za čiji račun vrši transakciju, otvara račun ili uspostavlja saradnju. Zakonom su navedeni slučajevi u kojima je obaveznik dužan da izveštava Upravu za pranje novca.

Uprava za pranje novca

U više odredaba Zakona data je organizacija Uprave za pranje novca, opis njenih poslova i njene obaveze. U posebnom odeljku Zakona navedene su obaveze advokata, ortačkog advokatskog društva, preduzeća za reviziju, ovlašćenih revizora i pravnih i fizičkih lica koja su odgovorna za vođenje poslovnih knjiga ili se bave poreskim savetovanjem.

Uprava evidentira sve gotovinske transakcije koje premašuju 15.000 evra u dinarskoj protivvrednosti. Regstruje i sve inicijative nadležnih organa u vezi s proverom podataka u slučajevima u kojima se veruje da je izvršeno pranje novca. Beleži se i svaka razmena podataka kada postoji sumnja oko izvršenja krivičnog dela pranja novca između Uprave i nadležnih domaćih i stranih državnih organa i međunarodnih organizacija.

Narodna banka Srbije, ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove, ministarstvo nadležno za finansije, Komisija za hartije od vrednosti, Advokatska komora Srbije i inspekcijiski organi vrše nadzor nad primenom Zakona u radu obveznika, advokata, ortačkog advokatskog društva, preduzeća za reviziju, ovlašćenih revizora i pravnih i fizičkih lica koja su odgovorna za vođenje poslovnih knjiga ili se bave poreskim savetovanjem.

Zakon sadrži kaznene odredbe za privredne prestupe i prekršaje.

Uprava za sprečavanje novca rukovodi se priznatim međunarodnim standardima, međunarodnim konvencijama, konvencijama Saveta Evrope i Direktivom Evropskog parlamenta i Saveta EU o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema radi pranja novca i finansiranja terorizma od 2005. godine.²

² Bliže, Marko Savković, nav. delo.

Dr Milica D. Slijepčević,

direktor Sektora za odnose s javnošću, Kompanija "Dunav osiguranje"

PRIKAZ SAVETOVANJA

GODIŠNJA KONFERENCIJA SORS 2012

SORS, tradicionalni susret na najvišem nivou delatnosti osiguranja, i ove godine, kao i prethodnih, okupio je predsednike uprava i ostale rukovodioce najznačajnijih osiguravajućih i reosiguravajućih društava iz zemalja bivše Jugoslavije kao što su Kompanija „Dunav osiguranje“, DDOR „Novi Sad“, „Bosna re“, „Croatia Lloyd“, „Croatia osiguranje“, „Euroherc osiguranje“, „Lovćen osiguranje“, „Osigurateljna polica“, „Sava re“, „Sarajevo osiguranje“, „Triglav osiguranje“ i druga. Pored osiguravajućih kuća iz regiona, SORS je ugostio i svetski poznata društva AON, „Gen Re“, „Munich Re“, „Partner Re“, SCOR, „Swiss Re“, „Willis“, što dodatno potvrđuje ugled i značaj ovih susreta. Od 13. do 15. juna, u Sarajevu se okupilo 166 učesnika, uglavnom predsednika i članova uprava osiguravajućih društava i institucija koje nadziru njihov rad, kao i predstavnici drugih zainteresovanih grupa povezanih s tržištima osiguranja u Evropi, ali i šire. Uz razmenu iskustava i upoznavanje s novim kretanjima u delatnosti osiguranja, glavna tema bila je „Kako zaštititi korisnike usluga osiguranja“.

Generalni sekretar SORS-a **Damir Lačević** istakao je da tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini nije uređeno. Na pitanje kako korisnici osiguravajućih usluga mogu da zaštite svoja prava, Lačević je odgovorio sledeće:

– Mi u BiH nemamo medijatore u osiguranju kojima bi korisnici usluga mogli da se obrate pre nego što odu na sud. Postoje ideje da se izmenama zakona ustanovi arbitražna između osiguranika i kuće za osiguranje, gde bi se rešavao najveći broj sporova. No u ovom času, sud je jedino rešenje.

Lačević je izneo i stav prema eventualnom pristupanju BiH projektu Svetske banke i kuće „Evropa Re“, podvukavši da Udruženje društava za osiguranje Federacije BiH ne želi da se uključi u ovaj projekat.

Midhat Terzić, predsednik Uprave „Sarajevo osiguranja“, predstavio je podatke o poslovanju u 2011. godini. Od ukupno 488 miliona KM ili gotovo 250 miliona evra – koliko je iznosila ostvarena premija u BiH – „Sarajevo osiguranje“ inkasiralo je 62,3 miliona KM. Rast tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini naspram 2010. godine iznosio je 3,4 odsto, dok je rast „Sarajevo osiguranja“ bio 6,3 procenta, čime je ova kompanija povećala tržišno učešće na 12,7 odsto u BiH, odnosno na 17,5 procenata u Federaciji BiH. Prema Terzićevim rečima, tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini i dalje je neuređeno, čemu posebno doprinosi nelojalna konkurencija.

Veliki potencijal tržišta osiguranja na Balkanu

Prema rečima **Matjaža Rakoveca**, predsednika Uprave Zavarovalnice „Triglav“, ta kuća je u protekloj godini ostvarila ukupno 990 miliona evra premije, od čega 960 miliona na prostoru Balkana, uz 47,5 miliona evra neto dobiti. Rakovec je istakao da „Triglav“ ima najveću bonitetnu ocenu među finansijskim institucijama u Sloveniji (ocenu A dobio je od revizorske kuće „Standards & Poor“). Matjaž Rakovec zaključio je svoje izlaganje istakavši da je dokaz o velikoj perspektivi tržišta osiguranja na Balkanu prisustvo, to jest koncentracija velikog broja osiguravajućih društava.

Predsednik Uprave „Osiguratelne polise“ iz Skoplja **Vladimir Toševski** složio se sa ovom ocenom. On je ipak naglasio da je rast prilično spor. Podsetivši da u Makedoniji posluje 15 osiguravajućih društava, od kojih se četiri bave životnim osiguranjima, Toševski je istakao da je finansijski rezultat krajem 2011. godine bio negativan, dok je ostvarena premija iznosila oko 100 miliona evra. Predsednik Uprave „Osiguratelne polise“ objasnio je da je to posledica usaglašavanja sa zakonskom regulativom donetom pre dve godine, koja se ponajviše odnosi na rezervacije nenaplaćenih potraživanja.

– „Osiguratelna polisa“ završila je prošlu godinu sa 750 hiljada evra dobiti, kao jedino osiguravajuće društvo s većinskim domaćim kapitalom – zaključio je Toševski.

Zaštita potrošača i konkurentski odnosi

Tema izlaganja **prof. dr Jasne Pak** glasila je „Zaštita potrošača osiguranja“ (tiče se prava u Srbiji u poređenju s komunitarnim pravom, pri čemu je cilj da se ukaže na eventualna poboljšanja koja su u sklopu ove problematike moguća).

Bez obzira na to što propisi o zaštiti potrošača u evropskim zemljama predviđaju visok stepen obaveštenosti korisnika o karakteristikama usluge, pri čemu korisnike o uslugama obaveštava onaj koji ih pruža – obaveštenost klijenata osiguranja, prema rečima Jasne Pak, nije na zavidnom nivou ni kod nas, ni u razvijenijim evropskim zemljama. U prilog tome govore brojni sudski sporovi. Ističući da veliku ulogu igraju razvijena i jaka profesionalna udruženja osiguravača, Pak je dodala sledeće:

– Zaštita potrošača osiguranja bolja je u zemljama gde deluju jaka profesionalna udruženja osiguravača, koja imaju savremene kodekse ponašanja članova i od kojih se zahteva da u poslovanju vode računa o uspostavljanju dobrih odnosa s klijentima, naročito sa fizičkim licima i malim osiguranicima.

Ukazujući na potrebu da se donesu propisi kojima bi se regulisala obaveza osiguravača na obaveštavanje, kao i sankcija za nepravilno postupanje u tom izuzetno važnom segmentu odnosa *pružalac usluge – potrošač*, Jasna Pak se pozvala na domaći zakon:

– Prema Zakonu o zaštiti potrošača, pravo potrošača ili korisnika da bude obavešten podrazumeva pravo na raspolaganje tačnim podacima, neophodnim za razuman izbor ponuđene robe ili usluga. Odredbe ovoga zakona primenjuju se i na korisnike osiguranja. Obaveza osiguravača na obaveštavanje nije predviđena propisima koji se tiču osiguranja, ali postoji Smernica NBS o dostupnosti podataka i informacija finansijskoj javnosti i o transparentnosti na tržištu osiguranja, koja sadrži detalje o tome koje je informacije osiguravač dužan da pruži – rekla je Pak, dodajući da je Smernica NBS korisna, ali ne i dovoljna.

U delatnosti osiguranja izuzetno je važna saradnja među osiguravačima, pre svega radi procene rizika i utvrđivanja premije, a neophodna je kad je reč o osiguranju od većih rizika koje je teško pokriti osiguranjem bez učešća više osiguravača. Donošenjem Zakona o zaštiti konkurencije, čiji je osnov bilo pravo konkurencije EU, a sve po ugledu na zakone zemalja u tranziciji, Srbija je u ovom segmentu uradila dosta, ali ne i dovoljno. Bez obzira na to što postoji zakonska regulativa, Jasna Pak smatra da ovo pitanje treba još dublje regulisati, i to donošenjem posebnih pravila o konkurenciji.

– Položaj korisnika osiguranja u Srbiji znatno je bolji nego ranije, ali bi mogao da bude još bolji ako bi osiguravači više sarađivali na sledećim poljima: izrada uslova i tarifa, zajedničko snošenje rizika, prikupljanje i obrada podataka od značaja za zaštitu potrošača, angažovanje u oblasti vansudskog rešavanja sporova, izrada redovnih izveštaja o položaju potrošača, iniciranje i učestvovanje u donošenju propisa u oblasti osiguranja, stalno obaveštavanje javnosti o značaju osiguranja, izrada savremenog kodeksa ponašanja i preduzimanje mera prema osiguravačima koji ne

izvršavaju obaveze u skladu s propisima o zaštiti potrošača – rekla je na kraju svog izlaganja dr Jasna Pak.

Dipl. ek. Jaka Dolenc, član uprave Zavarovalnice „Tilia“ iz Slovenije govorio je na temu zaštite potrošača sa aspekta različitih kanala prodaje. Zaštitu potrošača u Sloveniji definišu Zakon o zaštiti potrošača i Zakon o zaštiti potrošača u neposrednoj poslovnoj praksi, kao i Zakon o osiguranju i Zakon o obligacionim odnosima. Postoji i takozvani „osiguravajući kodeks“, koji su potpisala sva osiguravajuća društva. Jedno od osnovnih načela kodeksa jeste načelo poverenja i zaštita poverenja između osiguravača i korisnika osiguranja.

Dolenc je predočio pregled svih prodajnih mreža u Sloveniji, navodeći da je to prilično stabilan sistem: mreža je licencirana, edukovana i po pravilu najmanje podložna medijacijama u smislu Zakona o zaštiti potrošača. Tu su i spoljni kanali prodaje kao što su banke, ekskluzivne agencije, neekskluzivne agencije, lizing kuće, tehničke baze i razni drugi zastupnici prodaje, a naravno i brokери kao posrednici između klijenata i osiguravajućih društava. Lizing kuće i tehničke baze nisu naročito jake na ovom planu, kazao je Dolenc.

Kao najveći problem na tržištu u pogledu zaštite potrošača, Dolenc je izdvojio pojavu kad neka neekskluzivna agencija počne da seli svoj portfelj prema drugom osiguravaču. U osnovi, to i nije problem kod određenih oblika osiguranja, na primer u osiguranju automobila, ali jeste tamo gde postoje finansijske kazne – na primer kada osiguranik nakon pet godina prekine polisu potpisanu na deset godina. Kada agencija klijentu savetuje da se prihvati drugog osiguranja, u navedenom slučaju on trpi finansijsku štetu. Dolenc je dodao da u Sloveniji nekoliko takvih agencija drži celokupno tržište osiguranja, te da se primedbe najčešće odnose na rad tih agencija, i to zbog prekidanja polise, sklapanja novih polisa i činjenice da postoje klijenti sa pet-šest ugovora o osiguranju.

Elaborirajući kako je „Tilia“ ostvarila aktivan pristup klijentima kao jedan od ključnih načina za ostvarivanje dobre poslovne prakse, sticanja poverenja i održavanja dobrih, trajnih, pravednih odnosa s klijentima, Dolenc je predstavio novinu koju je ovo osiguravajuće društvo uvelo pod nazivom „Moj auto“. Ističući da je pored veb-aplikacije kao oruđa za rad prodavaca, kao i iznošenja preciznih uslova osiguranja u vezi s konkretnom uslugom – čime se, za razliku od prezentovanja uopštenih podataka, uklanja zabluda kupaca – dosta učinjeno i u uobličavanju usluga, i to pre svega u auto-osiguranju, gde se premija sada plaća po pređenoj kilometraži.

– Ako smo iskreni i radimo na dugi rok, to se na kraju isplati. Najbolja garancija za zaštitu potrošača nalazi se u zakonodavstvu i u informisanosti samih potrošača, dok sve drugo možemo i sami raditi – podvukao je na kraju svog izlaganja član Uprave slovenačke „Tilie“ Jaka Dolenc.

Inicijative Evropske unije i iskustva Hrvatske

O aspektu zaštite potrošača u Evropskoj uniji i načinu na koji je taj segment osiguravajućeg posla rešen u Hrvatskoj govorio je **mr sci. Hrvoje Pauković**, direktor Hrvatskog ureda za osiguranje.

Pauković je istakao da u odnosima osiguravajućih društava i korisnika njihovih usluga vlada neravnoteža snaga, dodajući da je neophodno bolje informisati osiguranike. Pauković je kazao da je svestan činjenice da su osiguravači ti koji svoje usluge poznaju veoma dobro, dok njihovi klijenti najčešće ne razumeju dovoljno osiguravajuću uslugu koju sebi pribavljaju. Direktor Hrvatskog ureda za osiguranje takođe je rekao da je informisanost zastupnika u osiguranju nedovoljna, ocenivši da je to nedopustivo. On je upozorio i da je upravo zbog svega navedenog neophodno stvoriti preduslove kako bi se razvili neophodni instrumenti za zaštitu potrošača, koji često nisu svesni ni svojih potreba ni mogućnosti.

Pojava nepoverenja građana u usluge osiguranja nije osobena za zemlje u regionu, već je ima i u zemljama Evropske unije, naročito po izbijanju finansijske krize. Pozivajući se na najnoviju studiju nemačkog GFK, Pauković je kazao sledeće:

– Kriza je prilično uzdrmla poverenje, i to ne samo u usluge osiguranja nego i u osiguravajuća društva, a pogotovo u zakonodavca i regulatorne institucije. Rezultati ankete sprovedene među nemačkim korisnicima osiguranja govore da su svesni da im treba dodatni mehanizam zaštite. Oni, pre svega, žele kvalitetniju informaciju i edukaciju, bolji nadzor nad finansijskim posrednicima, ali i bolje finansijsko obrazovanje.

U Evropskoj uniji pokrenut je niz zakonodavnih inicijativa kojima Evropska komisija pokušava da povрати uzdrmano poverenje korisnika usluga osiguranja. U svom izlaganju, Hrvoje Pauković nabrojao je čak 17 njih, među kojima su Consumer rights, UCP, EU contract law, Collective redress, Tying & bundling.

Govoreći o zaštiti od rizika, on je predočio stav hrvatskih osiguravajućih društava:

– U Hrvatskoj se razmišlja o ograničenju obaveze osiguravača da izdvajaju novac u Garantni fond, jer nam sledi liberalizacija, te smatramo da bi bilo vrlo opasno da propast jednog osiguravača toliko optereti Garantni fond da to za sobom može da povuče i propast još nekoliko društava. Stoga razmišljamo da li da preuzmemo nemački model, po kojem se u Garantni fond godišnje može uplaćivati najviše 0,5 odsto premije, a toliki isti maksimalan iznos mogao bi se isplaćivati korisnicima.

O tome kako je Hrvatska rešila pitanje vansudskog rešavanja sporova ovaj učesnik SORS-a kazao je da u sklopu Hrvatskog ureda deluju dva najjača instrumenta zaštite potrošača, kakve nema nijedan drugi akter na hrvatskom finansijskom tržištu.

– To su Centar za mirenje i Pravobranilaštvo osiguranja, zahvaljujući kojima se broj sudskih tužbi u osiguranju smanjuje. O radu tih institucija dobili smo pohvale i u Dijagnostičkom pregledu zaštite potrošača i finansijske pismenosti Svetske banke – rekao je Pauković i napomenuo da su mirenje, kao jedan od načina vansudskog rešavanja sporova, hrvatski osiguravači prepoznali kao modus njihovog rešavanja koji ne doprinosi samo smanjenju broja sudskih sporova, nego i jačanju odnosa poverenja između osiguravača i osiguranika, odnosno oštećenih osoba.

Mr sci. Hrvoje Pauković zaključio je da jačanje poverenja u institucije predstavlja preduslov za zdrav finansijski sistem.

UDK: 581.52:347.31(4-672EEZ(368.031+368.042+369.22:303.443 (497.121)

Dr Zoran D. Radović,

doktor pravnih nauka, glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“

zoran-radovic@hotmail.com

PRIKAZ SAVETOVANJA

SAVETOVANJE SLOVENAČKOG UDRUŽENJA OSIGURAVAČA

Početak juna 2012. Slovenačko udruženje osiguravača (Slovensko zavarovalno združenje) organizovalo je godišnje savetovanje u Portorožu, gde je izloženo 35 referata.

Boštjan Kajtina, Lučka Kajfež Bogataj i Vlado Dimovski pripremili su referat o rizicima po životnu sredinu. Autori smatraju da članovi Slovenačkog udruženja osiguravača imaju obavezu, a istovremeno i mogućnost da uspostave saradnju sa osiguranicima i državom radi smanjenja rizika koji ugrožavaju prirodnu sredinu. Sprovedena anketa pokazala je da su članovi Udruženja pasivni, što može negativno da utiče na njihovo finansijsko poslovanje. O rizicima koji prete životnoj sredini treba obavestiti javnost. Autori su mišljenja da Slovenačko udruženje osiguravača može preuzeti ulogu informativnog centra osiguravajućih i reosiguravajućih kuća, kao i drugih finansijskih institucija, da obaveštava javnost i predlaže mere ne bi li se rizici koji ugrožavaju čovekovu okolinu smanjili.

Dušan Kidrič napisao je referat o neophodnosti saradnje javnog i privatnog osiguranja. Osiguranje kao delatnost ustanovljeno je da štiti pojedince ili društvene grupe od negativnih posledica. Javno i privatno obavezno i dobrovoljno osiguranje trenutno se nalaze u institucionalnom pokušaju da se rizici u većoj meri savladaju i da se smanji neizvesnost. Kidrič smatra da oba sektora osiguranja treba da sprovedu izmene u poslovanju te da primenjuju različite metode koji se dopunjuju u zaštiti pojedinca od rizika koji mu prete. Autor misli i da su potrebne izmene u zakonskim propisima, bar što se tiče sektorā osiguranja koji pokrivaju pojedince od istih rizika.

U referatu „Analiza dopunskog zdravstvenog osiguranja“ **Robert Sraka** očekuje izmene u dopunskom zdravstvenom osiguranju. Trenutno postoje dva scenarija. Moguće je povećati broj ponuđača obaveznog (socijalnog) osiguranja ili uvesti obavezno ugovorno osiguranja koje bi sprovodile osiguravajuće kuće. Za oba sistema potrebno je uspostaviti sofisticirani sistem raspodele rizika. U Sloveniji nema iskustava u ovom pogledu. Autor je u članku ukazao i na neophodnost redistribucije.

Ivan Gračar pripremio je referat „Obavezna ugovorna osiguranja – čuvar socijalne države“. Predloženo obavezno ugovorno zdravstveno osiguranje doprineće dugoročnoj finansijskoj stabilnosti sistema zdravstvenog osiguranja, a obezbediće i zdravstveno osiguranje i solidarnost u uzajamnosti, što je važno za socijalno osiguranje. Postojeće beneficije bile bi zagwarantovane osiguranicima, sem u slučaju da se pokaže da ne postoji drugi način da se izdaci osiguranja pokriju.

Andrej Šercer i Renato Burazer napisali su referat o primeni direktive Solventnost II, o tome na koji način obezbediti kvalitativne procese upravljanja kako bi oni bili usklađeni s Direktivom. Najvažnija obaveza osiguravajućih kuća jeste da odrede pogodna lica koja će biti odgovorna za realizaciju poslova upravljanja rizicima, skladnosti poslovanja, unutrašnje revizije i aktuarstva. Uspešnost rada osiguravajućeg društva zavisice od uspeha postavljanja pogodnih i stručnih odgovornih lica da rukovode tim zadacima.

O obezbeđenju ličnih podataka poverenih osiguravajućoj kući referat su napisali **Ajla Čobo i Maja Javoršek**, koji smatraju da je ovo jedna od osnovnih obaveza osiguravajućeg društva. S tim u vezi u praksi nastaju problemi. Obezbeđenje ličnih podataka treba prilagoditi zahtevima propisa, ali je takođe neophodno u obzir uzeti i specifičnosti pojedinih delatnosti i okolnosti pod kojima se lični podaci obrađuju. Ovome treba dodati složenost sprovođenja bezbednosnih mera. Potrebno je voditi računa i o pratećim troškovima i obuci zaposlenih.

Sa ovim referatom povezan je referat **Maje Golovrški** o posredovanju ličnih podataka o zaključenim životnim osiguranjima u drugim institucijama. Osiguravajuća kuća koja se bavi životnim osiguranjem u obavezi je da lične podatke osiguranička striktno čuva. Prilikom davanja podataka drugim institucijama, osiguravajuća kuća mora da poštuje relevantne zakonske propise. Na ovu temu referat je napisala Aleksandra Šljivar Berčič. Reč je o značaju obezbeđenja ličnih podataka u osiguravajućim društvima. Autorka je naglasila da živimo u veku u kome je najvažnije imati pravu informaciju. Delatnost osiguranja zasniva se na prikupljanju i procesuiranju podataka u imovinskom i životnom osiguranju. Lični podaci koje osiguravajuće društvo dobija bitni su za uspešnost poslovanja. Njihova zaštita za osiguravajuću kuću predstavlja socijalnu i zakonsku obavezu. **Aleksandra Šljivar Berčič** obaveštava čitaoce o

relevantnim propisima, a pored ostalog ukazuje na Zakon o varstvu osebnih podatkov i Zakon o pacientovih pravicah. U članku se navode pravila koja se primenjuju na zaštitu ličnih podataka, kao i na dileme koje osiguravajuće kuće imaju u vezi s rukovanjem ličnim podacima.

O problematici zaštite ličnih podataka referat je napisao i **Alan Medveš**, koji je razmotrio pitanje njihove zaštite u informacionim sistemima. Sve se više postavlja i pitanje da li su lični podaci adekvatno zaštićeni od neovlašćenih pokušaja da se do njih dođe. Od donošenja „Zakona o varstvu osebnih podatkov“ prošlo je dosta vremena. U međuvremenu, napredak je ostvarila informaciona tehnologija koja pruža veću zaštitu ličnih podataka. Navedeni zakon nije više adekvatan. Autor je uporedio rešenja u ovoj materiji u Austriji, Italiji i Nemačkoj. Medveš kritikuje neka rešenja Zakona o varstvu osebnih podatkov koja mogu da dovedu do pogrešnog tumačenja.

Dejan Srše napisao je referat o osiguranju po direktivi EU koja reguliše odgovornost za štete prouzrokovane životnoj sredini. Režim odgovornosti zasnovan je na Direktivi 2004/35/ES Evropskog parlamenta i Saveta Evrope. Osnovna odredba Direktive predviđa da štetu prouzrokovanu životnoj sredini plaća zagađivač. Srše naglašava da je u pitanju sistem *sui generis*, u kome se štiti sama priroda, nezavisno od prava pojedinca na naknadu štete koju je pretrpeo. Predviđena su dva režima odgovornosti: objektivna odgovornost za lica koja se bave opasnim delatnostima, dok se odgovornost ostalih lica zasniva na njihovoj krivici. U oba slučaja štetnici se mogu osigurati od odgovornosti kod osiguravajuće kuće. Osiguravajuće pokriće može da uključi finansiranje preventivnih mera i naknadu za preduzete mere osiguranika sprovedene po naredbi vlasti.

Miroslav Končina napisao je referat o penzijskoj i zdravstvenoj reformi kao uslovu za stabilizaciju javnih finansija i širenje tržišta osiguranja u Sloveniji. Autor veruje da će obe reforme doprineti zainteresovanosti građana da u većoj meri materijalno participiraju u zdravstvenom i penzijskom sistemu osiguranja. Osiguravajuće kuće mogu očekivati da će se tržište osiguranja proširiti, što će istovremeno povećati zaposlenost.

O pravnom odnosu osiguravajuće kuće i posrednika referat su napisali **Šime** i **Simona Ivanjko**. Prema autorima, centralno mesto zaključivanja ugovora o osiguranju pripada posredniku (brokeru). Odnos između osiguravajuće kuće i posrednika jeste multidimenzionalan. Ovaj odnos je delimično regulisan Zakonom o osiguranju i Obligacionim kodeksom. Mnoga prava i obaveze ugovarača određena su zakonom. Ostala prava i obaveze mogu se ugovoriti. Otvorena pitanja odnose se na plaćanje posredničke provizije, zaštitu interesa osiguravajućeg društva i komunikaciju između posrednika, osiguravajuće kuće i osiguranika.

O nadstandardnom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj reformi referat je napisala **Olga Franca**. Privatno zdravstveno osiguranje u Sloveniji ustanovljeno je 1993. godine. Uvođenje sistema prema kome osiguranici doplaćuju osiguranje treba da posluži finansijskoj stabilnosti. Ovaj sistem s vremenom je pretrpeo više izmena, da bi se danas i drastično izmenio. Sprovedena anketa utvrdila je da su potrošači svesni očekivane zdravstvene reforme. Proći će, međutim, izvesno vreme dok potrošači ne počnu da štede za starost i doplaćuju za dopunsko zdravstveno osiguranje.

Pažnju je privukao i referat **Marka Pavlihe**, koji je postavio pitanje da li je globalna privredna etika utopija ili jedini izlaz iz krize. Pavliha razmatra Deklaraciju o globalnoj etici (1983) i Manifest za globalnu ekonomsku etiku (2009). Autor je pristupio radu kako bi poboljšao Etički kodeks slovenačkog osiguranja.

Dr Radmila L. Trifunović

PRIKAZ KNJIGE

„OSIGURANJE I REOSIGURANJE”

Autor: **dr sci. Mile Bijelić**

Izdavač: „Tectus”, Zagreb, 2002

Obim: 440 str.

Knjiga **Osiguranje i reosiguranje** namenjena je pre svega zaposlenima u društvima za osiguranje, onima što obavljaju poslove zastupanja i posredovanja u ovoj delatnosti, ali i zainteresovanima za proširivanje znanja u oblasti osiguranja. Autor se zato ne upušta u dublju analizu odnosa iz pojedinih vrsta osiguranja, nego opisuje njihove najvažnije karakteristike, zakonske pravne izvore, uslove osiguranja i praktična pitanja u vezi sa sklapanjem i ispunjenjem ugovora, kao i pitanja organizacione prirode.

Kao korisnu stručnu literaturu, knjigu mogu da koriste i studenti jer ona, kako i sam autor piše, „daje kvalitetnu sliku o ovoj djelatnosti i njenom značaju za gospodarski i ukupni život zemlje”, mada je „osiguranje u Republici Hrvatskoj još uvijek nedovoljno razvijeno u poređenju sa tržišnom privredom zemalja Evropske unije, i pored toga što postoje povoljni uvjeti za njegov brzi razvoj”.

Autor knjige proveo je skoro čitav radni vek u „Croatia osiguranju” u Zagrebu. Objavio je udžbenik *Osiguranje* za srednje škole, a pored toga i oko 40 članaka iz raznih oblasti osiguranja. Uz to, angažovan je na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, gde predaje Ekonomiku osiguranja, što ga kvalifikuje kao dobrog poznavaoca materije sadržane u knjizi *Osiguranje i reosiguranje*.

U 17 poglavlja obrađeni su osnovni principi ekonomike i organizacije osiguranja i reosiguranja, sa sledećim naslovima:

1. **Uvod:** pojam i zadaci osiguranja; ekonomske osnove poslovanja u osiguranju; pregled razvoja osiguranja; tržište osiguranja u EU; hrvatsko tržište osiguranja od 1990. do 2001.

2. **Osnivanje i poslovanje osiguravajućih društava:** osnovne odredbe društva za osiguranje; poslovanje društva za osiguranje; potrebna sredstva društva za osiguranje; nadzor nad poslovanjem društava za osiguranje; obavezna osiguranja; Hrvatski ured za osiguranje; kaznene odredbe

3. **Osnivanje i poslovanje trgovačkih društava za posredovanje i zastupanje u osiguranju:** posrednici i zastupnici u EU; društva za posredovanje u osiguranju u Republici Hrvatskoj; zastupanje u osiguranju u Republici Hrvatskoj

4. **Osnivanje i poslovanje mirovinskih fondova:** uvod; prvi stub – obavezne mirovine u EU i Hrvatskoj; drugi stub – dopunske mirovine u EU i Hrvatskoj; treći stub – dobrovoljne mirovine u EU i Hrvatskoj

5. **Poslovanje osiguravajućih društava:** opći uvjeti osiguranja i opće odredbe

6. **Podjela osiguranja, način osiguranja, te skupine i vrste osiguranja**

7. **Skupine i vrste osiguranja:** osiguranje od nezgode; zdravstveno osiguranje; osiguranje cestovnih vozila; osiguranje tračnih vozila – kasko; osiguranje zračnih letjelica – kasko; osiguranje pomorskog, riječnog i jezerskog kaska; osiguranje robe u prevozu; osiguranje od požara i nekih drugih opasnosti; ostala osiguranja imovine; osiguranje od automobilske odgovornosti; osiguranje od odgovornosti u zračnom prometu; osiguranje od odgovornosti brodarar; ostala osiguranja od odgovornosti; osiguranje potraživanja (kredita); osiguranje jemstva; osiguranje od različitih finansijskih gubitaka; osiguranje pravne zaštite; osiguranje turističkih usluga

8. **Marketing u poslovima osiguranja:** osiguranje i tržište; marketinški splet u osiguranju; zaključak

9. **Poslovanje društava za reosiguranje**

10. **Osnivanje i poslovanje pulova za osiguranje i reosiguranje**

11. **Preventiva u osiguranju**

12. **Izravnjanje rizika (raspodjela rizika)**

13. **Utvrđivanje tehničkog i finansijskog rezultata**

14. **Sigurnost, likvidnost i rentabilnost kao najvažniji principi poslovanja osiguratelja:** definicija pojmova; povezanost ekonomskih kategorija sigurnosti, likvidnosti i rentabilnosti poslovanja u društvima; sigurnost, likvidnost i rentabilnost kao ekonomske kategorije u osiguranju i njihova međusobna povezanost i problemi mjerenja

15. Politika ekonomske zaštite putem osiguranja (upravljanje i transfer rizika)

16. Izvid, procjena i likvidacija šteta: prijava i obrada štete; sadržaj pojedinih faza u obradi štete

17. Obavljanje poslova osiguranja: sklapanje ugovora o osiguranju; obrada šteta; upravljanje imovinom i ulaganje sredstava osiguranja; ostali poslovi osiguranja.

Svako poglavlje knjige sadrži i praktične primere, koji su, po autorovom mišljenju, od značaja za sprovođenje ugovora o osiguranju i reosiguranju, kao i primere organizacione prirode. Uz tekst o pojedinim vrstama osiguranja i ugovora o reosiguranju priloženi su blanko obrasci polisa osiguranja i ugovora o reosiguranju s obzirom na to da se autor, pre svega, rukovodio potrebama prakse za jasnim objašnjenjem postupaka u vođenju osiguravajućih poslova, kao i pri sklapanju i sprovođenju ugovora o osiguranju. Radi boljeg razumevanja, opisani su i brojni instituti pravnog aspekta osiguranja, bez upuštanja u dublju analizu pravne problematike; analizirani su takođe opšti i posebni uslovi za pojedine vrste osiguranja, kao i osnove za utvrđivanje premije, posebno kod obaveznih osiguranja. Međutim, ovakav način izlaganja podleže opasnosti da navedeni primeri s vremenom dobiju relativnu vrednost, jer je u pitanju materija podložna promenama.

Završni deo knjige sadrži popis korišćene stručne literature, kao i odgovarajućih pravnih akata o osiguranju u Republici Hrvatskoj.

UDK: 343.974:323.285:341.4:368.032.7:340.69

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

IZMENJENO LICE TERORIZMA

Savremeni teroristi ruše sve granice i ne prezaju ni od čega. To pokazuje i višegodišnje istraživanje prof. dr Maks Tejlora, direktora Centra za proučavanje terorizma i političkog nasilja na Univerzitetu „Sent Endruz“, prvoj evropskoj fakultetskoj adresi te vrste. Pobune i zlonamerna šteta, sabotáže i razaranja, revolucije, atentati i političko nasilje postoje otkad je sveta i veka.

Prema rečima naučnika koji tu temu proučava više od dve decenije, najgori teroristički scenario još nije viđen. Autor naslova „Budućnost terorizma“ i „Fanatici: bihevioralni pristup političkom nasilju“ tvrdi da se političko nasilje promenilo i da se grana u dva smera.

U davnim danima, učesnici terorističkih akcija brižljivo su promišljali svoje ciljeve: paradoks je da su brinuli o žrtvama civilima, odlučivali da li i koga ubiti i pod kojim okolnostima. Ali ta praksa nije potrajala. Svedoci smo da sve više civila strada u masovnim tragedijama. Druga karakteristika savremenog terorizma jeste učešće terorista samoubica koji su i akteri i oruđe za napad. Hronike pokazuju da je beg sa mesta zločina za većinu evropskih terorista godinama bio ograničavajući faktor. I to se, međutim, u poslednje vreme promenilo.

Od aktivista do masovnog ubistva

Danas se eksplozivne naprave primenjuju ređe nego spinovanje informacija sa određenim ciljem. Predmeti ekspertskih istraživanja tiču se načina na koji se politički nesporazumi preokreću u radikalizaciju sukoba i toga šta medijski stručnjaci podrazumevaju pod narastajućim preduslovima za terorizam. Kao faktore za porast političke nestabilnosti, prof. dr Maks Tejlor navodi socijalna previranja, snažnu ideologiju i diktatorske režime. Mnogo je, ističe, teže identifikovati okolnosti pod kojima se ljudi usmeravaju i prelaze put od

politički angažovanih subjekata do nasilnika. Udruživanje s radikalnom grupom zvuči kao jedan od scenarija za rasplamsavanje nasilja.

Tejlor naglašava da je psihološko objašnjenje toga zašto je terorizam u porastu važnije od političkog. U tom kontekstu treba proučavati pojedinačne i neuobičajene okolnosti, umesto da se sve podvede pod psihopatološke razloge. Potpaljivanju terorističkih vatri doprineli su i mediji.

„Ako je terorizam vrsta pozorišta, medijska pažnja uvećava njegove efekte i atraktivnost. Granice su teško vidljive ili ne postoje“, upozorava profesor Tejlor. Najviše razloga za strahovanje počiva u korišćenja oružja za masovno uništenje u rukama terorista. Ako savremeni teroristi na masovno stradanje gledaju kao na svoj uspeh, porast žrtava terorističkih akcija biće neizbežan.

Da li terorizam deluje

U budućnosti, umesto krvavog pira kakav je, na primer, viđen u Londonu i u Mumbaju, gledaćemo, po svemu sudeći, prizore kao što su detonacije bombe u naseljima. Osetljiva mesta su i prenatrpani gradski prevoz, pogotovo metro. Među merama predostrožnosti države jeste i komplikovanja procedura za otvaranje računa u bankama i fotografsko kadriranje gradske arhitekture koju obezbeđenje budno motri.

Korak napred u borbi protiv terorizma predstavljaju i novi krivični zakoni u kojima su pooštrene kazne i zatvorski tretman za teroriste. Oprez je potreban pri čitanju slova zakona zato što terorizam ne uspeva uvek da ostvari svoj cilj. Takav primer jeste političko nasilje koje je samom sebi cilj jer je o političkim zahtevima teško pregovarati, a rezultati su relativni.

Identifikacija budućih talasa nasilja

Prof. dr Maks Tejlor predviđa da će ekstremni islamski terorizam s vremenom narastati i istovremeno osvajati sve više medijskog prostora. Globalni džihad, međutim, neće uvek predstavljati najveću pretnju za planetarnu bezbednost. Ovaj stručnjak vidi desničarski terorizam kao budući odgovor na učestale fundamentalističke akcije i ekološke promene u životnoj sredini. Profesor je zabrinut i smatra da nije dovoljno urađeno da se procene i razumeju nove potencijalne opasnosti. Kolektivni odgovor na pretnje najjače je protivoružje. Efektivno upravljanje terorizmom

ne može da se sprovede samo spregama državnih službi, nego i buđenjem kolektivne odgovornosti i svesti u svim oblastima društva osetljivim na zločin.

Ključna uloga eksperata

Engleski osiguravač „Lloyd“ u više od 150 država sveta nudi osiguravajuće pokriće u neživotnim i životnim polisama, a i u polisama koje osiguranika štite od političkog nasilja. Do takvih vrsta osiguranja dolazi se dugim i akumuliranim iskustvom aktuara, anderrajtera i stručnjaka za terorizam koji analiziraju političke i socijalne događaje širom sveta.

Profesor Tejlor ističe da delatnost osiguranja predstavlja značajan faktor povećanja bezbednosti u svetu, i to putem adekvatne procene potencijalnih rizika. Za povećavanje bezbednosti u svetskim razmerama, tvrdi on, potrebno je stalno budno oko stručnjaka za terorizam, ali i obrazovana javnost, jer niko nije imun na štete koje terorizam nanosi. Iako se u moderno doba stalno šire potencijalna sredstva i načini za izvođenje terorističkih akcija, probuđena svest ljudi vodi ka istraživanju i osiguravanju od rizikā koji pri ostvarenju nose negativne posledice koje se, u najmanju ruku, mogu ublažiti.

Izvor:

<http://www.lloyds.com/news-and-insight/news-and-features/geopolitical/geopolitical-2011/the-changing-face-of-terrorism>

*Prevela i priredila: **Ana V. Vodinelić, M. A.***

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

TRI DECENIJE POSTOJANJA SIDE

Životni vek obolelih od side i zaraženih virusom humane imunodeficijencije (HIV), odnosno ljudi oslabljenog imuno-sistema, danas je duži nego ranije. Ali obolelima predstoji dug put do potpunog izlječenja – dok se ne otkrije pravi lek. U junu 2011. navršilo se 30 godina otkako je, juna 1981, objavljen novinski članak o nekolicini homoseksualaca u Los Angelesu koji su preminuli od upale pluća, a prateći uzrok bio je oslabljeni imunološki sistem. U protekle tri decenije beleži se oko 30 miliona smrtnih slučajeva prouzrokovanih tom bolešću, dok je više od 60 miliona pacijenata inficirano HIV-om. Napredak medicine doprineo je da oboljenje više ne bude smrtonosno kao nekad.

Polise u borbi protiv HIV-a

Navršilo se i deset godina otkako se u Velikoj Britaniji pojavila prva polisa životnog osiguranja za HIV pozitivne osobe. Ta vrsta polisa danas je dostupnija i pristupačnija nego ranije.

Sju Klark, preuzimač rizika u ogranku „Kiln Life 308“ osiguravača „Lojd“, kaže da se pacijenti sa HIV-om danas bolje leče zahvaljujući medicinskim istraživanjima. Rizici koji podrazumevaju potencijalne načine za inficiranje tim virusom uvršćeni su u hronična stanja i danas ih je lakše pokriti osiguravajućom polisom.

Što se o HIV-u i sidi više zna, to se više ruše predrasude o njima. Virus je najpre etiketiran kao „oboljenje homoseksualaca“. Ubrzo je, međutim, utvrđeno da se preko krvi može prenositi različitim putevima. Na primer, inficirana majka može ga preneti novorođenčetu. Značajan napredak u istraživanju HIV-a odigrao se 1983, sa otkrićem ljudskog imunodeficijentnog virusa, a godine 1984. dokazano je da taj virus uzrokuje sidu. Prvi lek uveden je u praksu 1987. i od tada se stalno koristi. Širom sveta brojni naučnici danas proučavaju HIV, razvijaju razne terapije, testiraju nove lekove i istražuju mogućnosti pronalaska novih delotvornih vakcina.

Početakom 80-tih, obolelima od HIV-a lekari su davali prognozu da će živeti još nekoliko meseci. Danas se može očekivati da 20-godišnjak kome je tek ustanovljeno da je zaražen živi barem 50 godina – ako se podvrgne novom antivirusnom lekarskom tretmanu.

Uspešnim lečenjem može se pomoći u smanjenju rizika od prenošenja virusa sa inficiranog na druge ljude. Nova istraživanja neophodna su bez obzira na vidan napredak medicine. Na primer, 2009. godine HIV-om je inficirano 2,6 miliona ljudi, a umrlo je 1,8 miliona. Više od 90 odsto tih slučajeva zabeleženo je u zemljama u razvoju, a dve trećine u podsaharskoj Africi. Procenjuje se da se svakodnevno oko 7.000 ljudi inficira virusom HIV-a.

Cilj: smanjenje razmera infekcije

Svetski politički lideri zalažu se da se do 2015. godine smanji broj dece zaražene HIV-om. O tom pitanju bilo je reči i u Savetu generalne skupštine Ujedinjenih nacija. U narednih pet godina prioritetni zadaci su da se smanji seksualna transmisija HIV-a i prepolovi broj inficiranih kod ljudi koji uzimaju drogu. Ciljevi su izneti u skupštinskoj deklaraciji, gde je naglašeno da je strategija za suzbijanje virusa, neadekvatno, fokusirana samo na populaciju visokog rizika.

Džozef Dejs, predsednik Skupštine, kao i članovi Saveta UN, zaključili su da je HIV jedan od najvećih izazova našeg vremena i predložili da im je konačan cilj svet bez side.

Osiguranje od HIV-a

Jedan od „Lojdrovih“ ogranaka „Kiln“ pre deset godina bio je jedan od prvih osiguravača koji je pružao uslugu osiguranja inficiranima HIV-om. To je bio ogroman doprinos lečenju HIV pozitivnih, jer im je, pored ostalog, omogućavao da dobiju kredite i druge finansijske pozajmice.

Dugoročnim statističkim proračunima o broju inficiranih može se dobiti preciznija slika svakodnevne prakse, da bi se adekvatno sagledali i rizici u polisama osiguranja. Da bi bolje razumeo i procenio rizik, „Kiln“ je sarađivao s medicinskim savetnicima u Holandiji i pozivao se na ispitivanja i statistiku saveznih država SAD i Južne Afrike.

S obzirom na to da su se lekovi protiv virusa s vremenom razvijali i postali delotvorniji, danas se primenjuju različite vrste lečenja u skladu s dinamikom razvoja oboljenja. Deceniju posle prve „Kilnove“ ponude polisa životnih osiguranja za HIV pozitivne osobe, ti osiguranici mogu se osigurati na rok do deset godina, pod uslovom da medicinski nalazi pokazuju da se bolest drži pod kontrolom. Ta vrsta polisa, uz višu cenu, može da uključi i ekstrapremiju pokrića u slučaju iznenadne smrti. Njome se obezbeđuje pokriće od 10.000 do 25.000 britanskih funti.

Izvor:

<http://www.lloyds.com/news-and-insight/news-and-features/health/health-2011/30-years-of-aids>

*Prevela i priredila: **Ana V. Vodinelić, M. A.***

UDK: 336.741.232: 368.031.9: 371.15 (4-672EEZ):368.86

PROPISI EVROPSKE UNIJE

SOLVENTNOST OSIGURAVAČA PREMA DIREKTIVAMA EU

Prva direktiva Solventnost I doneta je pre skoro 40 godina s ciljem da ujedini tržište osiguranja u EU i uspostavi bolju zaštitu potrošača. Evropski parlament približava se novom cilju – primeni direktive Solventnost II, svestan da se njenim donošenjem sva otvorena pitanja ipak neće rešiti.

Direktiva je zamišljena da pomogne osiguravaču u lakšem poslovanju na jedinstvenom tržištu osiguranja i boljem pristupu potencijalnim osiguranicima, te da mu pruži pomoć u rešavanju postavljenih odštetnih zahteva. Od osiguravača se očekuje da ugovaraču osiguranja pomogne da identifikuje rizike koji mogu ugroziti osiguranika, kao i u donošenju ispravnih odluka pri zaključivanju ugovora o osiguranju.

Direktiva treba da omogući osiguravaču da utvrdi kojim je rizicima izložen, te da predvidi koliki je kapital potreban za naknadu budućih i neizvesnih šteta. Kod prvog stuba neophodno je da osiguravač utvrdi svoju solventnost. Drugi stub pomaže mu u upravljanju rizicima (risk menadžment). Treći stub se odnosi na transparentnost rada osiguravača. Od njega se očekuje da obelodani s kojim se rizicima susreće i kolika je njegova kapitalna sposobnost. Striktna primena Direktive smanjiće opasnosti kojima je osiguravač izložen budući da je predviđen veći nadzor nad njegovim radom.

Primena Direktive više je puta odlagana. Mada se očekuje da će na snagu stupiti početkom 2014. godine, mnogima je već sada jasno da njena celovita primena tada neće započeti. Biće neophodno da se dorađuje. Konstrukcija Direktive je dobra, ali je treba dopuniti. Rečeno je i da je cilj Direktive uspostavljanje nadzora nad rizicima, što ima smisla samo ako risk menadžment može da postigne sledeće: da poznaje rizike na osnovu raspoloživih informacija i drugih okolnosti s kojima se susreće. Potrebno je doneti odluku da li da rizike prihvati, prenese na drugog itd. Zbog toga se smatra da regulativa u većoj meri treba da ima harmonizovan pristup ovom problemu.¹ S druge strane, korisno je što Direktiva uvodi čvršću disciplinu za osiguravače.

¹ Solvency III: the next episode; <http://www.insiderquarterly.com/solvency-iii->, 13.11.2012.

Takođe je rečeno da Direktiva može prikriti ili minimizirati neke rizike, pri čemu delatnost osiguranja može izložiti opasnostima, slično onome što se dogodilo bankama u skorašnjoj svetskoj ekonomskoj krizi.² Donošenje direktiva (solvency) rađeno je po uzoru na svetsku bankarsku regulativu (Basel I i II). Nova regulativa (Basel III) zahteva od banaka da trostruko povećaju osnovni kapital.³ Basel III zahteva od banaka strožu disciplinu, međutim, nije sigurno da li će one razumeti rizike kojima su izložene. Ne sme se izgubiti iz vida recipročni uticaj koji postoji između direktiva Basel III i Solvency II, budući da su osiguravači institucionalni investitori u hartije od vrednosti koje banke izdaju.⁴

Ponovo se ističe potreba za unapređenjem risk menadžmenta. Direktiva je posvetila previše pažnje Stubu I (kvantitativno modeliranje), umesto Stubu II (kvalitativan pristup risk menadžmentu). Nastala je „modelmanija“. Međutim, modeli ne mogu da predvide budućnost, već samo moguću izloženost rizicima. Često se i pogrešno razumeju. Modeliranje katastrofa zapravo liči na „operaciju mozga gvozdеноm testerom“.⁵ Kvalitativno modeliranje zavisi od kulture preuzimača rizika koja zahteva poštovanje rizika i njegovo stalno analiziranje. Preuzimanje rizika mora se zasnivati na zacrtanim principima koji predstavljaju rukovodeću osnovu u svakoj osiguravajućoj kući.

Postavlja se pitanje kada će se iz Solventnosti II preći u Solventnost III.⁶ Prave se poređenja – Basel III i Solvency II, a zaključci koji se donose uglavnom su nepovoljni.

Sredstva kojima su banke morale da raspolažu bila su nedovoljna. Nedostatak Solventnosti II tiče se katastrofalnih rizika. Takođe se ukazuje da u Direktivi ne postoji rešenje za nelikvidne premije (illiquidity premiums) u životnom osiguranju. Kad se Direktiva naposletku primeni, izbiće na videlo nerešena pitanja, nedostajući elementi, kao i spoljašni faktori, što može ukazati da je Solventnost III već na pomolu.

Dr Zoran D. Radović

2 Franklin (Tod) Montras, Solvency III, March 2011, General Re Corporation

3 Reuters „Broader focus sought in G-20 fiscal meeting“, International Herald Tribune, 3-4. novembar 2012.

4 Deutsche Bank Research, 22. septembar 2011, www.dbresearch/.../PROD0000000002

5 Franklin (Tod) Montras.

6 <http://solvencyiiwire.com/when-solvency-ii-becomes-solvency-iii/3572>, 15.11.2012.

Predsednik „Insurance Europe“ traži vitalna rešenja za Solventnost II

Predsednik evropskog udruženja osiguravača Insurance Europe **Sergio Balbinot**, na novembarskoj konferenciji Evropskog nadzora nad osiguranjem i penzijama (EIOPA) u Frankfurtu, potvrdio je da evropski osiguravači podržavaju ciljeve direktive Solventnost II, ali da pre svega treba pronaći rešenja za vitalna pitanja.

Ovom prilikom Balbinot je istakao kako je najvažnije da novi nadzor nad evropskim osiguravačima u potpunosti prepozna da je osiguranje dugoročan posao. U suprotnom, posledice mogu biti pogubne kako po klijente osiguravajućih kuća tako i po evropski privredni rast i stabilnost.

Balbinot smatra da odgovarajuće mere treba da odražavaju činjenicu da osiguravači zbog dugoročne odgovornosti svog posla teže da čuvaju sredstva do dospeća, a ne da budu prisiljeni da ih prodaju na nestabilnom tržištu. Elementi za koje nam se čini da su samo tehnički detalji mogu imati veliki uticaj. Dugoročne garancije posebno utiču na životno osiguranje, a ovaj sektor čini 60 odsto ukupne bruto premije u Evropi. Ukupan investicioni portfelj sektora životnog osiguranja prošle godine premašio je 7.700 milijardi evra, a isplaćeno je 600 milijardi naknade šteta, tako da Evropa ne sme sebi da dozvoli da ošteti sopstveni sektor osiguranja

„Insurance Europe“ traži da se sva dobra alternativna rešenja za poslove sa dugoročnim garancijama testiraju u proceni uticaja koju će EIOPA uskoro započeti. Ako želimo prava rešenja, veoma je važno da se odgovarajuće alternativne mere testiraju kada institucije EU ponovo pokrenu razgovore o direktivi Omnibus II, koja treba da ažurira Solventnost II. Osiguravači su zadovoljni što su se Evropski parlament, Savet i Komisija saglasili da je neophodno doneti paket mera koje bi rešavale probleme u vezi s poslovima osiguranja sa dugoročnim ulaganjima. Paket mera se sastoji od adekvatnog usklađivanja s nestabilnim tržištem – kontracikličnih premija pomoću kojih se treba boriti protiv nepovoljnih tržišnih uslova i izbeći kontraproaktivno i prociklično ponašanje tržišta – i metodologije ekstrapolacije za produženje kamatne krive iza tačke dubokog i likvidnog tržišta bez izazivanja nestabilne vrednosti dugoročnih obaveza. Ukoliko se dobro koncipira, ovaj paket mera obezbediće da Solventnost II pravilno odmerava rizike, uključujući i ključne karakteristike koje proizlaze iz prirode dugoročnih obaveza osiguranja. Balbinot je na konferenciji u Frankfurtu ponovio da evropski osiguravači podržavaju projekat Solventnost II, ali

pod uslovom da se otvorena pitanja reše na zadovoljavajući način. Realizovanje ovih detalja, prema njegovim rečima, omogućiće da Solventnost II ispuni svoj potencijal. U tom slučaju, ova direktiva obezbedila bi visok stepen zaštite osiguranika i podstakla bolje upravljanje rizikom, tvrdi direktor „Insurance Europe“. Ovo bi takođe uticalo na to da delatnost osiguranja evropskim građanima pruži značajnu privrednu i društvenu korist, da odigra ulogu u stabilizaciji privrede putem svojih dugoročnih investicija, kao i da podrži nacionalne vlade u stimulanju „realne“ ekonomije.

www.insurance.europe.eu

„Ovum“ najavljuje tešku godinu za sektor osiguranja

Prema novembarskom izveštaju konsultantske agencije „Ovum“, ekonomski pritisak koji ne jenjava primoraće delatnost osiguranja da se posveti inovativnijem pristupu ulozi tehnologije u odlučivanju i poslovanju. Prema stavu agencije, ključ je u usredsređivanju na mobilna rešenja, naprednu analitiku i savremene sisteme.

Ekonomska kriza neće nas napustiti ni 2013. godine, nastaviće se borba za opstanak evrozone, kao i ulični protesti, kolebanja finansijskih tržišta; rast stope nezaposlenosti pratiće niska stopa rasta u razvijenom svetu, a sve to od privrede će stvoriti teško okruženje za stvaranje profita.

Kako tvrdi agencija „Ovum“, za osiguravače je najvažnije da poboljšaju svoje osnovne administrativne sisteme poslovanja i koriste napredne analitičke metode da bi bili konkurentni na tržištu osiguranja. Veliki pritisak na osiguravače u 2013. dolaziće i iz obaveze usklađivanja poslovanja s direktivom Solventnost II. Zbog svega navedenog, vodeći analitičar agencije „Ovum“ kaže da u 2013. godini za osiguravače postoje samo dve dobre vesti: rast potražnje za osiguravajućim uslugama na novonastalim tržištima među srednjom klasom koja je u usponu, i stalni privredni rast u pacifičkoj regiji Azije. Događaji u svetu, recesija na Zapadu, i nova regulativa signali su da delatnost osiguranja, ukoliko želi da preživi nekoliko sledećih godina, mora da usvoji poslovni model koji se zasniva na tehnologiji.

www.inese.es

„Swiss Re“ predviđa rast svetskog tržišta osiguranja u 2013.

Nedavna studija kompanije „Swiss Re“ nudi nam blagu optimističku viziju svetske privrede i tržišta osiguranja u godini pred nama. Reosiguravač očekuje umereno jaču privrednu aktivnost u 2013, kao i rast obima premija osiguranja kako u životnom osiguranju tako i u sektoru neživotnog osiguranja u svetu. Izraženo u

brojevima, u realnim tržišnim uslovima, u narednoj godini predviđa se rast ukupnog tržišta osiguranja od tri odsto, a u novonastalim tržištima od čitavih osam procenata. Rast premije neživotnog osiguranja blago je ubrzan u 2012. godini i ova tendencija trebalo bi da se nastavi i u 2013, kažu predstavnici „Swiss Re“.

www.inese.es

Istina se ne isplati – stav je mladih klijenata

Nova generacija osiguranika veruje da je „ekonomisanje istinom“ prilikom prijave odštetnih zahteva iz osiguranja prihvatljivo, pokazao je izveštaj koji je u Velikoj Britaniji objavio „Consumer Intelligence“. Izveštaj objavljen u avgustu 2012. otkriva različite stavove prema osiguranju kod klijenata životne dobi do 25 i onih preko 25 godina. Na pitanje da li je u redu štimovati informacije o kvoti osiguranja da bismo snizili cenu premije, potvrdno je odgovorilo 70 odsto ispitanika mlađih od 25 godina i 56 odsto ispitanika starijih od 25 godina. Da su mlađi ispitanici odlučniji u nameri da prevare osiguravača, ilustruje statistika da ih je 69 odsto spremno da uveća vrednost oštećenih, izgubljenih ili ukradenih osiguranih predmeta, ne bi li tako došli do veće odštete. U starijoj grupi ovaj je procenat manji, jer je „svega“ 56 odsto njih potvrdilo spremnost da to uradi. Isti trend se nastavio i kada je u pitanju prijava štete od nezgode, te su 64 procenta ispitanika iz mlađe grupe i 44 iz starije izjavili da bi lažno prikazali svoje povrede kako bi im osiguravač isplatio višu odštetu. Posle ovakvih rezultata ankete, direktor „Consumers Intelligence“ upozorava osiguravače da su mladi klijenti naučili da se „istina ne isplati“. On je takođe izneo interesantan podatak da su, s druge strane, ti isti ispitanici kao razloge povećanja cena premija osiguranja naveli lažne štete (31 odsto), štete od nezgode (28 odsto), neosigurane vozače (22 procenta), osiguravačevu želju za profitom (osam odsto), mlade vozače (tri procenta), ekonomsku krizu (tri odsto) i brokerske provizije (jedan odsto). Zanimljivo je da samo jednom procentu osiguranika nije bilo jasno zbog čega osiguranje poskupljuje.

(Post magazine, 4. october 2012)

Ne zanemarujte moć brenda!

U trci s konkurencijom brendiranje je važan instrument za postizanje uspeha na ekonomski nestabilnom tržištu. Ovo je poruka specijalista za brendiranje najvažnijih britanskih osiguravača kao što su „Chartis UK“, „Zurich“, „Ageas“, a na temu kako obezbediti lojalnost klijenta u teškim ekonomskim vremenima. Nicolas Aubert, koji je učestvovao u tranziciji brenda „Chartis“ u AIG, smatra da je aktuelno tržište u stanju „brutalnih i rapidnih promena“, tokom kojih modele zasnovane na

ceni smenjuju poruke koje osiguravač prenosi putem servisa za odnose s klijentima. Klijenti sve češće pridaju značaj onome šta brendovi predstavljaju, a ne samo tome koliko proizvodi ili usluge koštaju. Brend je i te kako važan, smatra ovaj specijalista za brendiranje i kaže da je sada cilj da se klijentu uputi što jasnija poruka. Na kraju, delatnost osiguranja počiva na dvema stvarima: kapitalu i ljudima, a ljudi su ti koji napreduju ubrzanim korakom. Povezanost brenda i prodaje potvrdio je i specijalista iz „Zurich UK“. Po njegovim rečima, brend je poruka koja se u ime akcionara prenosi klijentima. Koncept telematskih i društvenih medija pomaže kompanijama da utrže brendove novonastalim demografskim profilima klijenata. Svaki klijent želi da zna s kim ugovara osiguranje, a informacije ovoga profila plasirane preko društvenih mreža poput Fejsbuka mnogim kompanijama povećale su profit.

(Post magazine, 4. october 2012)

Prevela i priredila: Zorana Z. Nikolić Joldić

Kina i Indija streme ka liderskoj poziciji

Bruto domaći proizvod (BDP) po glavi stanovnika u Kini i Indiji usedmostručiće se do 2060. zahvaljujući povećanju produktivnosti i višem stepenu obrazovanja ovih nacija. Prema prognozi OECD, trenutno najjača ekonomija sveta SAD naći će se 2060. na trećem mestu liste najmoćnijih svetskih privreda, odmah iza Kine i Indije, a na jednoj skali više od Brazila. BDP Azije, koja će preuzeti vodeću ulogu u svetskoj ekonomiji, povećaće se do 2060. godine za 18 procenata, a zemalja u usponu za 28 odsto. Udeo Kine i Indije u ukupnom svetskom bruto proizvodu dostići će 50 odsto, dok će u oblasti evrozone biti dvostruko smanjen i sveden na devet procenata. U Japanu će biti umanjen sa sedam na tri odsto. Do 2060. bruto proizvod po glavi stanovnika udvostručiće se u odnosu na 2005. u najbogatijim zemljama, a u najsiromašnijim će se učetvorostručiti. Dohodak po glavi stanovnika u Kini iznosiće 54.651 dolar, a u SAD 92.197 dolara, dok je njihov sadašnji odnos jedan prema šest u korist SAD. U izveštajima stručnjaka posebno se skreće pažnja na obrazovanje kao važan nosilac progressa u mnogim zemljama poput Turske, Južnoafričke Republike, Indonezije i Portugala.

Bankarstvo, osiguranje i penzijski fondovi i te kako utiču na kretanja u svetskoj privredi, budući da iznalaze najprofitabilnije poslove u koje ulažu novac.

(www.b92.net)

Koliko problema toliko polisa

Zahvaljujući napretku u medicini i uz uslov da se nosioci HIV virusa strogo pridržavaju uputstva o uzimanju propisanih antiretrovirusnih lekova, HIV je na putu da postane hronična bolest koju medicina leči kao dijabetes ili bilo koje drugo oboljenje, istakao je **Peter Koetzer**, južnoafrički predstavnik na nedavno održanom Svetskom kongresu životnog osiguranja. Iako mnogi klijenti zaraženi HIV-om plaćaju premiju životnog osiguranja dva do pet puta više od osoba koje nisu zaražene, postoji mogućnost da premija bude još viša ako dotični klijent puši ili boluje od još neke rizične bolesti. Ipak, barem za one koji imaju sredstava, postoji nada da će im potomci biti zbrinuti.

Koetzer očekuje da će se na tržištu uskoro pojaviti nova polisa životnog osiguranja po pristupačnim cenama za seropozitivne osobe koje uzimaju antiretrovirusne lekove. Tri glavne osiguravajuće kuće u Južnoj Africi taj su problem već prepoznale. Njihove ponude namenjene obolelima od HIV-a na papiru čine se vrlo privlačnima; međutim, kako prenosi AFP, u praksi nije tako. Osiguravači nude polisu osiguranja od 150 randa mesečno (oko 15 evra), a kada klijent prizna seropozitivnost, mesečna rata penje se na iznos od 250 evra, tvrdi tridesetsedmogodišnja **Džeta Rafael**, seropozitivna majka dvoje dece. Oboleli od HIV-a očajni su i strahuju za budućnost svojih potomaka, i plaćaju premije ako su u mogućnosti, kao što to čini i gospođa **Rafael**, koja ima sreću da dobro zarađuje, izveštava AFP. Osiguravajuća kuća „Ol lajf“, pak, naglašava da ima klijenata koji plaćaju samo 15 evra mesečno i da procena zavisi i od drugih uslova osiguranja, kao što je, recimo, pušenje ili bolovanje od drugih rizičnih bolesti. Ipak, nadležni iz pomenute kompanije priznaju da seropozitivni plaćaju polisu životnog osiguranja dva do pet puta više nego osoba koja nije zaražena. Kako objašnjavaju, uzrok tome je viši stepen rizika.

Sa 17 odsto odrasle populacije u Južnoj Africi zaražene virusom HIV-a, koji izaziva sidu, tamošnji osiguravači jedini u svetu predlažu posebne polise životnog osiguranja za seropozitivne.

Ipak, u ovoj afričkoj zemlji seropozitivnost se ne može lako sakriti. Da bi se zaštitio, osiguravač prilikom zaključivanja polise za tzv. obično životno osiguranja (bez dodatnog rizika koji nosi seropozitivnost) može da zatraži test čak i nakon klijentove smrti, i ako se ustanovi da je bio HIV pozitivan, prema uslovima osiguranja, osiguravač može da odbije da naslednicima isplati osiguranu sumu.

(www.trazi.hr)

Brza vožnja uvećava rizik

Osiguravajuća društva u Kini prikazala su „kombinovani gubitak“ od 9,2 milijarde juana (1,45 milijardi američkih dolara) kada je reč o upravljanju obaveznim osiguranjem od auto-odgovornosti, saopštio je nedavno Udruženje osiguravajućih kuća Kine. Dve milijarde juana u investicionim prihodima iz osiguranja od auto-odgovornosti nije bilo dovoljno da pokrije 11,2 milijarde potraživanja, koje su osiguravajuće kuće morale da isplate prošle godine, što znači da ovaj sektor petu godinu zaredom knjiži gubitak!

Državne osiguravajuće kuće u ovoj zemlji imaju ukupan gubitak od 17,3 milijarde juana u obaveznom osiguranju od auto-odgovornosti tokom poslednjih pet godina, istakli su u Udruženju osiguravajućih kuća Kine. Prema navedenom saopštenju, oko 114 miliona automobila bilo je pokriveno obaveznim osiguranjem od auto-odgovornosti do kraja 2011. godine.

Takođe, prošle godine zabeleženo je 210.812 saobraćajnih nesreća sa teškim posledicama. U njima je, prema podacima Ministarstva javne bezbednosti, stradalo 62.387 ljudi.

Sudeći prema navedenim podacima, osiguranje od auto-odgovornosti, barem u Kini, nije više posao sa unapred izračunljivom verovatnoćom rizika.

(<http://www.motorblog.rs>)

Tovar prevozi i osigurava iranska kompanija

Indijska kompanija „Petroleum India“, kako je nedavno saopštio IRIB (Iran Bosnian Radio World Service), namerava u budućnosti da uvozi iransku naftu koristeći iranske tankere, a teret će se osiguravati takođe u iranskoj osiguravajućoj kući čije se ime ne navodi.

Izvršni direktor kompanije „Petroleum India“ rekao je da će njegova firma od septembra dnevno kupovati 99.300 barela iranske sirove nafte, prenela je novinska agencija „Šana“.

Uprkos uvođenju sankcija naftnom sektoru Islamske Republike Iran, indijske rafinerije i dalje žele da nastave saradnju sa Teheranom.

Podsetimo, Indija se nalazi na američkoj listi zemalja izuzetih od uvođenja sankcija protiv Irana.

(Internet stranica Iran Bosnian Radio World Service)

Privedio: **Peđa Radosavljević**

Upravljanje motornim vozilom koje nije upisano u jedinstveni registar vozila

U izreci presude kojom se okrivljeni oglašava krivim za prekršaj iz člana 331. stav 1. tačka 80. u vezi sa članom 268. stav 1. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima, potrebno je navesti razlog zbog kojeg predmetno motorno vozilo nije upisano u jedinstveni registar vozila – da li zato što je bilo neregistrovano ili zato što je bilo registrovano ali je važnost saobraćajne dozvole istekla.

Iz obrazloženja:

Zahtevom za pokretanje prekršajnog postupka okrivljeni se tereti da je određenog dana upravljao putničkim motornim vozilom, a prilikom kontrole utvrđeno je da vozilo nije upisano u jedinstveni registar vozila, čime je učinio prekršaj iz člana 331. stav 1. tačka 80. u vezi sa članom 268. stav 1. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima.

Članom 331. stav 1. tačka 80. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima propisano je da će se novčanom kaznom u iznosu od 15.000 dinara do 30.000 dinara ili kaznom zatvora u trajanju do 30 dana za prekršaj kazniti lice koje postupi suprotno odredbi člana 268. stav 1 ukoliko vozilo nije upisano u jedinstveni registar vozila. Članom 268. stav 1. Zakona propisano je da se za registrovano vozilo izdaje saobraćajna dozvola, registarske tablice i registraciona nalepnica, te da u saobraćaju na putu mogu da učestvuju samo motorna i priključna vozila za koje je izdata saobraćajna dozvola, registarske tablice i registraciona nalepnica, pa motorno priključno vozilo ne sme da učestvuje u saobraćaju na putu nakon isteka roka važenja registracione nalepnice. Imamo li u vidu navedeno, izreka pobijene presude je nerazumljiva jer se ne navodi da li je predmetno putničko vozilo eventualno bilo neregistrovano ili je bilo registrovano ali je važnost saobraćajne dozvole istekla, te usled toga nije upisano u jedinstveni registar vozila.

(Presuda Višeg prekršajnog suda, Prž. 19783/11 od 23. VIII 2011)

Upotreba svetla u saobraćaju

Prekršaj iz člana 331. stav 1. tačka 14. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima postoji ako na vozilu, noću ili danju u uslovima smanjene vidljivosti u saobraćaju na putu, nisu uključena zadnja poziciona svetla, a ne ako su ta svetla neispravna.

Iz obrazloženja

Izrekom prvostepene presude okrivljeni je oglašen krivim zbog toga što je noću upravljao putničkim vozilom s priključnim vozilom (laka prikolica), na kojem nisu bila uključena zadnja poziciona svetla, što je kvalifikovano kao prekršaj iz člana 331. stav 1. tačka 14. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima.

Tokom prvostepenog postupka saslušan je okrivljeni, koji je u odbrani naveo da je poziciono svetlo bilo uključeno i da je, najverovatnije, prekinut kontakt, jer kada je „drmnuo“ priključni kabl između prikolice i vozila, svetlo se upalilo, ali se zbog prekida žice u kابلu ponovo ugasio. Imamo li u vidu ovakvu odbranu okrivljenog, iz koje proizlazi da su zadnja poziciona svetla bila uključena, ali da nisu radila, a da je odredbom člana 178. stav 2. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima propisano da noću i danju u uslovima smanjene vidljivosti na vozilu na putu moraju biti uključena zadnja poziciona svetla – Viši prekršajni sud smatra da je prvostepeni sud, radi potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja, trebalo da izvede i druge dokaze kako bi utvrdio da li su na vozilu okrivljenog zadnja poziciona svetla bila uključena, ili su eventualno bila neispravna, što bi predstavljalo bitna obeležja prekršaja iz člana 333. stav 1. tačka 95. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima. Stoga je ovaj sud našao osnov da prvostepenu presudu ukine zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te da spise predmeta dostavi prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.

(Presuda Višeg prekršajnog suda, Prž. 17152/11 od 5. V 2011)

Odgovornost organizatora sportske priredbe za nastalu štetu

Organizator sportske priredbe dužan je da oštećenom nadoknadi štetu zbog povrede na sportskoj utakmici ako je ona posledica propusta organizatora utakmice na kojoj je oštećeni povređen.

Iz obrazloženja

Polazeći od utvrđenog činjeničnog stanja, prvostepeni sud pravilno je zaključio da je tuženi u obavezi da tužiocu naknadi štetu koju je, u konkretnom slučaju, pretrpeo u obliku fizičkih bolova, straha, duševnih bolova zbog naruženosti i umanjenja životne aktivnosti.

Naime, prema odredbama čl. 3, 4, 5, čl. 8a i 8b Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (*Sl. glasnik RS*, br. 67/83...111/09), organizator sportske priredbe dužan je da omogući njeno bezbedno održavanje i preduzme mere kojima se predupređuje i onemogućuje izbijanje nasilja i nedoličnog ponašanje gledalaca. Pod tim se, pored ostalog, podrazumeva fizički napad na lica prisutna na sportskoj priredbi, odnosno fizički obračun između njih. U tom smislu, organizator sportske priredbe dužan je da organizuje odgovarajuću redarsku službu ili da angažuje pravno lice, to jest preduzetnika, radi obavljanja poslova obezbeđenja i održavanja reda na sportskoj priredbi. Radnici obezbeđenja su, pored ostalog, dužni da onemogućavaju unošenje u sportski objekat predmeta koji se mogu upotrebiti u nasilničkom ponašanju (pirotehnička sredstva, motke, flaše i sl), i ovlašćeni su da upotrebe i fizičku snagu ako na drugi način ne mogu da odbiju istovremeni protivpravni napad od sebe ili drugog lica, ili napad usredsređen na oštećenje ili uništenje imovine, sredstava ili opreme.

Podemo li od navedenih zakonskih odredaba i utvrđenog činjeničnog stanja da je tužilac pretrpeo štetu zbog povrede koju su mu, dok je na stadionu tuženog gledao utakmicu, nanela lica koja su tom prilikom na stadion unela nož kojim su ga povredila, tuženi je odgovoran za tako prouzrokovanu štetu tužiocu s obzirom na to da je ona posledica propusta tuženog, kao organizatora utakmice na kojoj je tužilac povređen. Njegova je dužnost bila da preduzme adekvatne mere na koje je obavezan u skladu sa navedenim zakonom. Tim merama tuženi bi onemogućio unošenje na stadion baklje i noža kojim je povređen tužilac (čije je unošenje u sportski objekat zabranjeno) i time sprečio fizički napad na tužioca. U tom kontekstu, činjenice da tužilac nije povređen usled vanrednih okolnosti koje mogu nastati prilikom okupljanja većeg broja ljudi, kao što su gibanje mase, opšti nered i slično, u kom bi slučaju tuženi kao organizator takvog okupljanja za štetu odgovarao u smislu odredbe člana 181. ZOO, te da su tužioca povredila određena lica – nisu od uticaja na odgovornost tuženog u konkretnom slučaju. Stoga su neosnovani navodi žalbe tuženog da je prvostepeni sud pogrešno odlučio kada je zaključio da je tuženi odgovoran za štetu koju je tužilac pretrpeo.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 3398/10 od 17. VI 2011)

Naknada štete iz osiguranja od auto-odgovornosti

Oštećeno lice može podneti tužbu za naknadu štete iz osiguranja od auto-odgovornosti tek posle podnošenja zahteva društvu za osiguranje i ako društvo za osiguranje ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete u predviđenom roku, koji se računa od dana prijema odštetnog zahteva.

Iz obrazloženja

Član 24. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju (*Sl. glasnik RS, br. 51/09*) u stavu 1. predviđa da oštećeno lice ostvaruje potraživanja naknade štete iz osiguranja od auto-odgovornosti podnošenjem neposrednog zahteva društvu za osiguranje. Odredbom stava 3. istog člana propisano je da oštećeno lice može podneti tužbu sudu ako društvo za osiguranje ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete u predviđenom roku, koji se računa od dana prijema odštetnog zahteva.

Kako se u konkretnom slučaju tužilac nije prethodno obratio osiguravajućem društvu, prvostepeni sud pravilno je našao da nisu ispunjeni zakonom predviđeni uslovi za podnošenje tužbe, zbog čega je tužba morala biti odbačena. Isticanje u žalbi da nema uslova za primenu Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju jer se kritični događaj na kome tužilac u činjeničnom smislu zasniva svoj zahtev za naknadu štete desio pre stupanja na snagu navedenog Zakona nije osnovano.

Naime, citirane odredbe na koje se poziva i prvostepeni sud regulišu uslove za podnošenje tužbe, pa kako je Zakon o obaveznom osiguranju stupio na snagu 12. oktobra 2009, njegove se odredbe imaju primeniti prilikom ocenjivanja ispunjenosti uslova za podnošenje svake tužbe za naknadu štete iz osiguranja od auto-odgovornosti koja je podneta posle stupanja na snagu tog zakona, te je takav slučaj i sa predmetnom tužbom.

(Rešenje Višeg suda u Valjevu, Gž. 386/11 od 31. III 2011)

Naknada štete po osnovu zdravstvenog osiguranja

Ako tužilac kao osiguranik kod tuženika dobije uput za dalje lečenje u određenoj ustanovi, pa samoinicijativno nastavi lečenje u drugoj ustanovi, u kojoj i snosi troškove operacije, nema pravo da zahteva regres isplaćenog iznosa od tuženika.

Iz obrazloženja

Iz spisa proizlazi da je tužilac po zanimanju profesionalni vozač, osiguranik kod tuženika, te da je dobio uput za Oftalmologiju Vojnomedicinske akademije u Beogradu radi lečenja, koji je overila prvostepena lekarska komisija. Tužilac se, međutim, nije javio po overenom uputu na VMA, već se samoinicijativno, bez uputa i saglasnosti lekarske komisije, javio drugoj medicinskoj ustanovi u drugom gradu, gde se potom i lečio i gde mu je operisano oko uz ugradnju sočiva.

Navedene usluge je platio, a tuženik je svojim rešenjem odbio zahtev tužioca da mu prizna pravo na naknadu troškova u navedenom iznosu, i to je rešenje potvrdio drugostepeni organ.

Žalba tužioca je neosnovana jer je prvostepeni sud na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primenio materijalno pravo sadržano u odredbi čl. 53, 61, 144. stav 2. Zakona o zdravstvenom osiguranju, kao i odredbe čl. 42. i 46. Pravilnika o načinu i postupku ostvarivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, tako da je prvostepeni sud pravilno odbio zahtev tužioca kao neosnovan.

(Presuda Višeg suda u Užicu, Gž. 242/12 od 24. IV 2012)

NEOSIGURANA VOZILA I ODGOVORNOST DRŽAVE

Organi nadležni za registraciju vozila i granični organi dužni su da naknade štete od neosiguranih vozila ako se dokaže da njihovom krivicom vozilo nije osigurano. Do povrede obaveze nadležnih državnih organa najčešće dolazi zbog propusta da se neosigurano vozilo isključi iz saobraćaja. Ako istekne registracija i osiguranje se ne produži, nadležni organ dužan je da isključi vozilo iz saobraćaja i da oduzme vozaču saobraćajnu dozvolu. U uporednom pravu, ako vozilo posle proteka određenog zakonskog roka (najčešće mesec dana po isteku osiguranja) nije isključeno, postoji odgovornost nadležnog državnog organa. Pre obraćanja garantnom fondu, u nekim pravnim sistemima zahteva se da oštećeno lice podnese dokaz o tome da je zahtevalo naknadu zbog propusta nadležnih organa jer mora, zbog supsidijarnosti obaveze fonda, da pokuša da štetu naplati i od države. Ako državni organ ne plati štetu, dužan je to da učini fond koji može da podnese regresni zahtev protiv države ako postoje činjenice koje ukazuju na propust državnog organa. Obaveze garantnog fonda moraju biti u razumnim granicama. Odgovornost graničnih organa postoji kada oni dozvole da vozilo sa stranom registarskom oznakom uđe u zemlju, a ne zaključi se granično osiguranje u slučajevima kada je to zakonom predviđeno. Države članice EU ne sprovode kontrolu osiguranja za vozila koja su stacionirana na području neke druge države članice. Međutim, kontrola osiguranja za vozila iz trećih zemalja, koje nisu zaključile sporazum o prihvatanju registarske oznake kao dokaza o osiguranju, sprovodi se tako što se na granici prve države članice EU u koju se ulazi zaključuje granično osiguranje koje važi na celom području Unije. Ako granični organ dozvoli da neosigurano vozilo uđe u zemlju, odgovoran je za štetu od neosiguranog vozila ako se takav propust dokaže. U svakom konkretnom slučaju treba utvrditi dan i čas kada je vozilo ušlo u zemlju, kao i na kom je graničnom prelazu ušlo u zemlju. Ako je štetnik dostupan i može da se saslušati, lakše je utvrditi odgovornost za propust nadležnih. Garantni fond bi trebalo da naknadi štetu samo ako ne postoji odgovornost graničnog organa.

Iako je odgovornost državnih organa moguća, u praksi većine zemalja nema mnogo slučajeva takve odgovornosti, jer oštećeni treba da dokaže da je vozilo neosigurano zbog njihovog propusta.

Izvor:

- Dr Jasna Pak, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2011, str. 272-271

Zorana Z. Nikolić Joldić

Industrierversicherung am Scheidepunkt? - Industrijsko osiguranje na prekretnici? Industrijsko osiguranje nalazi se na raskršću: preduzećima s katastrofičkim rizicima, lancima isporučilaca koji su se u prethodnoj godini na tržištu brinuli za velike štete, u 2012. biće verovatno povećane premije. Znatni gubici usled prirodnih nepogoda i oslabljeni prinosi iz finansijskih ulaganja izvršili su pritisak na mnoge osiguravače i prvi put ih primorali da povećaju premije. Tako argumentuje aktuelni osiguravajući izveštaj pod nazivom „Marsh Versicherungsmarkt-Report Navigating the Risk and Insurance Landscape: Europe, Middle-East and Africa Insurance Market Report 2012“. Pored ostalih podataka, za nemačko osiguranje kaže se da bi za 2012. godinu bilo moguće dalje opadanje premija ako bi se potvrdio solidan risk-menadžment i dobra „istorija šteta“.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 04/2012, str. 104)

Uwe Schmidt-Kasperek: Verschärfte Bonitätsprüfung in der Kfz-Versicherung. Hohe Schulden bedeuten schlechtes Risiko. - Pooštreno ispitivanje boniteta u osiguranju motornih vozila. Visoki dugovi znače loš osiguravajući rizik. Auto-osiguravači pre zaključenja ugovora sve više automatski ispituju bonitet svojih budućih klijenata. Prezaduženi podnosioci zahteva potom se odbijaju. Prezaduženi vozači automobila izazivaju znatno više nezgoda i troškova. U punom kasko osiguranju njihove su štete do 74 odsto iznad plaćenih premija, dok u osiguranju od auto-odgovornosti iznose čak do 42 procenta. Daju se podaci o aktuelnom stanju u nemačkom osiguranju motornih vozila i američkim uticajima na branšu.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 6/2012, str. 167)

Sehenden Auges in die Rentenlücke? Die Deutschen kennen die Gefahr, tun aber nichts dagegen. - Kako videti praznine u rentama? Uvodi se informaciona platforma koja ljudima omogućuje da uz klik miša jednim pogledom obuhvate stanje svojih prava u zakonskoj renti, renti preko poslodavca i privatnoj renti za obezbeđenje u starosti. Nemci prepoznaju opasnost ali ne čine ništa da je otklone. Oni, dakle, računaju s tim da će u starosti imati znatna ograničenja prihoda, no većina njih nije spremna da protiv toga učini nešto delotvorno. To zapažanje pokazuje ispitivanje urađeno po nalogu Udruženja nemačkih osiguravača, preko Instituta za demoskopiju „Allenbach“. Građani, prema toj anketi, očekuju za sebe „rupu“ u penziji u proseku od 600 evra. Međutim, uprkos raširenoj izvesnosti da će se bez dopunskog zbrinjavanja za starost kasnije morati ograničavati u trošenju, ljudi ne čine ništa što se toga tiče: izdaci za usluge obezbeđenja u starosti ne nailaze na veliku popularnost. Samo 24 odsto anketiranih spremno je da nešto novca dâ u ovu svrhu. Zato je obezbeđenje u starosti veoma loše rangirano i zauzima deseto mesto na listi u pomenutom izdanju. U konkurenciji s hobijima, putovanjima ili

izdacima za sopstvene stanove, zbrinjavanje u starosti pomerilo se nazad. Pomenuti model postavljanja informacione platforme u Danskoj već se uspešno praktikuje.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 04/2012, str. 100)

„Alle Lebensversicherer sind eigentlich insolvent“ - „Prema merilima Solventnosti II, svi osiguravači života zapravo su nesolventni.“ Ovo dejstvo koje Solventnost II ima na nemačke osiguravače života kritikuje dr Štefan Cilke (dr Stefan Zilke), analičar osiguranja društva „Societe Generale“.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 6/2012, str. 173)

Mehr Freiheit durch Solvency II - Solventnost II pružaće više slobode. Dok se neki osiguravači i udruženja žale na buduće nadzorne režime, dr Werner Rupp, predsednik uprave društva „Nürnberg“, gleda pozitivno na novi „Solvency sistem“, o čemu se u ovom napisu detaljno piše.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 8/2012, str. 237)

Luftfahrt: Preise fallen. Wenig Schäden in der Luftfahrt. Als Folge sinken die Raten. - Vazdušni saobraćaj: Manje šteta u vazdušnom saobraćaju. Kao posledica, smanjuju se i rate. Broj stradalih u ovoj vrsti saobraćaja bio je neznatan, a ukupan broj slučajeva najmanji je još od 1995. godine. Ukupan prihod od premija iznosio je u protekloj godini ravno 1,8 mlrd američkih dolara. U poređenju s prethodnom godinom, premije kaska i odgovornosti pale su za ravno tri procenta. Troškovi za štete iznosili su samo 522 miliona dolara. U 2011. godini zabeleženo je 37 vazduhoplovnih nesreća u kojima je poginulo 175 ljudi, što je u poređenju s ranijim tragedijama mali broj. Prosek za prethodno razdoblje je, naime, šeststo dvadeset tri. Dalje se objašnjava da reosiguranje 2011. ostaje stabilno, te da cene padaju i do deset procenata.

(Versicherungswirtschaft, br. 8/2012, str. 540)

Swiss Re: Sondereffekte ermöglichen Gewinnsprung in einem Katastrophenjahr. - Specijalni efekti omogućavaju skok u godini elementarnih nepogoda. Nakon teških vremena, reosiguravač „Swiss Re“ ove godine beleži rekordno opterećenje štetama od prirodnih nepogoda i promenljivih (volatilnih) tržišta kapitala, i iznenadio je javnost snažnim skokom rezultata. Za ovaj rast odgovorna su pre svega dva posebna efekta: na jednoj strani, znatno su se smanjila poreska opterećenja zahvaljujući novoj konstrukciji koncerna. Na drugoj strani, u reosiguranju šteta razrešene su rezerve u visini od 1,3 mlrd američkih dolara, koje više nisu bile potrebne. U članku se analizira poslovni izveštaj prema svim stavkama.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 5/2012, str. 160)

Carmen Reschke: Asset Management in der Zwickmühle. - Asset Management u bezizlaznoj situaciji. Osiguravači su bili i ostali veliki institucionalni investitori. U godišnjaku krovnog udruženja nemačke delatnosti osiguranja 2011. godine kapitalna ulaganja krajem godine procenjena su na okruglo 1.300 milijardi evra. U skladu s vremenom, investiciona politika bila je dugoročno usmerena i ciljala je na stabilne prihode. Putem svojih velikih investicija u bankarske zajmove osiguravači tako obavljaju posrednu funkciju finansiranja sredstava za banke. U napisu se iznose i traumatična iskustva iz poslednje krize, uz grafički i tabelaran prikaz strukture ulaganja nemačkih osiguravača.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 05/2012, str. 139)

Kind als Schadenfall. - Dete kao „slučaj štete“. Početkom 2004. godine u časopisu *Zeitschrift für Versicherungswesen* pojavila se rubrika pod naslovom „Čoveku se može pomoći“. U člancima, autori su se bavili rastućom tendencijom uslužnosti sudske nadležnosti. Sudovi su bili na stanovištu da socijalno nejakom potrošaču treba pomoći ne samo u pogledu osnove nego i što se tiče visine odštete, naročito kad ovu pomoć ne treba da plati štetnik lično, nego njegovo osiguravajuće društvo. To ne pogađa siromaha, nego neko tamo osiguravajuće društvo! Ovakvi pravosudni ekscesi iz Amerike, doduše, još nisu stigli u evropski pravni prostor, ali i ovde je Justicija sklonila povez sa očiju i gleda kome može da pomogne. U članku se zatim navodi da je veoma zanimljiv i stav zakonodavstva prema „wrongful birth“, tj. prema neželjenim trudnoćama, koje su nastupile uz profesionalnu grešku lekara. Objasnjava se i kako je posle kontroverzi krajem 20. veka ova problematika rešena: tako što su sudovi, pa i nemački ustavni sud, odlučili da lekar dobije naknadu štete za neželjeni život nastao uz njegov profesionalni previd... U članku se ukazuje i na strašan primer iz pravosudne prakse u vezi s naknadom „štete za neželjeni život“; to su slučajevi u kojima se neželjena trudnoća ne prekida jer je lekar nije ustanovio, pa se rađa neželjeno dete. Roditeljima je dato da za ovu „grešku“ zahtevaju naknadu štete, sudovima je dozvoljeno da im ovu dosuđenu naknadu štete priznaju, ali šta je sa ljudskim dostojanstvom, naime sa dostojanstvom deteta koje mora da živi sa telesnim nedostatkom. Napominje se da je jedan takav slučaj upravo našao mesto i u nemačkoj literaturi, naime u romanu pisca i novinara iz oblasti osiguranja Arna Surminskog, u kojem se pravo, medicina i osiguranje prepliću uz veliku napetost...

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 04/2012, str. 103)

Kein Grundsatzurteil zur Haftung eines Versicherers für Fehler des Maklers. Clerical Medical vergleicht sich mit Kunden. - Bez principijelne presude o odgovornosti osiguravača za greške maklera. „Clerical Medical“ poravnava se sa svojim klijentima. Koju vrednost imaju neobavezni opšti (tipski) računi (unverbindliche Muster-rechnungen) u osiguranju života? I koliko jedan osiguravač mora da jemči za lažna obećanja slobodnog zastupnika? Ova pitanja trebalo je da se reše početkom februara principijelnom odlukom Saveznog vrhovnog suda. Međutim, kratko pre toga „Clerical Medical“ priznao je zahtev tužilje, te time sprečio donošenje presude.

U članku se objašnjava problem konstrukcije ove usluge, tj. iznosi se poređenje nemačke i britanske tradicionalne prakse.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 04/2012, str. 108)

Investment in Windparks. - Investiranje u vetroparkove. Pošto je stekao tri „vetroparka“ u Evropi, osiguravač „Allianz“ gradi i svoj investicioni portfelj u oblasti obnovljivih energija. Ovaj tržišni lider kupio je u Francuskoj dva novouređena vetroparka na od firme „Nordex SE“, koji zajedno imaju kapacitet od 22 megavata, pa tako proizvedu dovoljno energije da pokriju energetska potrebu od okruglo 11.300 domaćinstava. Sem toga, „Allianz“ je u Nemačkoj stekao jedan vetropark u Donjoj Saksoniji, koji ima kapacitet od 16 megavata i strujom može da podmiri 9.000 domaćinstava. Od 2005. godine obnovljive energije predstavljaju važan deo strategije investiranja društva „Allianz“. Početkom 2011. ove investicije u energiju od vetra i Sunca bile su veće od jedne milijarde evra ili maraka. Ovaj obim mogao bi u poslednjih 12 meseci da se poveća za 25 odsto. Sa akvizicijom, o čijoj visini nisu obznanjeni podaci, „Allianz“ je sada investirao više od 1,3 milijarde evra u obnovljive energije i raspolaže sa preko 34 vetroparka sa ukupnom snagom (učinom) od 658 megavata; „Allianz“ ima i sedam solarnih parkova sa ukupnim kapacitetom od 74 megavata. Ovi solarni i vetroparkovi zajedno proizvode energiju za više od 350.000 evropskih domaćinstava. „Allianz“ polazi od toga da će se potražnja za energijom vetra i Sunca ubuduće kontinuirano povećavati, te želi da i dalje izgrađuje svoje investicije na ovom rastućem tržištu. Manjim osiguravačima ovo područje ipak će i dalje ostati zatvoreno. Ovaj osiguravač smatra da bi dugoročna redovna kupovina bila posebno atraktivna upravo za osiguravače života koji dugoročno kalkulišu.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 8/2012, str. 239)

Dirk Grunden / Andreas Kerst: Deckungsumfang der Umweltschadenversicherung – Ausgewählte Fragen der USV-Grunddeckung. - Obim pokrića osiguranja od šteta na okolini – Izabrana pitanja osnovnog pokrića Zakona o osiguranju šteta na okolini. Sa stupanjem na snagu novog nemačkog zakona o zaštiti okoline od šteta (USchadG) 14. novembra 2007. godine, proširena je odgovornost preduzeća, zanatlija, poljoprivrednika i staleža slobodnog zanimanja javnopravnom obavezom saniranja. Naime, Zakon o štetama na okolini normira novu javnopravnu obavezu i povezuje je sa obavezama za preduzetnike. Kao nov osiguravajući koncept za transfer rizika, stvoreno je osiguranje od šteta na okolini. Ovo osiguranje (USV-Versicherung) nije „pokriće svih opasnosti“. Taj je model (uzorak) pomenutog USV-osiguranja, sve zajedno, uspeo, ali je veoma zahtevan, a takvi su i iz toga izvedeni uslovi za praksu, pa bi – kako se pokazalo – trebalo da se na nekim mestima poprave, odnosno da se dopune objašnjenjima. U članku se veoma detaljno objašnjavaju sva važna pitanja u vezi sa obavezama u dva pomenuta zakona. Takođe se objašnjavaju mnogi pojmovi iz zakona i uslova osiguranja.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 8/2012, str. 250-255)

Prevela i priredila: **Gordana Popović**

Poziv na saradnju

Poštovani,
Časopis „Tokovi osiguranja“, u izdanju Kompanije „Dunav osiguranje“, objavljuje originalne naučne i stručne radove, rasprave, analize i prikaze iz oblasti osiguravajuće delatnosti. Vaša saradnja i stručno znanje doprineli bi razvoju teorije i prakse osiguranja. Buduće saradnike redakcija moli da se pri pisanju tekstova pridržavaju sledećih uputstava i navedu sve relevantne podatke:

- *puno ime, prezime i srednje slovo autora*
- *pun naziv i sedište ustanove u kojoj je autor zaposlen*
- *slati samo članke na srpskom ili engleskom jeziku*
- *dužina sažetka (apstrakta) treba da iznosi od 100 do 150 reči*
- *navesti ne više od deset ključnih reči*
- *rezime članka treba da bude do jedne desetine dužine članka*
- *fusnote pisati pri kraju strane*
- *lista referenci (citirana literatura) treba da obuhvati bibliografske izvore, koji se navode isključivo u zasebnoj odeljku, na kraju članka.*

Bez navedenih podataka rukopisi se neće uzimati u razmatranje.

Rukopis se kuca srednjim proredom do ukupno 45.000 znakova.

Članak ne sme biti ranije objavljan.

Objavljivanjem članka sva autorska prava prelaze na časopis „Tokovi osiguranja“.

Redakcija bi bila zahvalna ako biste priloge dostavili na CD-u ili na e-mail adresu.

Adresa Redakcije:

*Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o, za Redakciju časopisa „Tokovi osiguranja“
Beograd, Makedonska 4, Telefon: +381 11 3245 142, e-mail: redakcija@dunav.rs*

Invitation for Cooperation

Dear Sirs,

Insurance Trends Journal issued by Dunav Insurance Company publishes original scientific and technical papers, discussions, analyses and reviews in the field of insurance.

You are welcome to contribute with your professional knowledge to the development of insurance theory and practice.

Editorial office invites future contributors to observe the following rules and indicate all relevant details:

- *Full name and middle initial of the author.*
- *Full name and head office of the institution the author is employed with.*
- *Only articles in Serbian or English should be sent.*
- *The summary (abstract) should be 100 - 150 words long.*
- *Not more than ten key words should be stated.*
- *The article summary should be up to one tenth of the article's length.*
- *Footnotes should be written at the end of the page.*
- *References (quoted bibliography) should include bibliography sources which are exclusively listed in a separate section at the end of the article.*

Texts without the indicated details will not be considered.

Texts should be typed in 1.5 lines with up to 45.000 characters.

Articles must not have been published previously.

Upon article's publication all copyrights will be transferred to Insurance Trends Journal.

Editorial office would appreciate the contributions on a CD or at the e-mail address.

Editorial office address:

*Dunav Insurance Company a.d.o, for editorial office of Insurance Trends Journal
Belgrade, Makedonska 4, Telephone: +381 11 3245 142, e-mail: redakcija@dunav.rs*

**DUNAV
OSIGURANJE**

za Vaše dobro!